

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA
TEZİ**

**FUTBOLCULARIN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ İLE
ÖFKE TARZLARININ BELİRLENMESİ**

KAZIM NAS

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

MART 2017

**FUTBOLCULARIN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ İLE ÖFKE
TARZLARININ BELİRLENMESİ**

Kazım NAS

**DOKTORA TEZİ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MART 2017

Kazım Nas tarafından hazırlanan “Futbolcuların Saldırganlık Düzeyleri İle Öfke Tarzlarının Belirlenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Tekin ÇOLAKOĞLU

Beden Eğitimi ve Spor, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan: Prof. Dr. A.Azmi YETİM

Beden Eğitimi ve Spor, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye: Doç. Dr. Baki YILMAZ

Beden Eğitimi ve Spor, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye: Doç. Dr. Filiz ÇOLAKOĞLU

Beden Eğitimi ve Spor, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye: Doç. Dr. Selahattin AKPINAR

Beden Eğitimi ve Spor, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Doktora Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi:

08 / 03 / 2017

Jüri üyeleri tarafından DOKTORA tezi olarak uygun görülmüş olan bu tez Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mustafa ASLAN

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Kazım NAS

08/03/2017

FUTBOLCULARIN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİ İLE ÖFKE TARZLARININ BELİRLENMESİ

(Doktora Tezi)

Kazım NAS

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mart 2017

ÖZET

Bu çalışma, profesyonel düzeyde futbol oynayan sporcuların saldırganlık düzeyleri ile öfke tarzlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmada, betimsel yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini; 2014-2015 futbol sezonu PTT 1. liginde mücadele eden 18 takımdan toplam 396 futbolcu oluşturmaktadır. Örneklemi ise 2014-2015 futbol sezonu PTT 1. Liginde müsabakalara katılan ve random yöntemiyle seçilen 13 takımdan toplam 267 futbolcu oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanmış kişisel bilgi formuna ek olarak, İpek İlter Kiper tarafından 1984 yılında geliştirilen “Saldırganlık Envanteri” ve 1983 yılında Spielbergen tarafından geliştirilen 1994 yılında Özer tarafından Türkçeye çevrilen “Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Envanteri” kullanılmıştır. Verilerin analizinde, normal dağılım göstermeyen veriler için nonparametrik testlerden Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H testleri, normal dağılım gösteren veriler için de parametrik testlerden t-testi ve One Way Anova testleri kullanılmıştır. Varyans homojenliğine göre ise Post Hoc Multiple Comparisions testlerinden Tukey testi kullanılırken, sürekli öfke ile saldırganlık alt boyutları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda; futbolcuların sürekli öfke puanlarının genel ortalamasının altında olduğu, öfke ifade tarzı ölçeğinin alt boyutlarından öfke içe vurma ve öfke dışı vurma alt boyut puanlarının genel ortalamalardan düşük, öfke kontrol alt boyut puanının ise genel ortalamadan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların genel saldırganlık ve atılgan saldırganlık puanları ortalamasının altında iken edilgen ve yıkıcı saldırganlık puanlarının ortalamasının üzerinde olduğu sonucu elde edilmiştir.

Bilim Kodu : 1302
Anahtar Kelimeler : Öfke, Saldırganlık, Futbol
Sayfa Adedi : 128
Danışman : Doç. Dr. Tekin ÇOLAKOĞLU

DETERMINATION OF THE FOOTBALLERS' LEVELS OF AGGRESSIVENESS AND ANGER STYLES

(Ph. D. Thesis)

Kazım NAS

GAZI UNIVERSITY
HEALTH SCIENCES INSTITUTE

March 2017

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine the level of aggression and anger expression styles of athletes playing football at professional level. In this study, descriptive method was used. The universe of your research consists of a total of 396 futbol player's from 18 teams in the 1st PTT league in the 2014-2015 football season. The sample consists of a total of 267 futbol player's from 13 teams selected by random method participating in the PTT 1st League in the 2014-2015 football season. "Aggression Inventory" developed by İpek İlter Kiper's 1984 and "Continuous Anger and Anger Expression Style Inventory" translated into Turkish by Özer in 1994, developed by Spielbergen in 1983, were used in addition to the personal information form prepared by the researcher as data collection tool. Mann-Whitney U and Kruskal Wallis H tests were used for nonparametric tests, t-test and One Way Anova tests for parametric tests were used for data with normal distribution. According to variance homogeneity, Tukey test was used in Post Hoc Multiple Comparisons tests, and also a multiple regression analysis test was applied to reveal the relationship between the persistent anger and aggression sub-dimensions. As a result of this research; The anxiety scores of the footballers are below the general average, the anger outburst subscale scores of the anger expression style scale were lower than the general mean scores, anger control subscale score was higher than the general average. It was concluded that passive and destructive aggression scores were above the average while participants' general aggressiveness and aggressive aggression scores were below the average.

Science Code : 1302

Key Words : Anger, Aggression, Football

Page Number : 128

Advisor : Assoc. Prof. Dr. Tekin ÇOLAKOĞLU

TEŞEKKÜR

Tez alıŐma sűrecinde, çalıŐmalarımın her aŐamasında beni yűnlendiren, eĐiten ve yardımcı olan çok deĐerli hocam, tez danıŐmanım sayın Doç. Dr. Tekin olakoĐlu'na, teŐvik ve űnerileri ile tecrűbelerinden her alanda faydalandıĐım deĐerli hocalarım Prof. Dr. A. Azmi Yetim, Doç. Dr. Filiz olakoĐlu, Doç. Dr. Baki Yılmaz ve Doç. Dr. Selahattin Akpınar'a, tez çalıŐmam boyunca yardımlarını esirgemeyen, her anlamda yanımda olan çalıŐma arkadaŐım Yrd. Doç. Dr. Veysel Temel'e, űzellikle manevi destekleriyle bana gű veren ve beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan çok deĐerli aileme teŐekkűrlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	ix
1.GİRİŞ	1
2. ÖFKE TARZI VE SALDIRGANLIK İLE İLGİLİ KAVRAMLAR	5
2.1. Öfke Tarzı İlgili Kavramlar	5
2.1.1. Öfkenin tanımı.....	5
2.1.2. Öfke ifade tarzları.....	6
2.1.3. Öfkenin işlevleri	8
2.1.4. Öfkenin boyutları	9
2.1.5. Öfkenin nedenleri	11
2.1.6. Öfkenin türleri	11
2.2. Saldırganlık İle İlgili Kavramlar	12
2.2.1. Saldırganlık tanımı	12
2.2.2. Saldırganlığın yönü	13
2.2.3. Saldırganlığı etkileyen faktörler	16
2.2.4. Saldırganlığın nedenleri	23
2.2.5. Saldırganlık türleri.....	24
2.2.6. Saldırganlıkta kuramsal yaklaşımlar	27
2.2.7. Sporda saldırganlık.....	32
2.2.8. Futbolda saldırganlık.....	34
3. YÖNTEM	37
3.1. Araştırma Modeli	37

	Sayfa
3.2. Araştırma Grubu	37
3.3. Verilerin Toplanması	38
3.3.1. Veri toplama araçları	38
3.3.2. Veri toplama süreci	41
3.3.3. Verilerin analizi	41
4. BULGULAR.....	43
4.1. Araştırma Grubunun Kişisel Özellikleri	43
4.2. One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testleri.....	45
4.3. Sürekli Öfke İfade Tarzı ve Öfke Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular.....	46
4.3.1. Sürekli öfke tarzına ilişkin bulgular	46
4.3.2. Öfke ifade tarzı alt boyutlarına ilişkin bulgular	52
4.4. Saldırganlık Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular	67
4.5. Sürekli Öfke Düzeyi ile Saldırganlık Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular.....	87
5. TARTIŞMA	89
6. SONUÇ.....	105
7. ÖNERİLER.....	113
KAYNAKLAR	115
EKLER.....	123
Ek-1. Kişisel Bilgi Formu	124
EK-2. Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği.....	126
EK-3. Saldırganlık Envanteri.....	127
ÖZGEÇMİŞ	128

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Futbolcuların Oynadığı Takımlara Göre Dağılımları	37
Çizelge 4.1. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımı	43
Çizelge 4.2. Futbolcuların Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı İle Saldırganlık Envanteri Alt Boyutlarını Gösteren One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi	45
Çizelge 4.3. Futbolcuların Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin Sonuçları	46
Çizelge 4.4. Futbolcuların Yaş Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları	46
Çizelge 4.5. Futbolcuların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin t-testi Sonuçları	47
Çizelge 4.6. Futbolcuların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	47
Çizelge 4.7. Futbolcuların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	47
Çizelge 4.8. Futbolcuların Anne Meslek Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	48
Çizelge 4.9. Futbolcuların Baba Meslek Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	48
Çizelge 4.10. Futbolcuların Medeni Durum Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin t-testi Sonuçları	49
Çizelge 4.11. Futbolcuların Eş Eğitim Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin t-testi Sonuçları	49
Çizelge 4.12. Futbolcuların Eş Çalışma Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin t-testi Sonuçları	49
Çizelge 4.13. Futbolcuların Yaşamlarının Büyük Bir Bölümünü Geçirdiği Yerleşim Merkezi Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	50
Çizelge 4.14. Futbolcuların Spora Başlama Yaşı Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	50
Çizelge 4.15. Futbolcuların Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	50

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.16. Futbolcuların Profesyonel Olarak Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları	51
Çizelge 4.17. Futbolcuların Oynadıkları Takım Sayısı Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	51
Çizelge 4.18. Futbolcuların Oynadıkları Mevki Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları.....	52
Çizelge 4.19. Futbolcuların Genel Olarak Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Sonuçları	52
Çizelge 4.20. Futbolcuların Yaş Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis-Test Sonuçları.....	53
Çizelge 4.21. Futbolcuların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney-U Test Sonuçları.....	54
Çizelge 4.22. Futbolcuların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları	55
Çizelge 4.23. Futbolcuların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları	56
Çizelge 4.24. Futbolcuların Anne Meslek Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları.....	57
Çizelge 4.25. Futbolcuların Baba Meslek Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları	58
Çizelge 4.26. Futbolcuların Medeni Durum Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U-Test Sonuçları.....	59
Çizelge 4.27. Futbolcuların Eş Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U-Test Sonuçları.....	59
Çizelge 4.28. Futbolcuların Eş Çalışma Durumu Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U-Test Sonuçları.....	60
Çizelge 4.29. Futbolcuların Yaşamlarının Büyük Bir Bölümünü Geçirdiği Yerleşim Merkezi Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	61
Çizelge 4.30. Futbolcuların Spora Başlama Yaşı Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	62
Çizelge 4.31. Futbolcuların Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	63

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.32. Futbolcuların Profesyonel Olarak Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları	64
Çizelge 4.33. Futbolcuların Oynadıkları Takım Sayısı Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları.....	65
Çizelge 4.34. Futbolcuların Oynadıkları Mevki Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları	66
Çizelge 4.35. Futbolcuların Genel Olarak Edilgen, Yıkıcı, Atılğan ve Genel Saldırganlık Duygusu Boyutlarına İlişkin Sonuçları	67
Çizelge 4.36. Futbolcuların Yaş Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları..	68
Çizelge 4.37. Futbolcuların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin t-testi Sonuçları	69
Çizelge 4.38. Futbolcuların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	69
Çizelge 4.39. Futbolcuların Baba Eğitim Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	70
Çizelge 4.40. Futbolcuların Anne Mesleği Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	71
Çizelge 4.41. Futbolcuların Baba Mesleği Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	72
Çizelge 4.42. Futbolcuların Medeni Durum Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin t-testi Sonuçları	73
Çizelge 4.43. Futbolcuların Eş Eğitim Durum Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin t-testi Sonuçları	73
Çizelge 4.44. Futbolcuların Eş Çalışma Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin t-testi Sonuçları	74

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.45. Futbolcuların Yaşadığı Yerleşim Merkezi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	75
Çizelge 4.46. Futbolcuların Spora Başlama Yaşı Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	76
Çizelge 4.47. Futbolcuların Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	77
Çizelge 4.48. Futbolcuların Profesyonel Olarak Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	78
Çizelge 4.49. Futbolcuların Oynadıkları Takım Sayısı Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	79
Çizelge 4.50. Futbolcuların Oynadığı Mevki Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları.....	80
Çizelge 4.51. Futbolcuların Yaş Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları ..	81
Çizelge 4.52. Futbolcuların Eğitim Durum Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları	81
Çizelge 4.53. Futbolcuların Anne Eğitim Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	82
Çizelge 4.54. Futbolcuların Baba Eğitim Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçlar	82
Çizelge 4.55. Futbolcuların Anne Meslek Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	83
Çizelge 4.56. Futbolcuların Baba Meslek Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	83
Çizelge 4.57. Futbolcuların Medeni Durum Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları	83

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.58. Futbolcuların Eş Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları	84
Çizelge 4.59. Futbolcuların Eş Çalışma Durum Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları	84
Çizelge 4.60. Futbolcuların Yaşadığı Yerleşim Merkezi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	84
Çizelge 4.61. Futbolcuların Spora Başlama Yaşı Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	85
Çizelge 4.62. Futbolcuların Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	85
Çizelge 4.63. Futbolcuların Profesyonel Olarak Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	86
Çizelge 4.64. Futbolcuların Oynadığı Takım Sayısı Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları.....	86
Çizelge 4.65. Futbolcuların Oynadığı Mevki Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları	87
Çizelge 4.66. Futbolcuların Sürekli Öfke Düzeylerinin Saldırganlık Alt Boyutlarına İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları	87

1.GİRİŞ

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de performans sporu olan futbol tüm spor dalları arasında en çok ilgi çeken ve oldukça yaygın katılımın sağlandığı en popüler spor dalı olarak dikkat çekmektedir. Futbola olan ilgi sadece görsellik ve ekonomik değil aynı zamanda sosyal ve kültürel özelliklerinden de kaynaklanmaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de sürekli olarak gelişen ve popüleritesini artıran futbol sektörü ve bu sektörün en önemli unsuru olan futbolcular bu araştırmanın kapsamına alınmıştır.

Çağımız futbolu artık çok daha hızlı, daha çok taktiksel, güce dayalı ve her geçen gün daha da gelişen, bilimsel gelişmelerin daha fazla olduğu bir oyun haline gelmiştir. Bu oyuna ayak uydurabilmek için daha hızlı düşünmek, süratli olmak, daha çabuk hareket etmek gerekmektedir. Bunun sonucunda ise daha fazla yorgunluk oluşması ve kazanma duygusunun vermiş olduğu yoğun hırsla, duyguların kontrolünde sıkıntılar yaşanmaktadır. Günümüz futbolunda motorik özelliklerin geliştirilmesinin yanında psikolojik özelliklerin geliştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Duyguların kontrol edilebilmesi özellikle yüksek önem arz eden müsabakalarda rakibe üstünlük sağlama açısından önemli bir etkidir. Özellikle gergin ortamlarda oynanan müsabakalarda öfkenin kontrol edilemeyişi genellikle saldırgan davranışları da beraberinde getirmektedir.

Futbol oyununun kazanmaya dayalı, bir rakibe karşı ve temaslı bir spor olması, oyun içerisinde ikili mücadelelerin sahanın her yerinde ve müsabakanın başından sonuna kadar her anında olması sebebiyle futbolcuların kızgın, öfkeli ve hatta saldırgan davranışlarda bulunması da kaçınılmaz olmaktadır.

Genelde kızgınlık, kin, öfke, nefret gibi duygu olaylarının ortaya çıkması ve dışarıya yansımaları şiddet içeren davranış şekilleri ile olur. Genellikle öfke ve saldırganlık birbiri ile yakın ilişkisi olan kavramlardır. Saldırgan davranışlarda duygusal düzeyinde kızgınlık öfke ve hiddetten başka derecelerde kin, nefret, düşmanlık gibi daha farklı duygularda ortaya çıkabilir (Köknel, 2000).

Öfke bireyin planları, istek ve gereksinimleri engellendiğinde, haksızlık, adaletsizlik ve kendi kişiliğine yönelik bir tehdit algılandığında yaşanan duygu ifadesiyle tanımlanmıştır.

Engellenme, tehdit ve kişiliğine yönelik saldırı algılama durumları öfkenin en etkili nedenleri arasındadır (Kısaç (2005).

Öfke, insanın hayatının her döneminde sık sık karışılabilceği bir duygudur. Öfkeye neden olan durum ve şartlar karşısında kontrollü bir şekilde tutum ve davranışlar sergilendiğinde rahatsızlık yaratan durum ve olaylardan kurtulmaya yardımcı olur. Sağlıksız bir şekilde ifade edildiğinde ise kin, nefret, kıskançlık ve düşmanlık gibi duygulara dönüşebilen öfke, sözlü ve fiziksel olarak saldırgan davranışlar sergilenmesine neden olmaktadır (Köknel, 1999)

Tiryaki'ye göre (2000) saldırganlık, rakibine karşı galip gelmek, onu yönlendirmeye çalışmak, bir işi bozmak, boşa çıkarmak için düşmanca, zarar verici, baskı altında tutucu, acı ve ağrı verici davranış şeklidir. Saldırgan davranışların amaca yönelik davranışlar olduklarını ve bir kişiye, gruba ya da topluma yönelik olabileceğini belirterek, bu tür davranışlarla karşılaşan kişilerde ya kaçınma şeklinde ya da karşı koyma şeklinde davranış görüleceği vurgulanmaktadır.

Ayrıca, spor dalına özgü kurallar çerçevesinde belirli bir engellenme söz konusudur ve bu sporcular tarafından karşılıklı olarak beklenir. Kuralların ihlal edildiği andan itibaren gerçek saldırgan davranışa geçiş gerçekleşir. Genel kabul gören kuralların dışına çıkılarak rakibe zarar verici hareket edilmesi durumunda, saldırgan davranıştan söz edilebilir (Baumann, 1994).

Öfke ve saldırganlığın yol açtığı olaylar insanların bulunduğu hemen hemen her ortamda sürekli artış göstererek 21. yüzyılın en önemli sorunlarından biri haline gelmiş ve son yıllarda özellikle okullarda şiddet olayları artış göstermiştir. Bütün bu nedenlerden dolayı, öfke ve saldırganlığın, kişiliğin gelişiminde önemli bir dönem olan ergenlik dönemindeki bireylerin gelişimine katkı sağlayacak bir biçimde kontrol altına alınması gereken bir duygu ve davranış olduğu söylenebilir. Kişi tüm diğer duyguları gibi öfke duygusunu tanıyıp kabul ederek sağlıklı bir biçimde ifade edebilme becerisini kazanmalıdır (Yılmaz, 2004).

Şiddet, saldırgan ve öfke içeren davranışlar, ülkemizde sporun önemli bir sorunu haline gelmiştir. Bu sorunun en erken ve en etkili biçimde çözülebilmesi için müdahale

çalışmaları yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda futbolculara yönelik eğitim temelli önleme programlarının önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle müsabaka öncesi, esnası ve sonrası antrenmanların zihinsel ve psikolojik olarak eğitime çalışmaları futbolcuların hem sağlıklı, mutlu yaşam sürdürmelerine katkıda bulunabilecek hem de sorunlarla daha kolay başa çıkabilmelerini sağlayacaktır. Bu tür çalışmalar, futbolcuların sağlıklı bir kişilik oluşturmalarına ve böylece daha nitelikli ve huzurlu bir toplumun ortaya çıkmasına katkıda bulunabilir. İncelenen literatürlerde, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile saldırganlık düzeylerini birlikte değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Genellikle bu iki çalışma ayrı ayrı ele alınmıştır.

Bu bilgiler ışığında yaptığımız bu çalışmamızın amacı; PTT 1. Liginde mücadele eden profesyonel futbolcuların saldırganlık düzeyleri ile öfke tarzlarının belirlenmesini araştırmaktır.

2. ÖFKE TARZI VE SALDIRGANLIK İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

2.1. Öfke Tarzi İlgili Kavramlar

2.1.1. Öfkenin tanımı

Öfke, bireyin hayatı boyunca içinde bulunduğu bir duygu durumudur. Çoğu araştırmacı, öfke kavramını tanımak ve anlayabilmek için birçok araştırma yapmış ve sonuç olarak elde ettikleri bilgi ve bulguları makale, kitap gibi kaynaklarda rapor etmişlerdir (Kaplan, 2007; Yazgan, 2007).

İnsanların günlük hayatında genellikle yaşayabildikleri öfke duygusu ilk bakışta algılandığı gibi olumsuz değil, olağan ve çok genel bir duygudur (Deniz, Kesen ve Üre, 2006).

Olumlu bir şekilde ifade edildiğinde normal olarak değerlendirilebilecek olan öfke duygusu, olumsuz bir şekilde ifade edilmesi durumunda, kişi hem kendisine hem de çevresindekilere zarar verebilmektedir. Bununla beraber kişiler arası ilişkilerde sorun yaşanmakta ve birçok problemle karşı karşıya kalabilmektedirler (Akgül, 2005).

Budak'a göre (2003) öfke, engellenme, saldırıya uğrama, tehdit edilme, yoksun bırakılma, kısıtlanma gibi durumlarda hissedilen ve genellikle neden olan olaya veya kişiye yönelik şu veya bu şekilde saldırgan davranışlarla sonuçlanabilen oldukça yoğun, negatif bir duygu olarak tanımlanmaktadır.

“Öfke biyolojik düzeyde saldırgan sistemlerle daha da önemlisi müşterek toplumsal yaşam, simgeleştirme ve yansıtıcı öz farkındalık ile ilişkili olan çatışmacı bir duygudur; psikolojik düzeyde bazı değer biçilmiş yanlışların doğruluğunu savunur; sosyo-kültürel düzeyde ise iletişimin kabul edilmiş standartlarını destekleme görevini yapar” (Sülün, 2013).

“Öfke kimi zaman kısa süreli, orta şiddette ve hatta kişiye faydalı, kimi zaman ise, çok şiddetli, yoğun, sürekli ve tahrip edici olabilmektedir. Bu duygunun açık bir şekilde, doğrudan ifade edilmesinin yıkıcı bir özelliği olduğu düşünüldüğünden, öfke pek çok kültürde olumsuz bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu şekilde ifade edilen öfke duygusunun, kişiyi, sözel ve fiziksel saldırılara açık bir hale getirebildiği, aile içinde ve

kişilerarası diğer ilişkilerde çatışmalara neden olabildiği ileri sürülürken kişinin benlik saygısının, önemli ölçüde düşmesiyle de sonuçlanabildiği belirtilmektedir (Balkaya ve Şahin, 2003).

2.1.2. Öfke ifade tarzları

Öfke ifade tarzları kişilerde farklı şekillerde görülmektedir. Bu ifade tarzları, dışa dönük öfke, içe bastırılmış öfke ve kontrol edilebilen öfke değişkenleri ile ölçülmektedir. Spielberger' e (1991) göre, duyguları bastırma eğilimi, içe bastırılmış öfke, insanlara ve/veya nesnelere yönelik saldırgan davranışlar gösterme eğilimi dışa dönük öfke, öfke ifadesini önleme eğilimi ise kontrol edebilme yeteneğini göstermektedir. (Temel, 2015).

Öfkenin ifade edilmesi hedefe ve duruma göre değişmektedir. Çoğu kişi kendinden daha üst mevkide olan kişilere daha fazla öfkelenir ama daha çok yakınlarına, arkadaşlarına ve sevdiklerine ifade ederler. (Üstün, Akgün ve Partlak, 2005).

Bireyler öfkelerini içe vurma ya da dışa vurma şeklinde ifade ederler. Bazen de öfkelerini kontrol edebilirler. Öfkenin içte tutulması, bastırılması tepkilerin belli edilmemesidir. Öfkenin dışa vurulması, tepkilerin kişilere veya objelere yansıtılmasıdır. Öfkeyi kontrol etmek ise, kişinin başkaları ile olan ilişkilerinde genelde ne ölçüde sabırlı, soğukkanlı, hoşgörülü, anlayışlı davrandığı ve mantığa bürünme, bastırma, inkar gibi savunmaları kullandığı ile ilgilidir (Baygöl, 1997).

Öfkenin İçte Tutulması

Öfke duygusunun insan doğasında önemli bir yeri vardır. Bu nedenle öfke duygusu fonksiyonu olmayan bir şey değildir. Öfke duygusunun harekete geçirmeyen şey onun içte tutulması ya da bireyin kendini ikna etmesidir. Öfkeleri içe yönelik bireyler genellikle öfkeli olduklarını kabul etmezler. Bu bireylerin öfke tepkileri genellikle edilgen tepkilerden oluşur. Bu edilgen öfke tepkilerini genelde somurtma, surat asma, küsme biçiminde gösterirler. Bu bireyler karşısındaki kişinin, onların düşüncelerini okumalarını beklerler. Öfkeleri içe yönelik bireyler, kendilerinde öfke yaratan bir durumla karşılaştıklarında, hemen saldırgan bir tepki ortaya koymazlar, fakat bu bireyler bu durumu

ve verecekleri tepkiyi uzun süre düşünürler. İçe yönelik öfke, ifade edilmek için güvenli bir yer arar (Özmen, 2006).

Bazı insanlar öfkelendiklerinde bu duyguyu bastırmaya çalışırken, bazıları ise imalı sözlerle öfkesini diğer insanlara yansıtmaktadır. Öfke duyduğumuz kişi eğer sevdiğimiz, korktuğumuz ya da bizi sevmesini istediğimiz birisi ise öfkenin bastırılma yüzdesi daha fazla görülmektedir (Cüceloğlu, 2000).

Öfkenin Dışa Vurulması

Saldırgan davranışların değişen şekillerinin bir tekrarı olan, diğer insanlara, çevreye veya nesnelere yönelmiş öfke olarak tanımlanabilir. Öfkenin dışa yansımış şeklinde de, kapıları çarpmak gibi nesnelere saldırı eğilimi ile başka kişilere zarar vermeye yönelik bir tutum söz konusudur. Şiddetli bir eleştiri ile sözel olarak ta ifade edebilir. Örnek olarak hakaret, tehdit ve küfür gibi kavramların kullanımlarını gösterebiliriz. Genel olarak dışa dönük öfke sürecinde, fiziksel veya sözel belirtiler görülebilir. Sürecin tahrik edilmesi şeklinde gelişen bu duygu, gerçek kaynağına doğru yönlendirilmiş kişi veya yakınında bulunan bir etken tarafından kıskırtılmak sureti ile öfke eğilimine bir sebep oluşturabilmektedir. Öfkenin dışa vurumu esnasında, çevresinde yer alan canlı, cansız nesnelere bu konu hakkında sürece dahil edilebilirler (Şahin, 2014).

Öfkenin Kontrol Edilmesi

Lazarus, duyguların ortaya çıkış biçimlerini ve nasıl farklılık gösterdiklerini açıklarken, yaşanan olayın nasıl yorumlandığının önemini ortaya koymaktadır. Lazarus'a göre duyguların ortaya konabilmesi için kişinin yaşadığı olaya dair amacı ya da hedefi olması gerekir. Aksi halde duygu oluşmayacaktır. Yaşanan olayda kişi amacına ulaşmış ise olumlu duygular; amacına ulaşmamış ise, yani olaylar kişiyi amacından uzaklaştırıyorsa olumsuz duygular ortaya çıkar. Yaşanan olaylar neticesinde ortaya çıkan pozitif duygular, kişinin benliği ile ilgili değilse "mutluluk", kişinin benliği ile ilgili ve özgüvenini destekleyecek nitelikte ise "gurur", ortak çıkar ve karşılıklı ilişkilere ilişkin ise "aşk" şeklinde yaşanır. Yaşanan olaylar neticesinde ortaya çıkan negatif duygular ise, kişinin özgüvenini zarar verecek nitelikte ise "kızgınlık/öfke", tehdit içeriyorsa "korku/kaygı",

kayıp söz konusu ise "üzüntü" şeklinde yaşanır. Sağlıklı katılımcılarla yürütülen çalışmalar pozitif duyguların negatif duygulardan daha sık yaşandığını göstermektedir (Engür, 2011).

Öfkeye kontrollü şekilde müdahale edilmesinin neredeyse spora etkisi göz ardı edilmiş olmasına rağmen, iki öfke kontrol yöntemi de diğer alanlarda tutarlılıkla ve başarı ile kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden birincisi öfke farkındalığı uygulamaları, ikincisi de rol yapma uygulamalarıdır. Aşağıda spor psikolojisinde öfke kontrolüne ilişkin her iki yöntem hakkında da etraflıca bilgi verilmiştir (Şahin, 2014).

Öfke farkındalığı; olumsuz duygu durumuna yardımcı olmak için çok geçerli bir yöntem olan ve duyguların meydana gelişini çevreleyen koşulların, bulunan farkındalığını yükseltme stratejisidir. Farkındalık eğitimi, olağan öfke ve saldırganlığı, bilişsel-davranışçı bir tedavi olarak kullanmıştır. Etkili olarak hem bireysel, hem de grup halinde uygulanmıştır. Uygulamanın amacı bireyi tanımlamak ve bireylerin kendi duyguları ile başa çıkma yöntemlerini bireye verebilmektir. Herhangi kritik bir durumda duyguları hakkında deneyimli ve kontrollü olabilmek için mümkün olduğunca daha çok kendi bilgisini artırmak amaçlanmıştır (Şahin, 2014).

Rol yapma; bilişsel - davranışçı müdahale, spor psikologları tarafından kullanılan güncel bir metottur. Rol yapan sporcu, genel anlamda müsabaka ya da antrenman esnasında psikolojik yönden daha etkileşimli bir zaman geçirir. Spor bağlamında bu müdahalelerin etkinliğinin artırılma yöntemlerinden birisi de öfke farkındalık eğitimi ile olduğu ileri sürülmüştür. Aslında, öfke kontrolü tedavi şekli olarak ele alınmış incelenmiştir (Şahin, 2014).

2.1.3. Öfkenin işlevleri

Öfke, ifade ediliş tarzından dolayı genellikle olumsuz bir duygu olarak tanınsa da kişiyi uyaran, koruyan veya harekete geçiren işlevleri bulunmaktadır. Soykan'a (2003) göre öfke duygusu, son derece normal ve hayatı devamı için gerekli olan duygusal bir tepki, uyarıcı özelliği olan, kişiyi tehditlere uyaran ve kendisini korumasına imkan sağlayan, yeni öğrenmeler için bir motivasyon aracıdır. Öfke bu özellikleri ile kişinin uyumuna özgüdür. Fakat bireylerin öfke duygusunun kontrolünde sıkıntılar yaşamaması durumunda, yoğun ve kontrol edilemeyen öfke, saldırganlığa sebep olabilir.

Öfke, arkadaşlığı korumaya ve sürdürmeye devam ediyorsa, kişinin kendi otoritesini kabul ettirebiliyorsa, öfkeye neden olan kişinin davranışını değiştirebiliyor ve problemi çözebiliyor ise yararlıdır. Kişi kendine bir tehdit algıladığı zaman, koruyucu bir olgu olarak harekete geçecektir. Fakat öfkeye neden olan kişiye fiziksel zarar veriyorsa, intikam duygularını pekiştiriyor ve karşıdakinin isteklerine uymaya yol açıyorsa zararlı olmaya başlamıştır (Balkaya, 2001).

Öfke duygusunun artması insan davranışlarında çok farklı role sahiptir. Sıkça saldırganlıkla sonuçlanmasına karşın, öfke yükselmesi uyumsuz fonksiyonlarının yanı sıra genelde uyumludur. Novaco (1975) öfke artışının, eylemimizin şiddetinin yükselmesi sebebini altı maddede belirtmektedir.

1. Öfke, yanıtın seçeneğini artıran olarak enerji verir.
2. Devam eden davranışın uyarıcılığını azaltarak acıya engel olur.
3. Diğer insanlara yönelik olumsuz duyguların ifadesini kolaylaştırır.
4. Ego tehdidine yönelik saldırıda kendini savunur.
5. Saldırganlık için öğrenilen uyarıcı olarak husumeti ortaya çıkarır
6. Stresle başa çıkmada, aksiyona yönelik bir ipucu gibi hizmet ederek olayı ayrıştırır

Son olarak Efron (1997), öfkenin üzerinde düşünülmesi ve sonra da harekete geçilmesi gereken bir sorunun olduğunu göstermesi yönüyle olumlu bir işlevinin olduğunu belirtmektedir (Temel, 2015).

2.1.4. Öfkenin boyutları

Öfke duygusunun yaşanmasında ve ifade edilmesinde 3 temel boyut vardır:

1. Fizyolojik boyut
2. Bilişsel ve duygusal boyut
3. Davranış ve tepki boyutu

Öfkenin Fizyolojik Boyutu

Fizyolojik olarak öfkenin kaynağı olan durum ortaya çıkması bazı bedende oluşan değişikliklerden oluşmaktadır. İnsandaki duygular, heyecanlar ve bedenin kendini korumasıyla ilgili başlıca merkezler limbik sistem ve bu sistemde yer alan hipotalamusta bulunmaktadır. Hipotalamusun uyarılması öfkeli davranışı yaratacak olan süreci başlatır (Temel, 2015).

Öfkenin bitirilmesiyle, vücut öfke öncesi duygusal ve fizyolojik durumuna döner. Ancak birey tüm bu fizyolojik değişikliklere bağlı fiziksel enerjiyi harcayamayıp gerginliği boşaltamadığından bedeni eski dengesine dönemez. Bedenin aşırı uyarılmış durumda kalması fiziksel rahatsızlıklar yaşanmasına neden olur. Yüksek tansiyon, kalp ve damar hastalıkları, migren ve mide rahatsızlıkları yoğun öfke yaşantıları olan bireylerde sıklıkla görülen hastalıklardır (Yılmaz, 2004).

Öfkenin Bilişsel ve Duygusal Boyutu

Bazı çalışmalardan anlaşıldığına göre fizyolojik (genel sempatik uyarılma, tansiyon düzensizliği), bilişsel (akılcı olmayan inançlar, otomatik düşünceler), algısal (öfkeyi öznel fark ediş, öfke duygularını etiketleme) ve davranışsal (yüz ifadeleri, sözel ve davranışsal ifade ediş) değişkenlerden oluşan çok yönlü bir yapıdır (Yılmaz, 2004).

Bazı kuramcılara göre ise kişi bir duruma önce duygusal bir tepki verir, ardından onu anlamaya çalışır. Başka görüş, bir durum ile ilgili önce bilisel anlayış getirip sonra duygusal tepki verildiği yöndedir. Buna göre, duygusal tepki vermeden önce bir durum ile ilgili önce düşünmek, durumu anlamak, bilinenlerle ilişkisini kurmak gerekir (Temel, 2015).

Öfkenin Davranış ve Tepki Boyutu

İnsanlar öfke esnasında bilişsel ve olayları anlama durumlarına, yaşadıkları öfkenin büyüklüğüne, kendi davranış alışkanlıklarına göre çeşitli davranışlar sergilerler. Bazıları ise öfkelerini gizlemeye çalışırken, diğerleri açıkça dışa vurmayı tercih ederler. Öfke sırasında yaygın olarak kullanılan tepki biçimleri bastırma, kaçınma, öfkeyi uygun zamanda ve biçimde öfke kaynağına ifade etme, öfke kaynağına yönelik olumsuz

davranışlar sergileme olarak açıklanabilir. Öfkenin açıkça ifade edilmemesi ve içe atılarak bastırılması öfkeyi ve öfke kaynağı olan sorunu yok etmez. Öfkenin sürekli bastırılması çeşitli sorunlara neden olabilir. Öfkeyi içe yöneltmek bireyde alışkanlığa dönüştüğünde kişisel ilişkilerinde de sorunlara zemin hazırlar. Devamlı biriken öfke kişiler arasında gücenmelere, beklenmedik bir anda kişinin denetimsiz ve aşırı öfke tepkileri sergilemesi ve çok daha yıkıcı sonuçlara neden olabilir (Yılmaz, 2004).

2.1.5. Öfkenin nedenleri

Bireyin yaşadığı öfkenin farklı fizyolojik, sözel, davranış olarak ortaya çıkış şekilleri bulunmaktadır. Öfkeyi oluşturan faktörler araştırıldığında tek bir nedenin bulunmadığı görülmektedir. Ancak engellenmenin, öfkenin en çok rastlanan kaynağı olduğu bilinmektedir (Yıldız, 2008).

Öfkenin ortaya çıkmasında kişinin engellenmesi, kişisel sınırlarına müdahale, kötülük görme, zihinsel ve duygusal engeller, kabul edilen kuralların ihlal edilmesi ve bazı sağlık problemleri de etken olmaktadır. Bu nedenler ve öfkenin ifade edilme biçimi bireylerin kişiliklerine göre değişebilmektedir. Engellenme, tehdit algılama, hoşlanmadığımız durumlarla karşı karşıya kalma, fizyolojik ya da psikolojik hastalıklar, zihinsel ve öğrenme bozuklukları gibi birçok faktör, öfkenin ortaya çıkmasında önemli derece de rol oynar. Uygun biçimde ifade edilemeyen öfke, bireyde saldırgan davranışlara ve şiddete yol açabilmektedir. Bireyi koruyucu işlevi de bulunan öfke, bastırılması tehlikeli, ortadan kaldırılması imkânsız bir duygudur. Sağlıklı olan öfkenin kontrol edilmesi ya da uygun biçimde ifade edilmesidir. Öfkesini nasıl kontrol edebileceğini ya da nasıl ifade edebileceğini bilemeyen kişiler, çevresindeki kişi ve nesnelere saldırgan davranabilmekte ve önemli zararlar verebilmektedirler (Gültekin, 2008).

2.1.6. Öfkenin türleri

Sürekli Öfke

Öfke sürecine ilişkin anlık gelişen öfkelerin devamında daha uzun kapsamlı olarak incelenmesini ve durumluk öfkelerin bir toplamı olduğu söylenebilir. Yalnızca bir anı değil daha geniş kapsamlı bir süreci temsil eder (Dunn, Gotwals, Dunn ve Syrotuik, 2006).

Anlık-Durumluluk Öfke

Herhangi bir durumsal, olaya ya da anlık gelişmelere yönelik gelişen öfke durumudur. Tek bir öfke sürecini kapsayan durumsal öfke, durum sonrası yeniden bir durumla bunu takip edebilir ve buda yukarıda bahsedildiği gibi sürekli öfkeye dönüşür (Dunn ve diğerleri, 2006).

2.2. Saldırganlık İle İlgili Kavramlar

2.2.1. Saldırganlık tanımı

İnsanların geçmişten günümüze kadar geçen süreçte gösterdikleri şiddet, yaralama ve öldürme davranışlarına bakıldığında saldırganlık kavramı önem kazanmaktadır. Saldırganlığın karşılığı olan ‘aggression’ sözcüğü Latince kökenli bir sözcük olup, kelime anlamı “bir yöne doğru hareket” etmektir. Bu sözcüğün kapsamında kesin bir tavır alışı, tepki verme ve yok anlamları da yer almaktadır (Köknel, 2000).

Son zamanlarda dünyada şiddete varan saldırganlık olaylarında artışlar olduğu gözlenmektedir. Saldırganlık genel olarak zarar vermeye yönelik davranışlar olarak tanımlanabilir, ancak insan saldırganlığından söz edildiğinde tanım yapmak zordur (Korkut, 2002).

“Saldırganlık, bir bireyin başka bir bireyi yaralama girişimi düşüncesine sahip olmasıdır. Eğer böyle bir girişim olmasa bile buna saldırganlık denir” (Adak, 2004).

Başka bir tanım, saldırganlığı canlı bir organizmaya dolaylı veya dolaysız olarak zarar vermeyi amaçlayan davranış olarak tanımlamaktadır (Çağlayan, Çetin ve Şirin, 2005).

Tiryaki (2000) ise saldırganlığı, “karşısındakine üstün gelmek, onu yönetmek; bir işi bozmak, boşa çıkarmak için düşmanca, incitici, hırpalayıcı, acı, ağrı verici davranış biçimi” olarak tanımlamakta ve saldırgan davranışların amaca yönelik davranışlar olduklarını ve bir kişiye, gruba ya da topluma yönelik olabileceğini belirterek, bu tür davranışlarla karşılaşan kişilerde ya kaçınma davranışı ya da benzer davranışlarla karşı koyma davranışı görüleceğini vurgulamaktadır.

Şu ana kadar ki tanımlar, saldırganlığın salt fiziksel davranışı içerdiğini düşündürebilir. Fiziksel saldırganlığın yanı sıra sözel ve duygusal saldırganlık da vardır. Duygusal saldırganlık karşısındakini duygusal olarak yaralayan, onu sıkıntıya sokan, ruhsal yönden örseleyen, güvenini azaltan amaçlar içerir. Sözel saldırganlık ise karşısındakine zarar vermek, onu incitmek, aşağılamak gibi amaçlar taşır. Küfretmek, hakaret etmek, alay etmek amacıyla söylenen sözler bu niteliktedir (Doğan, 2005).

Spor dalına özgü kurallar çerçevesinde belirli bir engellenme söz konusudur ve bu sporcular tarafından karşılıklı olarak beklenir. Kuralların ihlal edildiği zaman gerçek saldırgan davranışa geçiş gerçekleşir. Kurallar çiğnenerek, rakibe zarar verme niyetiyle hareket edilmesi durumunda, saldırgan davranıştan söz edilebilir (Baumann, 1994).

Niyet, saldırganlığın önemli bir belirleyicisidir. Buna rağmen Busu saldırganlığı tanımlarken niyet gibi subjektif kavramları kullanmamaya çalışmaktadır. Çünkü ona göre niyet gibi subjektif bir kavram objektif olarak değerlendirilemez ve saldırıda bulunanın gerçek niyeti her zaman bilinemez. Busu saldırganlığı, “saldırmanın birisine hoş olmayan uyaranlar göndermesi” şeklinde düşünmektedir (Tiryaki, 1996).

Toplumlar da acı vermenin, incitmenin yasal ya da normatif yollarla meşrulaştırılması söz konusu olabilmektedir. Örneğin, bir doktorun tedavi sırasında acı veriyor olması meşru olarak nitelendirilmektedir. Toplumsal bakımdan, saldırganlık içeren davranış, sosyal kuralları ihlal etmek olarak da tanımlanmaktadır. Böylece saldırganlık, toplumun kurallarını çiğneyen, ihlal eden davranış olarak görülebilmektedir (Tiryaki, 1996).

2.2.2. Saldırganlığın yönü

Saldırganlığın yönü ve türü incelendiğinde, altı temel başlık altında karşımıza çıkmaktadır. Bunlar, kendine yönelik saldırganlık, dışa yönelik saldırganlık, tepkisel saldırganlık, araçlı saldırganlık, tahrik edene yapılan saldırganlık ve tahrik edenin dışındakilere yapılan saldırganlık olarak ifade edilmektedir (Özmaden, 2004).

Kendine Yönelik Saldırganlık

Kendine yönelik saldırganlığın son noktasını, intihar oluşmaktadır. Spor yapılırken de sporcuların kendilerine zarar verme amacını taşıyan bir takım davranışlarda bulunduğunu

görmek mümkündür. Penaltıyı kaçırarak bir futbolcunun hırsla kale direğine tekme atması sonucunda yaralanması örnek olarak verilebilir. Ayrıca kazanılması garanti görülen bir müsabakanın, çok basit ve beklenmeyen hatalar yapılarak kaybedilmesi ya da başarılı bir kalecinin kötü goller yemesi sonucunda, sporcunun içsel saldırganlığı ve kendisini bu şekilde cezalandırma isteği de yatabilmektedir. Kendine yönelik saldırganlık, futbolda nadiren görülmektedir (İkizler, 1993).

Dışa Yönelik Saldırganlık

Dışa yönelik saldırganlık, çevresindeki herhangi bir kişiye zarar vermek olarak tanımlanabilir. Burada hedef rakipler, antrenör, hakem veya takım arkadaşları olabilmektedir. Seyirciye karşı yapılan saldırılarda olabilmektedir (İkizler, 1993).

Tepkisel Saldırganlık

“Tepkisel saldırganlık, her durumda hoşnutsuzluk, kin ya da nefret niteliğinde olan uyaranlara ait bir tepkidir. Acıya neden olan olaylar, önceden belirli bir amaca yönelmiş tepkilerin gerçekleşmesini engelleyen bazen de engellerin aniden ortaya çıkması sonucu ve beklenen neticelerin gerçekleşmemesi sonucunda tepkisel saldırganlık ortaya çıkabilir. Psikolojik etkinleşme seviyesinin hoşnutsuzluk ve kin duygularının artması, aşırı öfke, alınganlık ve kızgınlık duyguları tepkisel saldırganlığa sevk etmektedir ” (Özmaden, 2004).

Tepkisel saldırganlık iki gruba ayrılır. Birinci grupta sporcuyla kışkırtan kişiye yönelik bir saldırganlık söz konusudur. İkinci grupta ise saldırı, kışkırtan kişi veya kişilerin dışındaki kişilere dönük olarak gerçekleşir. Burada sporcu, tepkisini bir başkasına gösterir. Hakemin verdiği kararın yanlış olduğunu düşünen bir sporcunun öfkeyle rakibini yaralaması ya da seyirciye veya hakemin verdiği karara kızan antrenörün hırsla sporcusunun üzerine yürümesi örnek olarak verilebilir.(İkizler, Karagözoğlu, 1997).

Takımıyla bütünleşen ve takımını aidiyet duygusuyla sahiplenen bir kişi, çok önem verdiği bir maçın sonucunda takımı mağlubiyet almış ise, bunu kendi başarısızlığı gibi kabul eder ve kendine zarar verebilir. Örneğin, 05 Mayıs 1996 yılında Fenerbahçe-Trabzonspor futbol maçında Trabzonspor kulübünün maçı kaybetmesi sonucunda

Trabzonsporlu fanatik bir taraftar intihar etmiştir. Bu olay, takımının aldığı sonuca sinirlenen bir taraftarın, tepkisel olarak kendine yönelmiş olduğu bir saldırganlıktır (Fromm, 1994).

Araçlı Saldırganlık

Araçlı saldırganlık, öğrenilmiş saldırganlık eylemleri olarak da adlandırılır. Değişik yaşam şekillerinden dolayı saldırganlık, araçlı ve temel saldırı olarak ikiye ayrılmaktadır. İnsanlar arasında görülen saldırıların geneli ne içgüdülere, nede öfkeye bağlı olarak ortaya çıkar. Öğrenilmiş saldırgan tavırlar, araçlı saldırganlık olarak tanımlanır. Bir amaca varmak için bu saldırı türü taraflı olarak uygulanır. Araçlı saldırganlık, kurallara uygun olabileceği gibi kuralların dışına da çıkabilir (Öngel, Günay, 1998). Spor müsabakalarında daha sık rastlanan saldırganlık şekli araçlı saldırganlıktır. Temel hedef, iyi bir netice almak, rakibini geçmek veya maçı kazanmaktır. Bu üst hedefe ulaşmak için saldırganlık, bir araç olarak kullanılır. Futbolda bir serbest vuruş esnasında savunma oyuncusunun topa rakipten daha önce müdahale etmek adına, hakeme fark ettirmeden hücum oyuncusuna darbe vurması da araçsal bir saldırganlık olarak görülebilir (Tiryaki, 2000).

Tahrik Edene Yapılan Saldırganlık

Tahrik edene yapılan saldırganlıkta, daha önce başkaları tarafından bize karşı yapılmış olan davranış biçiminden alınmamız ya da öyle hissetmemizden ötürü, bu durumu kabullenemeyip, kin tutarak, önceden onların yapmış olduğu davranış biçimine yakın davranışlar göstererek ya da onları üzebilecek davranışlar içinde bulunarak, içimizde biriken öç alma duygularının dışa vurumudur (Fromm, 1994). Sporcuyu, taraftarı tahrik eden kişiye yönelik direkt olarak yapılan saldırı bu tür bir saldırı çeşidine girer (İkizler, 1993).

Tahrik Edenin Dışındakilere Yapılan Saldırganlık

Tahrik edenin dışındakilere yapılan saldırganlık türünde, saldırı tahrik edenin dışındakilere yapılmaktadır. Burada sporcu, seyirci, hırsını bir başkasından çıkarır, hakemin haksız kararına kızan sporcunun hırsını rakip oyuncudan çıkarması, rakip oyuncunun yapmış

olduğu el kol hareketine kızan seyircinin, rakip seyircilere, tepki göstermesi ve onlara saldırması gibi hareketler bu saldırganlık türüne örnektir (İkizler, 1993).

2.2.3. Saldırganlığı etkileyen faktörler

Saldırganlık ve şiddet eğilimleri, insanla ilgili diğer birçok özelliğe olduğu gibi, hemen hemen her şeyden etkilenmektedir. Bu bağlamda, doğanın değişen fiziksel ve kimyasal şartlarının insanı bedensel ve ruhsal açıdan etkilediği tespit edilmiştir. Şiddet eylemleri ve suç oranı ile rakım ve yıllık ısı ortalaması arasında anlamlı bir ilişki olduğu, Avrupa'nın dağlık ülkelerinde ve güneyinde adam öldürme; düzlük yerlerinde, ovalarda ve kuzeyinde ise hırsızlık, soygun, yağma ve yankesicilik suçlarının daha çok olduğu belirtilmiştir (Balcıoğlu, 2001).

Aile

Hayata gözlerimizi açtığımız andan itibaren yanımızda olan ailemiz sayesinde, dünyayı tanımaya başlar ve ilk öğrenmelerimizi gerçekleştirir. Neyin doğru, neyin yanlış olduğunu, neyin kabul edilebilir veya kabul edilemez davranışlar olduğunu ilk olarak ailemizden öğreniriz. Ailenin huzurlu bir ortam oluşturması, çocuk için çok büyük bir ihtiyaçtır. Ahlaki içşelleştirme ve benlik denetimini olumsuz etkileyen aynı ana-babalık davranışları, erken çocukluktan ergenlik sonuna kadar saldırganlıkla bağlantılıdır. Böyle ana-babalık davranışları arasında sevginin geri çekilmesi, güce başvurma tehdidi, olumsuz yorumlar ve duygular, fiziksel ceza ve tutarsız disiplin sayılabilir (Berk, 2013).

Kişinin ilk sosyal çevresi ailesidir. Sosyalleşme süreci ailede başlar ve hayat boyunca devam eder. Saldırganlığın ortaya çıkmasında aileye ait özellikler ilk sırada yer almaktadır (Solak, 2011).

Aile; “üyeleri arasındaki ilişkiler ve etkileşim yönünden sosyal bir grup, sosyal ve ekonomik yönden bir birlik, sosyal yaşamın temel göstergelerinden biri olarak bir örgüt, üyelerinin ihtiyaçlarının karşılanması ve yürütülmesinde sistematik kuralları bulunan en küçük sosyal bir yapı” olarak tanımlanmaktadır (Günindi ve Giren, 2011).

Aile içi iletişim bozukluğu, eşler arası anlaşmazlık ve şiddet erkek çocuklarında saldırganlık ya da içe kapanıklık gibi davranış problemleri meydana getirebilmektedir.

Anne sevgisini göstermediği yerde babanın otoritesinin hissettirilmesi, babanın çocuk üzerindeki aşırı baskısı da çocuğu saldırgan ve kavgacı davranışlarının nedeni olabilmektedir (Özbey ve Alisinanoğlu, 2009).

Birey ilk eğitimini aileden aldığı için insani yönünün ve manevi değerlerinin gelişiminde ailenin rolü oldukça önemlidir. Saldırganlık ve beraberinde getirebileceği olumsuzluklar insanlık vasıfları ile bağdaşmayan durumlardır. Bu nedenle ilk eğitimini ailesinden doğru bir şekilde alıp içselleştiren bireylerin saldırganlığa ve diğer olumsuz davranış ve tutumlara olan eğilimleri, ailesinden eğitim alamamış ya da çarpık aile yapısına sahip olduğu için yanlış eğitim almış bireylere göre daha azdır. Bu nedenle aile ile saldırganlık arasındaki ilişki göz ardı edilmemelidir (Yalçın, 2009).

Saldırgan davranışın ortaya çıkma nedenleri arasında aileye ait özellikler ilk sırada yer almaktadır. Ebeveynlerin çocuğun davranış ve isteklerini eleştirmesi, alay etmesi, çocuğu sık sık cezalandırması, çocuğun her isteğine boyun eğmesi veya ihmal etmesi, saldırgan davranışa neden olmaktadır. Anne-babanın çocukla sağlıklı iletişim kurmasında çocuğa yönelik tutumların yanı sıra sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, anne-baba öğrenim düzeyi, mesleği, çalışma durumu, kendisinin istismara uğrayıp uğramama durumu, evlilik anlaşmazlıkları, boşanma, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, hastalıklar gibi etmenler de saldırganlık davranışının ortaya çıkmasında etkili olmaktadır (Ağlamaz, 2006).

Çocukları olumsuz yönde etkileyen aile tutumları ve sebep oldukları sonuçlar aşağıda belirtilmektedir.

Otoriter Aileler: Çocuğa, sınırlayıcı katı kurallar koyar ve tam bir itaat beklerler. Kurallara neden uyulacağı çoğunlukla açıklanmaz. Ceza ya da sevgiden yoksun bırakma tehdidi ile kurallara uyulması sağlanmaya çalışılır. Bu tür ailelerin çocukları mutsuz, her şeye üzülen, amaçsız, çabuk kızan ve saldırgan kişiler olurlar.

İzin Verici Aileler: Sıcak, fakat ihmalci bir aile tutumudur. Çocuklar yakından izlenmez, her şeye izin verilir. Bu tür aileden gelen çocuklar kararlarını düşünmeden verirler. Bu çocuklar kıskanç, bencil, amaçsız ve asidirler.

İhmalci Aileler: Bu aile tipinde karı koca arasında şiddetli problemler vardır. Anne babalar kendi problemlerinden dolayı çocuklarıyla ilgilenmezler. Bu tür ailelerin çocukları kavgacı, şiddet yanlısı, alkol ve uyuşturucu bağımlısı olurlar (Acet, 1997).

Birey ilk eğitimini aileden aldığı için insani yönünün ve manevi değerlerinin gelişiminde ailenin rolü oldukça önemlidir. Saldırganlık ve beraberinde getirebileceği olumsuzluklar insanlık vasıfları ile bağdaşmayan durumlardır. Bu nedenle ilk eğitimini ailesinden doğru bir şekilde alıp içselleştiren bireylerin saldırganlığa ve diğer olumsuz davranış ve tutumlara olan eğilimleri, ailesinden eğitim alamamış ya da çarpık aile yapısına sahip olduğu için yanlış eğitim almış bireylere göre daha azdır. Bu nedenle aile ile saldırganlık arasındaki ilişki göz ardı edilmemelidir (Özkatar, 2010).

Okul ve Eğitim

Bireylerin okullardan aldığı eğitim, hayatlarını yönlendirebilmeleri ve çevreleriyle olan ilişkilerinde sağlıklı bir iletişim kurmaları açısından çok önemlidir. Bu nedenle okullar eğitim planlarını düzenlerken bireylere olumlu davranışları kazandıracak şekilde düzenlemelidirler (Yalçın, 2009).

Okul, en temel sosyal kurumlardan birisidir ve genel olarak bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, bilgisini ve olumlu yöndeki davranış biçimlerini geliştirdiği yerdir. Eğitim kurumu her toplumun vazgeçilmezidir. Çünkü bireyin topluma kazandırılması ve dolayısıyla toplumun sürekliliğinin sağlanması temel bir görevdir. Uygulama biçimi toplumlara göre değişebilir ama varlığı ve gerekliliği tartışılmaz (Bahadır, 2006).

Okullarda karşılaşılan şiddet olayları, okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve öğrencilerin okulda güvende olmadıkları düşüncesini doğurabilmektedir. Oysaki okullar, eğitim kurumları olarak hem hizmet verenlerin hem de hizmet alanların kendilerini güven içinde hissettikleri yerler olmak durumundadır. Etkili bir eğitim ortamı için bu şarttır (Gültekin, 2008).

Disiplin cezalarının, az da olsa, şiddeti önlemede rolü elbette vardır. Ancak, disiplin cezaları şiddete yönelik değil, şiddetin derecesine göre okuldan uzaklaştırma, ailesine

bildirme, çok arzu ettiği bir etkinlikten bir süre alıkoyma gibi durumları içermelidir (Kırbaş, Taşmektepligil ve Üstün, 2007).

Ergenlik dönemine okul yaşantıları ve öğretmen tutumları açısından bakılacak olursa; öğretmen tutumları ve davranışları öğrenciye değer veren, onu peşin şekilde yargılamadan olumlu bir insan olarak ele alan, ona karşı samimi ve dürüst davranan ve onunla duygudaşlık (empatik anlayış) kurabilen özellikler taşıması son derece önemlidir (Kılıççı, 2006).

Alkol ve Uyuşturucu

Alkol ve uyuşturucu almış insanlarda şiddet olaylarına sıkça rastlanması, alkolün saldırganlık üzerine genel olarak, davranış kontrolünü gevşetici bir etkisinin olup olmadığı sorusunu gündeme getirmiştir ve konu ile ilgili birçok araştırmalar yapılmıştır (Tuzgöl, 1998).

Saldırganlık davranışının önde gelen kaynaklarından birisi uyuşturucu madde kullanımınıdır. Alkol ve madde kullanımıyla, saldırganlık eylemlerinin birbirini tırmandırdığı tespit edilmiştir. Uyuşturucu maddelerin kimyasal etkileriyle saldırgan davranışların, şiddet eylemlerinin ortaya çıkmasında doğrudan rol oynamaktadır. Bu maddelerin insan beyni üzerinde kontrol mekanizmalarını zayıflatması veya yoğun enerji halinin ortaya çıkması neticesi, şahıslar daha saldırgan ve kontrolsüz davranış içerisinde olabilmektedirler (Aksoy ve Bakış 2012).

Madde ve alkol kullanımı bireyleri kural tanımama, kendine ve çevreye zarar verme gibi davranışlara itmekte saldırganlık, şiddet ve suça neden olmaktadır (Alisinanoğlu, 2002). İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren, keyif verici, ağrı giderici ve hastalıkları iyileştirici olarak kullanıldığı bilinen uyuşturucu maddelerin suistimal edilerek kullanılması, canlıların organizmasını olumsuz yönde etkilemektedir. Sinir sistemi üzerine etki ederek, akli, fiziki ve psikolojik dengeyi bozar, alışkanlık ve bağımlılık yapar, kişi ve toplum üzerinde ekonomik ve sosyal çöküntü meydana getirir. Alkol ve uyuşturucu madde kullananlar, alkol veya maddenin parasını karşılamak için yasa dışı yollardan para kazanmaya çalışabilirler. Bu nedenle, toplumda suç oranlarında bir artış görülür. Bunun

yanında çevrelerine karşı saldırgan tutumlarda bulunurlar (Gülşen, Yavuz, Küçük ve Oral 2011).

Kitle İletişim Araçları ve Medya

Kitle iletişim araçları, iyi yönde kullanıldıkları zaman insanlığa çok faydalı olacağı, olumsuz yönde kullanıldıkları zaman da ise toplumu kötü yönde etkileyeceği bir gerçektir. Kitle iletişim araçları çeşitli konudaki enformasyonla insanlar üzerinde etkili olabilmektedir. Bilgi edinme ve özellikle boş zamanları değerlendirmek üzere kitle iletişim araçlarına yönelen insanlar, yoğun bir yönlendirme ile karşı karşıya kalabilmektedirler (Acet, 2005).

Kitle iletişim araçlarından özellikle televizyonun çocuklar ve yetişkinler üzerindeki olumsuz etkileri mevcuttur. Bazı TV kanallarında, bazı gazetelerde gösterilen vahşet görüntüleri ve verilen şiddet haberleri, çocukları ve gençleri etkisi altına alarak onlara kötü örnek olmaktadır. En yumuşak toplumlarda bile öfke, nefret ve şiddetin körüklenmesi, insanların dengesiz davranışlara sürükleyebilmektedir (Bayram, 2012).

Algılanan veya öğrenilen bilgilerin zihinde bıraktığı izlerin insanın davranışlarını belirlediği düşünülürse, çocuklar gerçek ya da sahte olduğunun farkına varmaksızın televizyonda sunulanları örnek birer davranış kalıbı olarak kabul edip ona göre davranacaklardır (Adak, 2004).

Modern anlayışa göre, elit spor olayları, halk kitlelerine yayılmadığı sürece değer taşımamaktadır. Yaşanan gelişmeleri kitlelere aktarma işlevini yerine getiren medya, günümüzde sporun tamamlayıcısı ve ayrılmaz bir parçası olmuştur. Spor sahalarında yaşanan şiddet ve holiganizm olaylarının önlenmesinde medyanın da sorumluluk üstlenmesi gerektiği zaman zaman dile getirilmektedir. Medya, haberleri veriş şeklinden, yorumlama biçimine, attığı başlıklardan, kullandığı söz kalıplarına kadar bütün unsurlarıyla spor kamuoyunu şekillendirmede dolaylı da olsa bir etkiye sahiptir (Özsoy, 2011).

Kitle iletişim araçlarının saldırganlık ve suçlu ilgisini tespit için, öncelikle medyanın insan tutum, davranış ve eylemleri üzerindeki etkilerini belirlemek gerekmektedir. Dönmezer

(1994)'e göre, belirli bir mesajı ya da şiddet veyahut müstehcenliği yayınlayan haberleşme aracı insanların tutum, davranış ve hareketlerini, onların istek ve ihtiyaçlarını tatmin edebilecek bilgileri aktardığında etkili olabilir (Bayrak, Özmaden, ve Tunç 2013).

Gündelik yaşamda insanların sosyal ortamlarda kuralları göz önüne almadan davrandığı ve bunun sonucunda saldırgan davranışlar sergilediği görülmektedir. Özellikle kitle iletişim araçlarıyla neredeyse sürekli şahit olduğumuz saldırgan davranışların, günümüzde artık normalmiş gibi algılanmaya başlandığı, hatta görmezden gelindiği söylenebilir. Araştırmacılar, 1980'li yıllarda televizyon programlarındaki şiddetin insanları nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Araştırma sonuçları incelendiğinde iki farklı sonuç ortaya çıkmaktadır. Şiddet içeren programlar izlemenin insanların şiddete karşı duyarsızlık geliştirmelerine neden olduğunu savunan bir görüşün yanı sıra, şiddetin sorunları çözmek ve amaca ulaşmak için kabul gören bir yol olarak algılanabileceğinin kitle iletişim araçları ile öğrenildiğini savunan bir diğer görüş mevcuttur. Araştırma bulguları televizyonda izlenen şiddetin çocuklardaki saldırganlık eğilimini arttırdığını göstermektedir (Kaplan ve Aksel, 2013).

Günümüzde kitle iletişiminde özellikle televizyonda saldırganlık ve şiddet bir araç olarak kullanılmakta ve içinde saldırganlık ve şiddet olmayan bir haberin haber olarak nitelendirilmediği durumlara gelinmiştir (Eroğlu, 2009).

Kişilik

Kişilik bir insanı başkasından ayıran bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerin bütünü olarak değerlendirilmektedir (Kuter ve Füsün, 1998).

İnsanoğlu toplumsal bir varlık olduğu için toplum tarafından kabul edilmek ister, dışlanmamak için toplumun koyduğu sınırlar içinde yaşamaya çalışır. Normlar bazı saldırganlık davranışlarının gösterilme olasılığını azaltırken, bazılarını da göz yumabilir. Bu nedenle bireyler saldırganlık davranışlarına başvuracakları zaman yaptıkları değerlendirme sırasında toplumsal normları da dikkate almaktadırlar. Ancak bireyler her zaman toplum kurallarına bağlı kalamayabilir, toplumun onaylamadığı saldırganlık davranışlarına da başvurabilmektedirler. Bu durum ise bireylerin bireysel özellikleri ve kişisel yatkınlıklarından kaynaklanmaktadır (Yalçın, 2009).

Kişilik, insanın doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı bedeni, ruhi ve sosyal bütün özelliklerin, birbirine etki ederek meydana getirdiği ahenkli bir bütündür. Kişiliğin gelişiminde etkili olan etmenler; fiziksel yapı, mizaç, ilgi ve değerler, sosyal tutumlar, karakter ve bireyin içinde yaşadığı kültürdür (Kuru ve Baştuğ, 2008).

İnsanların toplumun hoş görmediği güdülerini bastırma yoluna gittiği bir benlik türü olan üst benlik türünde ahlaki anlayış ve günah gibi kavramlar yer alır. Üst benlik vicdan olarak da tanımlanmaktadır. İnsan yetiştiği ortam, içerisinde bulunduğu sosyal çevre ve statüsü ne olursa olsun saldırganlık güdülerini taşıyabilir. Bu güdülerin bastırılması ise insanın vicdanı ile mümkün olmaktadır. Aksi takdirde her türlü saldırganlık davranışını sergiler ve hiçbir pişmanlık duymaz. Tüm bunların dışında bir de insanların gösterebileceği kişilik bozukluklarından söz etmek doğru olacaktır. Kendine güveni olmayanların en önemli özelliklerinden birisi her an tehdit altında olduklarına inanmalarıdır. Kendisini güvende hisseden hiç kimse, saldırgan bir tutum takınmaz (Kabak, 2009).

Kişilerarası ilişki tarzı, bireyin çeşitli ilişki ve durumlarda sergilediği genel davranış eğilimi ve kişilik örüntüsünü temsil etmektedir. Olumsuz kişilerarası ilişki tarzları, bireylerin hayat kalitesini ve yaşam doyumunu olumsuz yönde etkilemekte, ilişkilerinde çatışma ve sorun yaşamalarına zemin hazırlamaktadır. Çatışmaların çözümü için bazı bireyler yapıcı yollar kullanırken, bazıları da yıkıcı yolları, saldırgan yöntemleri tercih etmektedir (Hasta ve Güler 2011).

Çevresel Faktörler

Saldırganlığı etkileyen çevresel etmenlerden, gürültü, sıcaklık, hava kirliliği, fiziksel stres yapıcılar, bölgesel saldırılar, kişisel yerlere izinsiz girme ve aşırı kalabalık insanlar arası stres yapıcılar saldırganlığa neden olurlar. Bu yukarıda saydığımız etmenler, insan psikolojisi üzerinde yaptıkları tesirler açısından insan yaşamında büyük etki bırakırlar (Dursunoğlu, 2008; Akt; Güner, 2006).

Her toplum, topluluk veya kişi mutlaka bir fiziki çevre içerisinde yer almaktadır. Toplulukların yerleşme biçimleri ve çevre koşulları sosyal yapının dış özelliğini oluşturur. Bu özellik sosyal yapı mutlak ilişki halindedir (Topuz, 2008).

2.2.4. Saldırganlığın nedenleri

İnsan saldırganlığının nedenlerini açıklayan en eski görüş, saldırganlığın insanların biyolojik yapısında olduğunu savunan görüştür. Bu görüşün en önemli savunucularının başında Freud gelmektedir. Freud'un Psiko-seksüel Gelişim Kuramı'na göre, insandaki saldırgan kişilik özelliklerinin ilk belirtileri 'oral dönem'in sonlarında ortaya çıkmaktadır. Bu dönemde görülen çiğneme, tükürme, ısırma, ağlama gibi davranışlar saldırganlığa temel oluşturmaktadır (Köknel, Özüğurlu ve Bahadır, 1993; Gençtan, 1996).

Çocuklukta ve yaşamın her evresinde görülen saldırganlık nedenlerini şöyle sıralayabiliriz:

- Birey doğası gereği saldırgandır (kişilik yapısı).
- Birey stres, grup baskısı, engellenme, olumsuz sonuçlarla karşılaşma sonucu kendini savunma amaçlı saldırganlığa yönelir.

Yine saldırganlığın oluşum nedenleri arasında;

- Saldırgan tutumların ebeveynler tarafından ödüllendirilmesi, desteklenmesi ve geleneksel kültürün erkek çocuğun saldırganlığını onaylaması,
- Çocuğun ebeveyn ve yetişkinlerden katı ceza alması, ilgi eksikliği,
- Babanın uzun süreli yokluğunda, annenin çocuğuyla sürekli ilgilenmesi sonucu oluşan gergin ortam,
- TV ve kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisi ve yönlendirici yanları
- Ana-baba tutumlarının olumsuzluğu, çocukla aralarındaki iletişimin kopuk oluşu,
- Çocuğun ebeveynlerinden şiddet görmesi,
- Sıklıkla azarlanma, eleştirilme,
- Beyin zarı iltihabı, beyin zedelenmesi, zekâ geriliği, dikkat eksikliği gibi fizyolojik ve nörolojik sorunlar yer almaktadır (Knopf, 1974, Akt. Pekince, 2012).

Saldırganlık davranışının altında yatan süreçler incelendiğinde insan davranışlarının gelişmesine temel oluşturan toplumsal faktörler de oldukça dikkat çekicidir. Birey toplum içinde yaşantısını sürdürür ve ilk sosyalleşmesi ailede başlar. Ailede geçirilen yaşantılar ve ailenin özellikleri saldırganlığın ortaya çıkmasında etkili faktörlerdendir. "Saldırganlık

üzerine yapılan araştırmalarda ailenin çok önemli bir yer aldığı görülmüştür. Olweus tüm faktörlerden en önemlisinin aile faktörü olduğunu belirtmiştir” (Öztürk, 2008: 20).

Saldırganlığa neden olan psikolojik faktörlerden birinin engellenme olduğu üzerinde durulmuştur. Engellenmenin yanı sıra doğrudan tahrik edilme, fiziksel kötüye kullanım, küfür, alay edilme de saldırganlığı ortaya çıkaran faktörler arasında yer almaktadır. Hafif sözel dalga geçmeler, iğneleyici, aşağılayıcı söylemler veya bakışlar bireyi kolayca kışkırtabilir ve saldırgan davranmasına neden olabilir (Vatandaş, 2003: 15).

2.2.5. Saldırganlık türleri

Saldırganlığın çok boyutlu bir kavram olması çok farklı saldırganlık sınıflamalarının yapılmasına neden olmuştur. Freedman ve arkadaşları (2003) üç tür saldırganlıktan bahsetmektedir. Bunlar özgeci (prosocial) saldırganlık, düşmanca (hostile) saldırganlık ve izin verilmiş (sanctioned) saldırganlıktır. Freedman ve arkadaşlarına (2003) göre özgeci saldırganlık, grubun moral (ahlaksal) standartları açısından kabul edilebilir amaçlar çerçevesinde toplumsal olarak onaylanan saldırganlıktır. Düşmanca saldırganlık ise toplumsal olarak onaylanmaz. Suikast, cinayet, darp etme ve gangster saldırıları gibi insanları inciten kışkırtılmamış ya da tahrik edilmemiş suç eylemleri açıkça toplumsal kuralları çiğnemektedir ve bu nedenle düşmanca olarak nitelendirilir. Fakat birçok saldırgan davranış, gerçekte toplumsal kuralların zorlamasıyla oluşur ve bu yüzden de, özgeci ya da toplumsal olarak nitelenir. Yasaları destekleme ve uygulamaya yönelik eylemler, uygun ana baba disiplini ya da savaş sırasında komutanın emirlerini yerine getirme, uygun hatta gerekli görülmektedir. Son olarak, düşmanca saldırgan davranışla özgeci saldırganlık arasında bir yere düşen ve izin verilmiş saldırganlık adı verilen diğer bir saldırgan davranışlar sınıfı daha vardır. Bu grup, toplumsal kuralların gerekli kılmadığı, fakat toplumsal kurallar çerçevesi dışına taşmayan saldırgan eylemleri içerir. Örneğin tecavüz etmeye çalışan birisini engellemek için saldıran bir kadının davranışı, toplumun izin verdiği kuralların içinde yer alır.

Saldırganlık, yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve atılğan saldırganlık olarak ta sınıflandırılmaktadır. Buna göre, yıkıcı saldırganlık, bireyin engellenme, hayal kırıklığı, üzüntü ya da karmaşık duygu yoğunluğu içerisinde, kendisine zarar verdiğine inandığı kaynağa karşı zarar verme amacıyla, toplumun onaylamayacağı biçimde düşmanlık içeren

bir saldırganlık sergilemesidir. Edilgen saldırganlık, bireylerin farklı kaygılardan dolayı pasif bir davranış göstererek mücadeleden kaçınmasını ifade eder. Dolaylı saldırganlık türü olarak da nitelendirilen edilgen saldırganlık, alay etme ve sözel olarak iğneleme şeklinde de kendini gösterebilmektedir. Kendini ifade edebilme yeteneği, etkileyici ve açık bir iletişim türü olarak da değerlendirilen atılganlık ise bireylerin yasal hakları çerçevesinde kendilerine haksızlık ve saygısızlık yapılmasına izin vermemesini ifade eder. Diğer bir söyleyişle atılganlık, başkalarının haklarını ihlal etmeden, kişinin kendi haklarını kabul edilebilir biçimde savunabilmesidir. Bu bağlamda atılganlık, yaralamak ya da incitmek şeklindeki bir saldırganlık olarak nitelendirilemez (Bostan ve Kılıçgil, 2008; Hasta ve Güler, 2013; Kiper, 1984; Tutkun, Güner, Ağaoğlu ve Soslu, 2010).

Başka bir sınıflamada ise duygusal ve araçsal saldırganlık şeklinde ikili bir sınıflamaya gidilmektedir. Duygusal saldırganlık öfkeyle ilişkili olup kurbanın kendi kendine zarar vermesini içerir. Engellenme, küçümsenme, aşağılanma durumunda kişinin saldırganlaşması duygusal saldırganlığa örnek verilebilir. Öte yandan araçsal saldırganlık, öfke duygusuyla direk ilişkili olmayıp, doğrudan hedefe yönelik bir davranış olarak ortaya çıkar. Uyuşturucu bağımlısı birinin, uyuşturucu maddeleri elde edebilmek için eczacıya saldırması, amacına ulaşmak için araçsal saldırganlığı kullanması, bu tür saldırganlığı örneklemektedir (Koç, 2011: 30).

Göksu (2007: 79) rahatsız edilme ve engellenme sonucu ortaya çıkan saldırganlık davranışlarından bahsetmektedir. Başkaları tarafından rahatsız edilen insanlar rahatsız edenlere karşı saldırganlık duygusu içindedirler. Burada kişilerin mevcut konumları bozulmaya çalışılır: uyuyan bir insanı zorla ve uygunsuz bir şekilde uyandırmaya çalışmak, dinlenen bir insanı rahatsız etmek gibi. Ekonomik bunalım dönemlerinde ise insanlar toplum olarak engellenmektedirler. İstediklerini alamamakta ve saldırganlaşmaktadırlar. Fakat eğer bunalımın gerekçeleri haklıysa (örneğin savaş durumunda), saldırganlık duygusu davranışa dönüşmeyebilir. Durakta otobüs bekleyen bir kimse gelen otobüsün durakta durmamasını otobüsün dolu olmasına bağlarsa öfkelenmeyebilir ancak otobüs boş ise öfkelenir. Dolayısıyla engellenmede haklılık ve engelleyeninin niyeti önemlidir. Eğer engelleyeninin niyeti “üzüm yemek değil de bağcıyı dövmek” olarak algılanırsa saldırganlık duygusunun davranışa dönüşmesi kolaylaşır.

Bir başka sınıflama, uyum sağlayan ve zarar veren saldırganlık şeklindedir. Uyum sağlayan saldırganlık, birey ve toplumun yaşamını sürdürebilmesi, koruyup kollaması amacıyla belli ölçü ve sınırlar içinde gösterilmesi gereken saldırganlık davranışlarıdır. Bunun için verilebilecek en güzel örneklerden biri, düşman saldırısına uğramış bir bireyin ya da ulusun kendini savunmak için savaşmasıdır. Herhangi bir saldırı karşısında düşmana karşılık vermek kendini ve ülkesini korumak için zorunludur. Zarar veren saldırganlıkta ise, doğaya, insanlara, hayvanlara bilerek ve isteyerek kötülük yapmak, yıkıp yok etmek söz konusudur (Köknel, 2000). Uyum sağlayan saldırganlıkta kendini korumak için saldırganlık gösterilirken, zarar veren saldırganlıkta bilinçli bir eylem söz konusudur. Kişi bilinçli bir şekilde kötülük yapmaktadır.

Diğer saldırganlık türlerini incelediğimizde karşımıza doğrudan saldırganlık, dolaylı saldırganlık, ilişkisel saldırganlık ve sosyal saldırganlık çıkmaktadır. Bunlardan doğrudan saldırganlık sözel ve fiziksel olmak üzere iki türlüdür. Fiziksel saldırganlık “fiziksel olarak bireyin kendisine ve/veya başka bir varlığa (canlı-cansız) zarar verme, acı çektirme amacı güden her türlü davranış” olarak tanımlanmaktadır (Kula, 2008).

Weilburger (2009) fiziksel saldırganlığı dokuzaya ayırmıştır:

- Herhangi bir cisim atmak,
- İtmek, sıkıca tutmak,
- Tokat atmak,
- Tekmelemek, yumruklamak,
- Bir cisim ile vurmak,
- Defalarca vurmak, dövmek,
- Boğazını sıkıkmak,
- Silah ile tehdit etmek,
- Silah, bıçak kullanmak,

Sözel saldırganlık ise “sözel iletişim yoluyla psikolojik olarak karşıdaki kişiyi incitme ve ona zarar verme amacı güden davranış biçimidir” (Kula, 2008). Yine Weilburger (2009: 31) sözel saldırganlığı altıya ayırmaktadır. Bunlar:

- Hakaret etmek, küfür etmek,
- Somurtmak veya bir konu üzerinde konuşmayı reddetmek,
- Şiddet doğrultusunda tehdit etmek,
- Bir şeylerle vurmak, tekmelemek,

Dolaylı saldırganlık, saldırganla karşısındaki kişi arasında fiziksel kavga durumu olmaksızın zarar verme teşebbüsünün bulunduğu saldırganlık türüdür. Bir kişinin dedikodusunu yapmak, o kişi hakkında yalan yanlış haberler yaymak, kişinin sırlarını ortaya çıkarmak dolaylı saldırganlığa örnek olarak verilebilir (Filiz, 2009).

İlişkisel saldırganlık, kişilere zarar verme stratejilerinin doğrudan kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Kasten, bilinçli olarak birilerine aldırmmamak, arkadaşlıklarını ya da duygusal desteklerini geri çekmek, sevdiğini göstermemek, tehdit etmek, gruptaki birini dışlamak veya onunla konuşmamak bu saldırganlığın örneklerindendir (Öztürk, 2008: 22). Kişiyile konuşmamak örneğine bakıldığında ilişkisel saldırganlık sözel saldırganlığın bir biçimidir. “Sözel ya da dolaylı saldırganlığın neden olduğu psikolojik zarar gözle görülebilir çürük ya da kırıklardan öte gerçek yaralar oluşturur” (Koç, 2011;30). İlişkisel saldırganlığa benzer bir başka saldırganlık türü de sosyal saldırganlıktır. Sosyal saldırganlık genel olarak “bir kişinin itibarını veya sosyal statüsünü zedeleyerek bireyin kişilik ve sosyal durumuna zarar verme amacı taşıyan davranışlar” şeklinde nitelenebilir (Öztürk, 2008: 22).

2.2.6. Saldırganlıkta kuramsal yaklaşımlar

Saldırganlığa, tarih boyunca, tüm insanlarda ve tüm toplumlarda rastlanmıştır. Bu nedenle; saldırganlık içeren davranışın, nereden kaynaklandığını ve nasıl oluştuğunu açıklamak için çok çeşitli görüşler ve kuramlar ortaya konmuştur. Araştırmanın bu bölümünde, bu kuramların en önemlileri açıklanmaya çalışılacaktır (Dervent, 2007).

İçgüdü Kuramı

İçgüdü kavramı üzerinde çok çalışılan, zaman içinde değişikliklere uğrayan bir kavramdır. Bu konuda hayvanlarda içgüdülerin ve içgüdüsel davranışların varlığı tartışmasız kabul edilirken, insanlarda tartışmalıdır (Doğan, 2005).

İnsanlar bazen belirli durumlarda ve belirli uyarıcılar karşısında kendine özgü son derece yapılaşmış davranışlar gösterirler. Bu tür davranışlara içgüdüsel davranış adı verilir. İçgüdüsel davranışlar doğuştan vardır. Öğrenilmemişlerdir ve önceden saptanmış bir yapı içerisinde kendilerini gösterirler. Doğuştan gelen yapılaşmış davranışlar belirli uyarıcıların ortamında ortaya çıkarlar (Cüceloğlu, 1993).

Psikanaliz öğretisinin kurucusu olan Freud, ilk değerlendirmesinde saldırganlığı; insanın yaşamını devam ettirici ve cinsel isteklerinin engellenmesi durumunda verdiği karşıt davranışlar olarak ele almıştır. Daha sonra yaptığı çalışmalarında ise insanlarda saldırganlık ve şiddete doğuştan gelen bir eğilimi olduğundan bahsetmektedir. Freud'a göre bu eğilim, iki temel içgüdüden birisi olan, öldürme içgüdüsünden (thanatos) kaynaklanmaktadır. Bunun karşısında ise yaşama ait davranışları, cinselliği ve kendini koruyucu içgüdüleri içeren yaşam içgüdüsü (Eros) yer alır. Bütün davranışlarımız, bu iki içgüdü'nün birlikte hareketinden ortaya çıkar. Saldırganlık ve yıkıcılığın, öldürme içgüdüsünün bir ürünü olduğunu savunmuştur. Bu yolla biriken enerji, yaşam içgüdüsünün etkisiyle kaslarımıza yönlendirilir ve bu şekilde açığa çıkar. Bu her zaman karşındaki kişiyi öldürme veya ona fiziksel bir zarar verme şeklinde görülmez. Sadece rekabet etme bile bir saldırganlık gösterisi sayılır (Acet, 2005).

İçgüdü terimini önerenlerden Lorenz, saldırganlığın türlerin varlıklarını korumalarına ve sürdürmelerine hizmet ettiğini kabul eder. Saldırganlığı kabul edilebilir ve kabul edilemez olan biçiminde iki gruba ayırır. Sporda görülen saldırganlık davranışları kabul edilebilir saldırganlık grubunda incelenir (Doğan, 2005).

Salırganlığı Freudyen terminolojide inceleyen kişilik kuramcıları arasında büyük farklılıklar gözlenmiştir. Adler, saldırganlıkla ilgili ilk kuramını 1908 yılında geliştirip saldırganlığı, tüm gereksinmelerin doyumu için uğraşan ve tek bir organa bağlı olmayan bir içgüdü olarak görmektedir. Yine ona göre saldırganlık içgüdüsü, çeşitli biçimlerde başkasına ya da bireyin kendisine yönelik olabilir. Hiddetli bir kavgayı saf bir saldırganlık örneği olarak gösterirken, spor ve savaş içindeki davranışları da bir çeşit saldırganlık olarak nitelendirmiştir. Onun daha sonraki yazılarında saldırganlığa daha az önem verdiği ve saldırganlık içgüdünden çok günlük yaşam kavgasında, engellere karşı verilen uğraşının doğal bir sonucu olarak gördüğü izlenmiştir. Hem ölüm hem de saldırganlık içgüdülerini reddederek saldırganlığı, kişinin tehlikelerle dolu bir evrede yaşadığı temel endişe

duygusuna bağlamıştır. Bu temel endişe duygusu, insanlara doğru, insanlara karşı ya da insanlardan uzaklaşarak çözüme kavuşturulabilir. Bu kuramda, sorununu insanlara karşı çıkararak çözmeye çalışan kişi saldırgan olarak nitelendirilmiştir (Kozcu, 1984).

Biyolojik Kuram

Tüm davranışlarımızın kökeninin beyin ve dolayısıyla merkezi sinir sisteminin olduğu bilgisi, saldırganlığın kökenlerinin beyindeki bazı yapılarla ya da bazı maddelerle ilgili olabileceğini düşündürmüştür (Kozcu, 1984).

Fetus erkek olduğunda testosteron hormonu oluşmaya başlamakta, dolayısıyla beynin oluşumunda da önemli görev almaktadır. Bu nedenle erkeklerin kadınlardan daha saldırgan olduğu söylenmektedir. Almanya, İsviçre ve Danimarka'da cinsel şiddet suçundan mahkum olanlara, iğdiş edilmeyi kabul etmeleri durumunda erken salıverilecekleri söylenmiştir. Bu öneriyi kabul eden gönüllü suçluların izlenmesi sonucunda bunların cinsellikle ilgili düşünce ve eylemlerinde bir azalmanın yanı sıra, cinsel saldırılarında da bir azalmanın olduğu belirlenmiştir (Tiryaki, 2000).

Saldırganlık ve kromozomlar ilişkisi incelendiğinde, erkeklerdeki fazladan bir Y kromozomunun, saldırgan davranışlara neden olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir. Bununla birlikte, Y kromozomu ile ilgili farklı bulguların olduğu da unutulmamalıdır (Acet, 2005).

Maccoby ve Jacklin (1980), saldırganlıkla hormonlar arasında ilişki bulunduğu sonucuna vardılar. Bu ilişki yalnızca insanlarda değil, hayvanlarda da görülür. Hamile maymunlara testosteron verilirse, doğan dişi maymunlar dişilerden daha saldırgan olurlar. Doğuştan ya da yanlış uygulama sonucunda testosteronu yüksek olan kızlarda da aynı durum görülür. Bütün bulgular, biyolojik yapı ile saldırgan davranış arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Özerkan, 2004).

Engelleme-Saldırganlık Kuramı

Saldırganlık, engellenmeye bir tepki olarak ortaya çıkar. Tepki verme eğilimi doğuştan gelebileceği gibi, sonradan da edinilebilir. Bu kuram Dollard ve ark. tarafından 1939' da geliştirilmiştir. Kurama göre engellenme, amaç ya da hedefe ulaşmanın durdurulmasıdır.

Bu tür engelleme davranışları arttıkça, saldırgan dürtüler de artacak ve bu da saldırgan davranışa neden olacaktır. Sporda rakibini alt edemeyen sporcu saldırgan davranış gösterebilir (Özerkan, 2004).

Saldırganlığın temelinde, muhtemelen bir ihtiyacın tatminine yönelmiş davranışların engellenmesi yatmakta, engellenen organizma, fizyolojik ve bilişsel mekanizmaların yardımıyla öfkelenmektedir (öfke heyecanını yaşatmaktadır). Dolayısıyla kızan, öfkelenen organizmanın, saldırganlık “içgüdüyle” değil, hareketleri bir engelle önlendiği için saldırdığı söylenebilir (Acet, 2005).

Yani kurama göre engellenme, daima herhangi bir şekilde saldırganlığa yol açar ve saldırganlık daima bir engellenmenin sonucudur (Şahin, 2003).

Ait olunan grubu temsil eden takımın kazanması için verilen destek, bir süre sonra kazanmayı engelleyen veya engellemesi muhtemel olan faktörlere karşı (Hakemler, rakip takım oyuncularını, rakip takımın seyircileri gibi) tavır takınılmasını da beraberinde getirmektedir. Bu tavırda zaman zaman saldırganca olabilmektedir (Karagözoğlu ve Ay 1997).

Bir canlı amacına ulaşmasını önleyen bir engelle karşılaşıncaya, dürtüye bağlı gereksinme ve gerginlik artar, saldırganlık ortaya çıkabilir. Fakat her engellenmenin saldırganlık yaratacağı gibi bir engelleme yapılamaz. Engelin aşılması güçse, saldırganlık ortaya çıkmayabilir; onun yerine engeli ortadan kaldırmaya yönelik başka girişimler denenir, saldırganlık nesnesi değiştirilebilir, saldırganlık ertelenebilir ya da çaresizlik içinde boyun eğilir (öğrenilmiş çaresizlik). Saldırganlık nesnesinin değiştirilmesi bireysel düzeyde de, toplum düzeyinde de görülebilir. Sporda saldırganlığın yer değiştirmesi iki biçimde de olabilir (Doğan, 2005).

Yale grubunun bu görüşü daha sonra Miller ve arkadaşları tarafından eleştirilmiştir. Bunlara göre engellenme, her zaman saldırgan davranışa neden olmamaktadır. Eğer engelleyen güçlü bir kişiyse, bu kişiye karşı saldırgan davranışta bulunulmayabilir, başka bir davranışta bulunabilir veya saldırganlık bastırabilir (Tiryaki, 1996).

Her saldırı engellenme sonucu ortaya çıkmaz. Ya da engellenme ile saldırının meydana gelme ihtimali azdır. Yenilgi, başarısızlık, elenme, şampiyon olamama gibi durumların meydana gelmesi, yüklenme, engellenme demektir (Balcıoğlu, 2003).

İpucu-Uyarılmışlık Kuramı

Berkowitz'e göre engellenme, öfke (anger) olarak isimlendirilen duygusal uyarılmışlığın artmasına neden olur. Ama öfkeli olma hemen saldırganlığa neden olmaz. Çünkü engellenen kişi eğer hemen saldırgan davranışta bulunacak olursa cezalandırılacağını düşünebilir ve çevresel koşullar uygun olana kadar saldırgan davranışta bulunmaz. Ortam uygun olduğunda saldırgan davranışı gösterir (Tiryaki, 2000).

Engellenme – saldırganlık kuramı ile sosyal öğrenme kuramını bütünleştiren Berkowitz (1993), engellenmenin ya da tahrik edilmenin saldırganlıkla sonuçlanabileceğini öne sürer, açık saldırganlığın genellikle saldırgan ipuçları bulunmadıkça ortaya çıkmayacağını ifade etmektedir. Saldırgan ipuçları da geçmişte saldırganlıkla birlikte bulunan ateşli silahlar gibi çevresel durumlara bağlanmaktadır. Bu kurama göre, engellenme daima saldırganlığa neden olmamakla birlikte, artan uyarılmışlık ve öfke saldırganlık olasılığını artırır. Saldırgan eylemlerin ortaya çıkmasında, artan uyarılmışlık ve öfke ile toplumsal olarak öğrenilmiş ipuçları, saldırgan davranışa neden olur. Eğer toplumsal olarak öğrenilmiş ipuçları uygun değilse saldırganlık ortaya çıkmayacaktır (Dervent, 2007).

Sosyal Öğrenme Kuramı

Saldırgan davranış, engellenme duygusuna karşı yapılan tipik bir davranıştır. Psikologların neredeyse tümü, insanlarda saldırganlığın yalnızca doğuştan gelen etmenlere bağlanamayacağını, öğrenmenin saldırganlık davranışının türü ve miktarı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu savunurlar (Özen, Eygü ve Kabakuş, 2013).

Saldırganlığın sosyal öğrenme kuramı (social learning theory), Albert Bandura tarafından geliştirilmiştir. Bandura'ya göre (1973) saldırganlık doğuştan gelen veya içgüdüsel bir özellik olmayıp, edimsel koşullanma ve gözlemsel öğrenmeyle öğrenilen bir özelliktir. Bilindiği gibi edimsel koşullanmada istenilen davranımlar pekiştirilmekte, istenmeyen davranımlar pekiştirilmemektedir. Pekiştirilen davranımların ortaya çıkma (görülme)

sıklığı artarken, pekiştirilmeyen davranımların ortaya çıkma sıklığı azalmaktadır. Terry ve Jackson'a (1985) göre spordaki pekiştirmeler üç grupta toplanmaktadır. Bunlardan ilki koçlar, sporcunun takım arkadaşları ve ailelerden oluşan referans grupları, ikincisi sporun yapısı ve kuralları uygulamadan sorumlu kişiler ve hakemler, üçüncüsü de taraftarlar, medya, mahkemeler ve genelde toplumdur (Tiryaki, 2000).

Sosyal öğrenme kuramında kişiyi saldırgan olmaya iten güçlerin içsel olmaktan çok dışsal olduğu görüşü hakimdir. Çevre ile kişi arasında iki yönlü bir etkileşim vardır. Hem çevre faktörleri davranışı şekillendirip etkiler, hem de çevre bireyin davranışlarıyla etkilenir (Tiryaki, 2000).

2.2.7. Sporda saldırganlık

Sporda saldırganlığı iki grupta toplayabiliriz, birinci grupta; saldırganlığın ortaya konmasına en çok fırsat tanıyan “bireysel mücadele sporları” yer alır. Yakın beden teması olan boks, karate, güreş, judo, wushu ve taekwando gibi sporların doğasında saldırganlık vardır. Beden temasına belirli ölçülerde izin veren takım sporları (futbol, salon futbolu, hentbol, basketbol, voleybol, vb.) ikinci grubun içerisinde yer alır. Saldırganlığı sadece müsabakayla da sınırlandırmamak gerekir. Antrenmanda ve müsabaka bittikten sonra da saldırgan davranışlar görülebilmektedir. Hiçbir engelleme yapmadan rakibin kazanmasına izin vermek, spordaki rekabet anlayışıyla ve spor ruhuyla bağdaşmamaktadır. Müsabaka ve rekabet esnasında, rakibin kendi amacına ulaşmasını engelleyen ve kurallar içerisinde kalan davranışları, saldırganlıktan ayırt etmek gerekmektedir. Bir spor aktivitesi esnasındaki saldırganlık şöyle tanımlanabilir; bir sporcunun, ilgili spor dalına ait kuralların dışına çıkarak, rakibine zarar vermek niyet ve kasıtlı bir davranışta bulunma eğilimi göstermesidir. Sporda saldırganlık davranışları söz, fiziksel ve mimiklerle de yapılabilir. Rakibe veya hakeme acı vermek ve onu kızdırmak amacıyla yapılan hareket veya onlarla alay etme sözlü saldırganlığa bir örnektir. İşaretlerle saldırganlık, el hareketleri, hokey sopası vb. aletlerle rakibi tehdit etmeyi kapsar. Bir takım yumruk veya bakışlarla da bu tür saldırganlıklar sergileyebilir. Yukarıdaki iki saldırganlık türüne sporun her branşında ve çeşidinde rastlanabilir. Fiziksel saldırganlık ise, sadece yakın teması izin veren takım ve bireysel mücadele sporlarında görülebilir. Çelme takma, tekme, yumruk atma veya spor aletleriyle rakibe vurma gibi. Yöneldiği hedef ve amaçlarına göre de, çeşitli saldırganlık türlerinden söz etmek mümkündür (İkizler ve Karagözoğlu, 1997).

Sporda üzerinde durulması gereken iki önemli nokta göze çarpmaktadır. Birincisi, saldırının niçin ve hangi kasıtle yapıldığıyla ilgilidir. İkinci önemli nokta ise, saldırının yöneldiği hedeftir. Spor müsabakaları ve rekabetin olduğu ortamlar, saldırganlık için uygun bir zemin oluşturur. Fakat rakibe karşı yapılan her davranış, saldırganlık olarak nitelendirilmemelidir. Spor faaliyetlerindeki saldırganlığın sınırlarını, ilgili spor branşının kurallarıyla yapılan hareketin niyet ve kasıtı belirlemektedir (İkizler ve Karagözoğlu, 1997).

Bir örnekle açıklamak gerekirse, maç sırasında bir savunma oyuncusu rakip hücum oyuncuları tarafından birçok defa geçilebilmekte ve geçilen bu savunma oyuncusu, onları tekme atarak durdurabilmektedir. Hayal kırıklığının sonucu olarak görülen bu tür saldırgan davranışlara sporda çok sık rastlanmaktadır. Takıma alınmayan oyuncunun antrenöre bağırması, yenik durumdaki oyuncunun centilmenliğe sığmayan davranışlara başvurması, tuttukları takım kaybettiği için hayal kırıklığına uğrayan seyircilerin stadı tahrip etmesi, başarısız olan sporcunun antrenörünün eleştirisi ve tavsiyelerini kızgın bir şekilde geri çevirmesi. Hayal kırıklıklarının bir sonucu olarak ortaya çıkan saldırganlıklar, güçlü uyarılmayla bağlantılıdır. Bu yüzden, antrenöre yönelik temel talep şu şekilde olmalıdır: Hayal kırıklığı gibi, aşırı heyecanla birlikte görülen durumları olayın hemen arkasından eleştirmek, değerlendirmek veya görüşmek hatalı bir davranıştır. Duygusal uyarılma hafifledikten sonra ancak, hayal kırıklığına uğramış kişi mantıklı ve makul görüş, açıklama ve tavsiyeleri dinleyip anlayabilir duruma gelmektedir (Baumann, 1994).

Bazı sporcular için kızgınlık, saldırganlığın oluşması için gerekli bir yardımcıdır. Bu kişiler için yarışmayı kazanmak veya iyi performans göstermek rakiplerini psikolojik olarak baskı altına alarak gerçekleştirmek anlamına gelir. Bu durum başarısızlıkla sonuçlanırsa bazı antrenörler sporcularının ancak saldırganlıklarını artırarak, rakiplerini fiziksel olarak sakatlamaları ve onlara fiziksel zarar vermeleri için inandırırılar. Bir taraftan gerçek hedef saldırganlığında gerçek düşman olarak görülen rakibe acı vermek, yaralamak veya sakatlamaktır (Çobanoğlu, 1993).

Küfür her toplumun içinde mutlaka ahlaksız bir davranıştır ve en kolayıdır; çünkü küfür etmek, en kolay eylemsiz davranış şeklidir. Küfür edilen canlı ve cansız olabilir. Bu durum kızgınlık belirtisinin bir tepkisidir (Kılıçgil, 2001).

Spor müsabakalarının amacı, ilk olarak rakibe üstünlük sağlamak ve centilmenlik çerçevesinde hareket etmek olmalıdır. Bunun yanında sporcuları, yöneticileri, taraftarları, kulüpleri ve farklı toplumları bile birbirine kaynaştırıcı ve dostluk bağlarını kuvvetlendirici aktiviteler olmalıdır (Yetim, 2000).

2.2.8. Futbolda Saldırganlık

Futbol dünyanın ve ülkemizin en popüler spor dallarının başında gelir. İlgi çekiciliği ve toplumlara zevkle uygulanabilirliğinden dolayı geniş kitlelere mal olmuş milyonlarca insanın ilgi odağı haline gelmiştir.

Şu dönemde stadyumların durumuna bakıldığında, futbol oynanan ve izlenen yer değil, karşılıklı güç gösterilerinin yapıldığı birer arena olma yolundadır. Taraftarların, oynanan oyundan zevk almak, eğlenmek, sosyalleşmek yerine, statlara şiddet dürtülerini gidermek amacıyla geldikleri görülmektedir (Kıvanç, 2001).

Günümüzde toplumların, diğer toplumlarla arasındaki barış, sevgi ve kardeşlik ilişkilerini yaşama geçirmede spor olgusu, önemli bir işlev görmektedir. Futbol ise belli kitleler için tıpkı kumar, içki ve ilaç bağımlılığı gibi vazgeçilmez bir dürtü haline gelmiştir. Futbolun bu denli ilgi ve özellikle seyirci açısından çok büyük çekiciliğinin olması futbolun başlı başına bir sektör olarak ele alınmasına yol açmıştır. Son yıllarda dünyada ve ülkemizde ciddi boyutlara ulaşan seyirci olaylarıyla karşılaşmaktadır (Moralı ve Acar, 1998: 22-26).

Futbol, fiziksel olduğu kadar zihinsel güçlerin de ortaya konulduğu önemli ölçüde zeka gerektiren bir spor dalıdır. Futbol bir bütün olarak uyum isteyen, her yaşta insanı etkileyen önemli bir tutkudur. Futbolun herkes tarafından ilgi görmesi, bu spor dalının özellikleri olan fiziksel yapı, teknik, taktik ve ekonomik koşullarıdır. Futbolda rakipler arasında rekabet, üst seviyede mücadele ve hatta sert temaslar olmasına rağmen, sporcuların hayatlarını veya fiziksel özelliklerini tehdit edecek tehlike son derece azdır. Futbol, kendini oluşturan teknik-taktik, kondisyon gibi faktörler ile ruhsal ve eğitsel yönden de sağlıklı, dengeli bireylerin oluşmasında etkili bir spor branşı, aynı zamanda da bir eğitim aracıdır (Özmaden, 2004).

Futbolcu, futbol oynamayı profesyonelleştirmiş veya amatör şekilde oynamayı uğraşı edinmiş kimsedir. Futbolcu olmak, herhangi bir mesleğe sahip olmaktan çok farklıdır. Aslında bir futbolcu için mesleğini icra etmek yani futbol oynamak kolaylıkla yerine getirebileceği tek hedeftir. Bunun yanında üzerinde hissettiği baskılar ve diğer dış etkenlerde ilk olarak futbolcunun oynadığı futbolu etkiler. Kazanmak zorunda olduğunu düşündüğü bir maça çıkarken futbolcunun üzerinde, futbol, bir takım oyunu olduğu için hata yaparsa tüm takımı etkileyeceği ihtimali nedeniyle çok büyük bir baskı oluşturmaktadır.

Futbolculuk aynı zamanda psikolojik (karar verme, problem çözme, öfke kontrolü ve saldırganlık vb.) ve bilişsel (zihinsel) yönleri olan fiziksel bir aktivitedir. Bu nedenle futbolcular saha içinde ve saha dışında pek çok baskılara maruz kalmaktadır. Her müsabaka öncesi ve sonrası (özellikle skora göre) psikolojik baskı altında tutulan futbolcular, olumlu veya olumsuz her türlü sonuçtan sorumlu tutulur ve en önemlisi kişilikleri ve yaşam tarzları hakkında çeşitli eleştirilere maruz kalırlar. Tüm bu gelişmeler, futbolcular üzerinde hem psikolojik hem de zihinsel olarak olumsuz etkiler ortaya koymaktadır. Bu nedenle futbolcuların müsabaka öncesinde, sırasında ve sonrasında karşılaştıkları çeşitli olumsuz tepkiler karşısında öfkelerini kontrol etmeleri ve saldırganlığa neden olacak davranışlardan uzak kalmaya çalışmaları, saha içinde görevlerini başarıyla yerine getirmelerini sağlayacaktır. Bu duygular içerisinde futbolcunun performansına dolayısıyla başarısına önemli katkı sağlayan öfke ve saldırganlık duyguları gayet etkin rol almaktadır (Özmaden, 2004).

Futbol oyununun kazanmaya dayalı, bir rakibe karşı ve temaslı bir spor olması, oyun içerisinde ikili mücadelelerin sahanın her yerinde ve müsabakanın başından sonuna kadar her anında olması sebebiyle futbolcuların kızgın, öfkeli ve hatta saldırgan davranışlarda bulunması da kaçınılmaz olmaktadır.

Bütün sporlar gibi futbol da saldırgan dürtülerin boşaltıldığı ve dönüştürüldüğü anlardan biridir. Golü atan futbolcunun yüzünde beliren ifade çoğu zaman sevinçten çok öfkeye yakındır (Koçak, 2001: 313-322).

Saldırganlık kavramı her ne kadar içgüdüsel olarak bilinse de, sonradan öğrenilebilir ve yönlendirilebilir bir nitelik de taşır. Bu anlamda, içgüdüsel olarak başlangıçta ortaya çıkan

saldırıcılığın, zaman içerisinde yönlendirilebilir bir hale dönüşmesi, spor karşılaşmalarında, özellikle de futbolda büyük bir öneme sahiptir. Futbolun amacı hem oyuncuların hem de seyircilerin eğlenmelerine, zevk almalarına olanak sağlamasıdır. Bugün Türkiye’de ve dünyada futbol kadar kitleleşebilmiş başka bir spor yoktur (Konter, 1996; 27-29).

3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve verilerin analizi boyunca yapılan işlemler hakkında bilgiler verilmektedir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada profesyonel futbolcuların saldırganlık düzeyleri ile öfke tarzlarının belirlenmesine yönelik olarak betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Betimsel araştırma yöntemi, bir değişkene ait sayısal değerlerin toplanması, işlenmesi ve sunulmasına imkan sağlayan istatistiksel işlemlerdir (Büyüköztürk, 2010).

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2014-2015 futbol sezonu PTT 1.Liginde yer alan 18 takımdan toplam 396 sporcu oluşturmaktadır. Örneklemi ise 2014-2015 futbol sezonu PTT 1.Liginde müsabakalara katılan 13 takımdan gönüllü toplam 267 futbolcu oluşturmaktadır.

Çizelge 3.1. Futbolcuların Oynadığı Takımlara Göre Dağılımları

	Oynadığı Takım	Sayı (n)	Yüzde (%)
1	1461 Trabzonspor	20	7,5
2	Adanaspor	20	7,5
3	Alanyaspor	20	7,5
4	Boluspor	23	8,6
5	Denizlispor	20	7,5
6	Elazığspor	20	7,5
7	Gaziantep B.Ş.Bld.Spor	18	6,8
8	Giresunspor	20	7,5
9	Göztepe A.Ş.	23	8,6
10	Karşıyaka	22	8,2
11	Manisaspor	21	7,8
12	Samsunspor	20	7,5
13	Şanlıurfaspor	20	7,5
	Toplam	267	100,0

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma ile ilgili literatür taranıp yerli ve yabancı kaynaklara ulaşılarak tezin kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Araştırmada futbolcuların kişisel özelliklerini belirlemek için “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarz Ölçeği” ile “Saldırganlık Envanteri” olmak üzere iki farklı ölçek kullanılmıştır. Kullanılan ölçekler, daha önceden gerekli izinleri alınan 2014-2015 futbol sezonunda araştırmanın örneklemini oluşturan PTT 1. liginde mücadele eden toplam 18 takımdan 13’ünde bulunan 267 profesyonel futbolcuyla görüşme yapılarak ölçekler hakkında bilgi verilmiş, araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Futbolcular, ölçekleri sessiz bir ortamda ve bireysel olarak cevaplamışlardır.

3.3.1. Veri toplama araçları

Araştırma ile ilgili belirlenen amaçlara ulaşabilmek için gerekli olan veri toplama araçları sıra ile aşağıda verilmiştir:

Kişisel Bilgi Formu

Futbolcuların kişisel özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, uzman görüşleri alınarak ve ilgili literatür incelenerek 15 maddeden oluşan anketin son şekli verilmiştir. Kişisel bilgi formu sırasıyla sporcuların yaş, mezun oldukları okul türü, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne mesleği, baba mesleği, sporcunun medeni durumu, sporcu evli ise eşinin eğitim durumu, sporcu evli ise eşinin iş durumu, yaşamının büyük bir bölümünü geçirdiği yerleşim birimi, spora başlama yaşı, aktif olarak kaç yıldır futbol oynadığı, profesyonel olarak kaç yıldır oynadığı, toplam kaç takımda görev aldığı ve hangi mevkide oynadığına ilişkin bilgileri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formunda yer alan maddeler belirlenirken ilgili literatür doğrultusunda saldırganlık ve sürekli öfke ve öfke tarzlarına etki eden faktörler dikkate alınmıştır.

Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ)

Sürekli Öfke-Öfke Tarz Ölçeği, Charles D. Spielberger ve arkadaşları tarafından 1980 ile 1983 yılları arasında yapılan çalışmalar sonucu, iki aşamada, geliştirilmiştir. İlk aşamada

yirmi maddelik “Durumluk Sürekli Öfke Ölçeği” oluşturulmuş, dörtlü Likert tekniği ile değerlendirilen yirmi maddenin on tanesi “Durumluk Öfke”yi, on tanesi de “Sürekli Öfke”yi ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Ölçeğin geliştirilmesindeki ikinci aşamada ise; öfkenin ifade tarzının da önemli olduğu göz önüne alınarak, “içe vurulmuş (bastırılmış) , dışa vurulmuş ve kontrol altına alınmış” öfke ifadelerini ölçmeyi amaçlayan yirmi dört maddelik bir ölçek daha ilave etmişlerdir (Özer, 1994; Savaşır ve Şahin, 1997). Öfke Tarz Ölçeği’ni oluşturan alt boyuttan biri, hissedilen öfkenin bastırılarak içte tutulması sıklığını (Öfke-İçte), öfkenin kolayca ifade edilmesi sıklığını (Öfke –Dışa), bir diğeri de öfkenin mantığa bürünme, bastırma, inkar gibi savunmalarla kontrol edilme sıklığını (Öfke-Kontrol) ölçmektedir (Özer, 1994).

Ölçek 34 maddeden oluşmaktadır. Maddeler öfkenin yokluğundan değil, varlığından hareket ederek ölçüm yapar. Bütün maddeler düzdür. Likert tipi bir ölçektir. Kişi, her maddeyi okuduktan sonra yanıtını “Hemen Hiçbir Zaman”, “Bazen”, “Çoğu Zaman”, “Hemen Her Zaman” seçeneklerinden birini işaretleyerek belirtir. Tepkilerin verilmesinde kullanılan ölçek aralıklarına ise su puanlar verilir: “Hemen Hiçbir Zaman” (1); “Bazen” (2), “Çoğu Zaman” (3), “Hemen Her Zaman” (4) (Kısaç, 1997). Ölçeğin ilk on maddesi (1,2,3,4,5,6,7,8,9 ve10. maddeler), “Sürekli Öfke” boyutunun maddeleridir. Öfke İfade Tarzlarından “Öfke-İçte” alt boyutunu 13, 15, 16, 20, 23, 26, 27 ve 31 no’lu maddeler; “Öfke-Dışa” alt boyutunu 12, 17, 19, 22, 24, 29, 32, 33 no’lu maddeler, “Öfke-Kontrol” alt boyutunu ise 11, 14, 18, 21, 25, 28, 30, 34 no’lu maddeler olmak üzere; toplam yirmi dört madde, oluşturmaktadır (Savaşır ve Şahin, 1997).

Ölçeğin Sürekli Öfke alt boyutunda, kişinin kendisini nasıl hissettiğini; Öfke tarz alt boyutunda ise, genelde ne sıklıkla sözü edilen şekilde davrandığını denekten belirtmesi istenmektedir. Ölçeğin öfke tarz alt boyutuna ait maddeler rastgele bir dağılıma göre sıralanmıştır. Yine bu bölümde, “öfkeli olduğumda ya da kızdığımda” ortak tümcesi her üç maddede bir tekrarlanmaktadır (Özer, 1994). Ölçekteki toplam puan her bir maddede elde edilen ölçek aralık puanlarının toplanmasıyla elde edilir. Yüksek puanlar, yüksek düzeyde, öfkeyi işaret etmektedir. Sürekli öfke’den alınan yüksek puanlar, öfke düzeyinin yüksek olduğunu, öfke içte alt boyutunun yüksek puanları, öfkenin bastırılmış olduğunu, öfke dışa alt boyutunun yüksek puanları, öfkenin kolayca ifade edilebiliyor olduğunu, öfke kontrolünün yüksek puanları ise, öfkenin kontrol edilebildiğini göstermektedir (Spielberger, Krasner ve Solomon 1988; Özer, 1994; Savaşır ve Şahin, 1997).

Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği Geçerlik Çalışmaları

Özer (1994) tarafından yapılan SÖÖTÖ'nün faktör analizi sonuçları, orijinal ölçekte varsayılan yapıyı oldukça isabetli bir şekilde onayladığı görülmektedir. Kriter geçerliliği amacıyla yapılan araştırmada SÖÖTÖ'nün tansiyon hastalarını kontrol grubundan net bir şekilde ayırdığı saptanmıştır. Ayrıca SÖÖTÖ'nün, Sürekli Kaygı Envanteri (Öner, 1983), Depresif Sıfatlar Listesi (Özer, 1993) ve Öfke Envanteri (1975) ölçek puanlarıyla olan korelasyonlarına bakılmıştır. Sürekli Öfke ölçeği puanlarının Öfke Envanteri puanları ile korelasyonu geçerlilik açısından makul sınırlar içerisinde değerlendirilir. Sürekli Öfke ölçeğinin kaygı ile .40 ve depresyon ile .33 olan korelasyonları bu üç duygu eğiliminin iç içe olduğuna bir gösterge olarak alınabilir (Özer, 1994).

Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği Güvenirlik Çalışmaları

Özer (1994) tarafından yapılan güvenilirlik çalışmalarında ölçeklerin iç tutarlılık değerleri üzerinde durulmuştur. Üniversite, lise, hemşirelik meslek lisesi öğrencileri, lise öğrencileri ile yöneticiler, nörotik gruplar ve hipertansiyon hastaları arasında yapılan çeşitli ölçümlerde ölçeğin sürekli Öfke ölçeğinin alfa değerleri α : .67 ile α : .92; arasında öfke kontrolü α : .80 ile α : .90; öfke dışı vurma α : .69 ile α : .91 ve öfke içe vurma α : .58 ile α : .76 arasında olduğu gözlenmiştir. Bu değerler kabul edilebilir sınırlar içinde olup ölçeklerin orijinalleriyle ilgili yayınlanmış olan verilerle genellikle tutarlılık göstermektedir. SÖÖTÖ'deki maddelerin tümü düzdür. Sürekli Öfke Alt Ölçeğinden bireyler 10 ile 40 arasında bir puan alabilirler. Öfke ifade tarzı alt ölçeğindeki her bir boyutun toplamından 8 ile 32 puan alabilirler (Özer, 1994).

Bu çalışmanın sürekli öfke tarzı iç tutarlık (Cronbach Alpha) güvenilirlik katsayısı 0.74 ve öfke ifade tarzları iç tutarlık (Cronbach Alpha) güvenilirlik katsayısı 0.78 olarak bulunmuştur.

Saldırganlık Envanteri

Bu araştırmada, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması araştırmacı tarafından yapılmış, İpek İlter (Kiper) tarafından geliştirilmiş ve 30 maddeden oluşan üç alt testi içermektedir. "Saldırganlık Envanteri" kullanılmıştır. Envanter, yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen

saldırganlık için üç alt test içermektedir. Her alt test 10 sorudan oluşmaktadır. Yıkıcı saldırganlıkla ilgili maddeler 1, 2, 3, 13, 14, 15, 22, 23, 24, 29., atılganlıkla ilgili maddeler 4, 5, 6, 10, 11, 12, 19, 20, 21, 28., edilgen saldırganlıkla ilgili maddeler ise 7, 8, 9, 16, 17, 18, 25, 26, 27,30. maddelerdir. Sorular “bana hiç uymuyor” ve “bana çok uyuyor” uçları arasında değişen 7’ li likert tipidir. Kurumsal olarak her bir alt testte, her soruya bana çok uyuyor yanıtı veren denek 70, bana hiç uymuyor yanıtı veren denek ise 10 puan almaktadır (Kiper, 1984).

Bu çalışmanın saldırganlık iç tutarlık (Cronbach Alpha) güvenilirlik katsayısı 0.72 olarak bulunmuştur.

3.3.2. Veri toplama süreci

2014-2015 futbol sezonunda PTT 1.Liginde yer alan toplam 18 takımdan 13’ünde bulunan 312 profesyonel futbolcudan, 283’üne ulaşılarak veri toplama aracı yaptırılmış ve 16 tanesi değerlendirme dışı bırakılarak toplam 267’si geçerli sayılmıştır. Anketler, futbolculara 18-24 kişilik gruplar halinde uygulanmış ve deneklerin birbirlerinden etkilenmeleri önlenmiştir. Uygulamalar her grup için yaklaşık 30 dakika sürmüştür ve 2015 yılının mayıs, haziran aylarında gerçekleştirilmiştir.

3.3.3. Verilerin analizi

Verilerin analizi sürecinde, araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki işlemler uygulanmıştır. Örneklem grubunu oluşturan futbolcuların kişisel özelliklerini betimleyici frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmıştır.

Verilerin analizinde kullanılan ölçeklerin normal dağılıma uygun olup olmadığını belirleyebilmek için tek örneklem One Simple Kolmogorov-Smirnov Testi uygulanmış ve $p < 0.05$ bulunan normal dağılım göstermeyen veriler için nonparametrik testlerden ikili değişkenler için Mann-Whitney U ve çoklu değişkenler için Kruskal Wallis H testleri kullanılmıştır. Kruskal Wallis H testi uygulanan değişkenler arasında, içinde anlamlı ilişki olanlar için Pairwise Comparisons testi kullanılmıştır. Normal dağılım gösteren veriler için parametrik testlerden ikili değişkenler için t-testi ve çoklu değişkenler için One Way Anova testleri kullanılmıştır. Varyans homojenliğine göre ise Post Hoc Multiple

Comparisons testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Ayrıca, futbolcuların sürekli öfke düzeyleri ile saldırganlık alt boyutları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla çoklu regresyon analiz testi uygulanmıştır.

Araştırma verilerinin analizleri SPSS for Windows 21.00 istatistik paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Araştırma Grubunun Kişisel Özellikleri

Araştırmaya katılan futbolcuların demografik özelliklerine ilişkin veriler aşağıda verilmiştir.

Çizelge 4.1. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımı

DEĞİŞKENLER		n	%
Yaş	18-20	27	10,1
	21-23	65	24,3
	24-26	78	29,2
	27-29	63	23,6
	30 ve üzeri	34	12,8
	TOPLAM	267	100
Eğitim Durumu	Lise	166	62,2
	Üniversite	101	37,8
	TOPLAM	267	100
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar değil	10	3,7
	Okuryazar	10	3,7
	İlkokul	75	30,7
	Ortaokul	59	22,1
	Lise	83	31,1
	Üniversite	30	8,7
	TOPLAM	267	100
Profesyonel Olarak Oynama Süresi	1-3	81	30,3
	4-6	69	25,9
	7-9	54	20,2
	10-12	31	11,6
	13-15	14	5,2
	15 ve üzeri	18	6,8
	TOPLAM	267	100
Anne Mesleği	Ev hanımı	206	77,1
	Memur	24	9,0
	İşçi	16	6,0
	Emekli	21	7,9
	TOPLAM	267	100
Baba Mesleği	Memur	42	15,7
	İşçi	34	12,7
	Esnaf	57	21,3
	Serbest meslek	30	11,3
	Çiftçi	13	4,9
	Emekli	91	34,1
	TOPLAM	267	100
Medeni Durum	Evli	93	34,8
	Bekar	174	65,2
	TOPLAM	267	100
Eş Eğitim Durumu	Lise	54	58
	Üniversite	39	42
	TOPLAM	93	100
Eş Çalışma Durumu	Çalışıyor	29	31
	Çalışmıyor	64	69
	TOPLAM	93	100

Çizelge 4.1. (devam) Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımı

Yaşadığı Yerleşim Merkezi	Metropol	65	24,3
	İl Merkezi	134	50,2
	İlçe Merkezi	53	19,9
	Köy	15	5,6
	TOPLAM	267	100
Spora Başlama Yaşı	5-7	58	21,7
	8-10	136	50,9
	11-13	47	17,6
	14-16	26	9,8
	TOPLAM	267	100
Futbol Oynama Süresi	4-6	19	7,1
	7-9	50	18,7
	10-12	90	33,7
	13-15	51	19,1
	15 ve üzeri	57	21,4
	TOPLAM	267	100
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar	12	4,5
	İlkokul	60	22,4
	Ortaokul	67	25,1
	Lise	104	39,0
	Üniversite	24	9,0
	TOPLAM	267	100
Oynadığı Takım Sayısı	1-2	57	21,3
	3-4	98	36,7
	5-6	55	20,6
	7-8	32	12,0
	9 ve üzeri	25	9,4
	TOPLAM	267	100
Oynadığı Mevki	Kaleci	34	12,7
	Bek	46	17,2
	Stoper	56	21,0
	Orta saha	90	33,7
	Forvet	41	15,4
	TOPLAM	267	100

Çizelge 4.1. incelendiğinde futbolcular en fazla 24-26 yaş aralığında yer almaktadır. Futbolcuların eğitim seviyesinin lise ve üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Futbolcuların anne-baba eğitim durumu dağılımlarına göre her ikisinde de en fazla lise mezunu, en az da okur-yazar oldukları görülmektedir. Futbolcuların anne mesleği değişkeninde genelinin ev hanımı, baba mesleği değişkeninde ise yoğun olarak emekli oldukları görülmektedir. Futbolcuların 2/3'sinin bekar, 1/3'inin de evli olduğu sonucu elde edilmiştir. Futbolcu eşlerinin lise ve üniversite mezunu oldukları ve genellikle çalıştıkları tespit edilmiştir. Futbolcuların yoğun olarak yaşamlarını il merkezlerinde geçirdikleri sonucu elde edilmiştir. Spora başlama yaşı 8-10 yaş aralığında yoğunlaşmış, futbol oynama süresi genellikle 10-12 yıl, profesyonel olarak oynama süresi ise 1-3 yıl arası olarak görülmektedir. Oynadıkları takım sayısı değişkeni ise 3-4 takım olarak tespit edilmiştir.

4.2. One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testleri

Bu bölüm de PTT 1.Liginde oynayan profesyonel futbolcuların, sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarına ve saldırganlık envanterine yönelik uygulanacak analizler için normal dağılım veya normal olmayan dağılımı gösteren One-Sample Kolmogorov-Smirnov testlerinin tablolarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.2. Futbolcuların Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı İle Saldırganlık Envanteri Alt Boyutlarını Gösteren One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi

Öfke Alt Boyutlar		n	Mean	Std.Deviation	Kol-Sim Z	P
<i>Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı</i>	Sürekli Öfke	267	21,03	5,18	,970	,303
	Öfke İçeVurma	267	16,53	3,52	1,686	,007
	Öfke DışaVurma	267	16,51	4,88	1,648	,009
	Öfke Kontrol	267	21,51	4,65	1,360	,049
Saldırganlık Alt Boyutlar		n	Mean	Std.Deviation	Kol-Sim Z	P
<i>Saldırganlık</i>	Yıkıcı	267	44,81	12,16	1,224	,100
	Atılğan	267	27,69	12,90	1,593	,012
	Edilgen	267	45,96	13,05	1,008	,261
	Toplam	267	118,46	21,37	1,051	,220

$p < 0,05$

Çizelge 4.2’de katılımcıların, sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının normal ve normal olmayan dağılımlara uygun olup olmadığını gösteren One-Sample Kolmogorov- Smirnov test sonuçları görülmektedir.

Futbolcuların sürekli öfke alt boyutlarına ait dağılımlarının normal olduğu görülürken ($p=.303$) ($p > 0.05$), öfke içe vurma ($p=.007$) , öfke dışa vurma ($p=.009$) ve öfke kontrol boyutunun ($p=.049$) normal olmayan dağılım ($p < 0.05$) olduğu görülmektedir.

Saldırganlık boyutunda ise; yıkıcı ($p=.100$), edilgen ($p=.261$) ve genel saldırganlıkta ($p=.220$) normal dağılım ($p > 0.05$), atılğan saldırganlıkta ($p=.012$) ise normal olmayan dağılım ($p < 0.05$) olduğu görülmektedir.

One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi sonucunda normal olan dağılımlara t-testi ve One Way Anova testleri, normal olmayan dağılımlara ise Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testleri uygulanmıştır.

4.3. Sürekli Öfke İfade Tarzı ve Öfke Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

4.3.1. Sürekli öfke tarzına ilişkin bulgular

Sürekli öfke tarzına ilişkin bulgular aşağıya tablolar şeklinde çıkarılmıştır.

Çizelge 4.3. Futbolcuların Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin Sonuçları

	n	\bar{X}	Ss	Min.	Max.	Ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek puan
<i>Sürekli Öfke</i>	267	21,03	5,18	11,00	37,00	10-40

Çizelge 4.3'te Sürekli öfke alt boyutuna ilişkin puan ortalaması incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda, sporcuların sürekli öfke puanı ortalamaları 21,03 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç; futbolcuların sürekli öfke düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.4. Futbolcuların Yaş Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Futbolcuların Yaş Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Fark
<i>18-20 yaş arası</i>	27	18,52	4,87	262	2,744	,029*	1-3
<i>21-23yaş arası</i>	65	21,31	5,49				
<i>24-26 yaş arası</i>	78	22,14	5,37				
<i>27-29 yaş arası</i>	63	20,60	4,84				
<i>30 yaş ve üzerisi</i>	34	20,71	4,35				

*p< 0,05

Çizelge 4.4'te sürekli öfke alt boyutuna ait puan ortalamalarının yaş değişkeni üzerine ANOVA sonuçlarına göre futbolcuların sürekli öfke puan ortalamaları açısından 18-20 ve 24-26 yaş değişkenleri arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir. 18-20 yaş aralığındaki futbolcuların sürekli öfke puan ortalamalarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir (F=2,744 p=,029<0,05).

Çizelge 4.5. Futbolcuların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin t-testi Sonuçları

Futbolcuların Eğitim Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	P
<i>Lise</i>	166	21,16	5,15	265	,551	,582
<i>Üniversite</i>	101	20,80	5,25			

*p< 0,05

Çizelge 4.5'te futbolcuların sürekli öfke puanına ait ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre sürekli öfke alt boyut puan ortalamalarında anlamlı bir fark görülmemektedir (t=0,551 p=0,582>0,05).

Çizelge 4.6. Futbolcuların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Anne Eğitim Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
<i>Okuryazar değil</i>	10	21,80	4,98	261	,614	,713
<i>Okuryazar</i>	10	21,20	5,61			
<i>İlkokul</i>	82	20,99	5,11			
<i>Ortaokul</i>	59	20,59	4,78			
<i>Lise</i>	83	21,65	5,45			
<i>Üniversite</i>	23	19,61	5,42			

*p< 0,05

Çizelge 4.6'da sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları arasında anne eğitim durumu değişkeni açısından istatistiksel anlamda bir fark elde edilmemiştir. (F=0,614 p=0,713>0,05)

Çizelge 4.7. Futbolcuların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Baba Eğitim Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
<i>Okuryazar</i>	12	22,17	6,16	262	,387	,818
<i>İlkokul</i>	60	20,70	5,54			
<i>Ortaokul</i>	67	21,16	4,38			
<i>Lise</i>	104	21,18	5,13			
<i>Üniversite</i>	24	20,21	6,17			

*p< 0,05

Çizelge 4.7'ye bakıldığında futbolcuların baba eğitim durumu değişkenine göre sürekli öfke alt boyut puan ortalamalarında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. ($F=0,387$ $p=0,818>0,05$)

Çizelge 4.8. Futbolcuların Anne Meslek Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Anne Meslek Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
<i>Ev Hanımı</i>	206	21,11	5,08	263	,116	,950
<i>Memur</i>	24	20,46	6,11			
<i>İşçi</i>	16	20,88	5,92			
<i>Emekli</i>	21	21,00	4,74			

* $p < 0,05$

Çizelge 4.8'de futbolcuların anne meslek durumu değişkenine göre sürekli öfke alt boyutuna ilişkin ANOVA sonuçları incelendiğinde, sürekli öfke alt puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($F=0,116$ $p=0,950>0,05$).

Çizelge 4.9. Futbolcuların Baba Meslek Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Baba Meslek Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Fark
<i>Memur</i>	42	21,36	5,44	262	5,010	0,00*	6-2 6-5
<i>İşçi</i>	34	23,80	5,59				
<i>Esnaf</i>	57	20,23	4,17				
<i>Serbest Meslek</i>	30	20,07	4,62				
<i>Çiftçi</i>	13	25,08	7,68				
<i>Emekli</i>	91	20,08	4,66				

* $p < 0,05$

Çizelge 4.9. incelendiğinde futbolcuların baba meslek durumu değişkenine göre sürekli öfke alt boyutuna ilişkin ANOVA sonuçlarına göre, futbolcuların sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları açısından baba meslek durumu emekli olanlar ile işçi ve çiftçi olanlar arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir. Baba mesleği emekli olanların puan ortalamalarının diğerlerine göre daha düşük olduğu görülmüştür ($F=5,010$ $p=0,00<0,05$).

Çizelge 4.10. Futbolcuların Medeni Durum Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin t-testi Sonuçları

Futbolcuların Medeni Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	P
<i>Evli</i>	93	21,28	4,87	265	,584	,560
<i>Bekar</i>	174	20,89	5,34			

*p< 0,05

Çizelge 4.10'da futbolcuların medeni durum değişkenine göre sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (t=0,584 p=0,560>0,05).

Çizelge 4.11. Futbolcuların Eş Eğitim Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin t-testi Sonuçları

Futbolcuların Eş Eğitim Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	P
<i>Lise</i>	54	20,98	4,50	91	-,693	,490
<i>Üniversite</i>	39	21,69	5,36			

*p< 0,05

Çizelge 4.11'de katılımcıların sürekli öfke alt boyut puanına ait ortalamaları, eş eğitim durumu değişkenine göre sürekli öfke açısından anlamlı bir fark görülmemiştir (t=0,693 p=0,490>0,05).

Çizelge 4.12. Futbolcuların Eş Çalışma Durumu Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin t-testi Sonuçları

Eş Çalışma Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	P
<i>Çalışıyor</i>	29	21,93	4,65	91	,868	,388
<i>Çalışmıyor</i>	64	20,98	4,97			

*p< 0,05

Çizelge 4.12'ye bakıldığında, eş çalışma durumu değişkenine göre futbolcuların sürekli öfke alt boyut puanına ait ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (t=0,868P=0,388>0,05).

Çizelge 4.13. Futbolcuların Yaşamlarının Büyük Bir Bölümünü Geçirdiği Yerleşim Merkezi Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Yaşadıkları Yerleşim Merkezi	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
<i>Metropol</i>	65	21,71	5,85	263	,781	,505
<i>İl Merkezi</i>	134	20,72	4,93			
<i>İlçe Merkezi</i>	53	20,70	4,91			
<i>Köy</i>	15	22,00	5,28			

*p< 0,05

Çizelge 4.13'te futbolcuların sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları yerleşim merkezi değişkenine göre incelenmiştir. İnceleme sonucunda, yerleşim merkezi değişkenine göre sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir (F=0,781 p=0,505>0,05).

Çizelge 4.14. Futbolcuların Spora Başlama Yaşı Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Spora Başlama Yaşı	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
<i>5-7 yaş arası</i>	58	21,00	6,44	263	1,851	,138
<i>8-10 yaş arası</i>	136	20,42	4,62			
<i>11-13 yaş arası</i>	47	22,23	5,13			
<i>14-16 yaş arası</i>	26	22,08	4,60			

*p< 0,05

Çizelge 4.14'de futbolcuların sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde spora başlama yaş değişkenine göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir (F=1,851 p=0,138>0,05).

Çizelge 4.15. Futbolcuların Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Futbol Oynama Süresi	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Fark
<i>4-6 yıl arası</i>	19	23,26	5,49	262	2,622	,035*	1-4
<i>7-9 yıl arası</i>	50	22,10	4,70				
<i>10-12 yıl arası</i>	90	20,99	5,25				
<i>13-15 yıl arası</i>	51	19,51	5,26				
<i>15 yıl ve üzeri</i>	57	20,75	4,99				

*p< 0,05

Çizelge 4.15. incelendiğinde futbolcuların futbol oynama süresi değişkenine göre sürekli öfke alt boyutuna ilişkin ANOVA sonuçlarına göre, futbolcuların sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları açısından 4-6 yıl ile 13-15 yıl arası futbol oynayanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark elde edilmiştir. Futbol oynama süresi 4-6 yıl olanların sürekli öfke alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($F=2,622$ $p=0,035<0,05$).

Çizelge 4.16. Futbolcuların Profesyonel Olarak Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Profesyonel Olarak Futbol Oynama Süresi	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
1-3 yıl arası	81	20,70	5,44	261	1,805	,112
4-6 yıl arası	69	21,84	5,14			
7-9 yıl arası	54	21,93	5,50			
10-12 yıl arası	31	19,00	4,50			
13-15 yıl arası	14	20,07	4,51			
15 yıl ve üzeri	18	20,89	3,83			

* $p<0,05$

Çizelge 4.16'da futbolcuların sürekli öfke alt boyut puan ortalamalarına göre profesyonel olarak futbol oynama süresi değişkeni açısından anlamlı bir fark görülmemiştir ($F=1,805$ $p=0,112>0,05$).

Çizelge 4.17. Futbolcuların Oynadıkları Takım Sayısı Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Oynadıkları Takım Sayısı	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Fark
1-2	56	19,73	5,55	262	3,390	,010*	1-2
3-4	98	22,32	5,34				
5-6	55	21,35	4,46				
7-8	33	19,76	4,72				
9 ve üzeri	25	19,84	4,71				

* $p<0,05$

Çizelge 4.17'ye bakıldığında sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları oynadığı takım sayısı değişkenine göre incelenmiştir. İnceleme sonucunda, sürekli öfke alt boyut puan ortalamalarına göre oynadıkları takım sayısı 1-2 ile 3-4 takımda oynayan futbolcular arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmektedir. Oynadığı takım sayısı 3-4

olanların sürekli öfke alt boyut puan ortalamalarının 1-2 takım olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($F=3,390$ $p=0,010<0,05$).

Çizelge 4.18. Futbolcuların Oynadıkları Mevki Değişkenine Göre Sürekli Öfke Alt Boyutuna İlişkin ANOVA Sonuçları

Oynadıkları Mevki	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
<i>Kaleci</i>	34	21,06	6,07	262	,362	,836
<i>Bek</i>	46	20,37	4,87			
<i>Stoper</i>	56	21,39	5,23			
<i>Orta Saha</i>	90	21,29	5,28			
<i>Forvet</i>	41	20,66	4,54			

* $p<0,05$

Çizelge 4.18’de futbolcuların sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları oynadıkları mevki değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. ($F=0,362$ $p=0,836>0,05$).

4.3.2. Öfke ifade tarzı alt boyutlarına ilişkin bulgular

Öfke ifade tarzına ilişkin bulgular aşağıya tablolar şeklinde çıkarılmıştır.

Çizelge 4.19. Futbolcuların Genel Olarak Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	n	\bar{X}	Ss	Min.	Max.	Envanterden Alınabilecek En Düşük ve En Yüksek Puan
<i>Öfke İçerme</i>	267	16,53	3,52	9,00	29,00	8-32
<i>Öfke Dışarı Vurma</i>	267	16,51	4,88	8,00	32,00	8-32
<i>Öfke Kontrol</i>	267	21,51	4,65	10,00	32,00	8-32

Çizelge 4.19’da futbolcuların genel olarak öfke ifade tarzı alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları incelenmiştir. Futbolcuların öfke tarzı ölçeğinin alt boyutlarından, öfke içerme ve öfke dışarı vurma alt boyut puan ortalamaları genel ortalamasının altında, öfke kontrol alt boyut puan ortalaması ise genel ortalamasının üzerinde olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.20. Futbolcuların Yaş Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis-Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Yaş	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Öfke İçe Vurma	18-20 yaş	27	115,19	4	11,423	0,02*	3-1
	21-23 yaş	65	122,38				3-2
	24-26 yaş	78	157,57				3-4
	27-29 yaş	63	131,81				3-5
	30 yaş ve üzeri	34	121,13				
Öfke Dışa Vurma	18-20 yaş	27	112,11	4	9,218	0,56	
	21-23 yaş	65	122,42				
	24-26 yaş	78	154,38				
	27-29 yaş	63	131,43				
	30 yaş ve üzeri	34	131,53				
Öfke Kontrol	18-20 yaş	27	146,33	4	4,463	,347	
	21-23 yaş	65	134,92				
	24-26 yaş	78	126,61				
	27-29 yaş	63	125,96				
	30 yaş ve üzeri	34	154,29				

*p< 0,05

Çizelge 4.20’de futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları yaş değişkenine göre yaşları 24-26 yaş ile 18-20, 21-23, 27-29 ve 30 ve üzeri yaş olanlar arasında anlamlı bir fark görülmektedir. 24-26 yaş aralığındaki futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamasının 18-20, 21-23, 27-29 ve 30 ve üzeri yaş olanların puan ortalamalarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($x^2=11,423$ $p=0,02<0,05$).

Öfke dışa vurma alt boyutu puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir ($x^2=9,218$ $p=0,56>0,05$).

Öfke kontrol alt boyutu puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($x^2=4,463$ $p=0,347>0,05$).

Çizelge 4.21. Futbolcuların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney-U Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Eğitim Durumu	n	Sıra Toplamı	U	Z	P
Öfke İçerme	Lise	166	135,88	8071,00	-,512	,609
	Üniversite	101	130,91			
Öfke Dışarı Vurma	Lise	166	138,02	7716,00	-1,093	,275
	Üniversite	101	127,40			
Öfke Kontrol	Lise	166	128,52	7474,00	-1,489	,137
	Üniversite	101	143,00			

*p< 0,05

Çizelge 4.21. incelendiğinde öfke ifade tarzı alt boyutlarından öfke içerme alt boyut puan ortalamaları arasında eğitim durum değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (U=8071 p=0,609>0,05).

Öfke dışarı vurma alt boyut puan ortalamaları arasında eğitim durum değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır (U=7716 p=0,275>0,05).

Öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları arasında eğitim durum değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemektedir (U=8071 p=0,137>0,05).

Çizelge 4.22. Futbolcuların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Anne Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
Öfke İçerme Vurma	<i>Okuryazar değil</i>	10	145,65	5	5,591	,348
	<i>Okuryazar</i>	10	124,65			
	<i>İlkokul</i>	82	136,92			
	<i>Ortaokul</i>	59	116,65			
	<i>Lise</i>	83	145,43			
	<i>Üniversite</i>	23	125,85			
Öfke Dışarı Vurma	<i>Okuryazar değil</i>	10	123,90	5	4,056	,541
	<i>Okuryazar</i>	10	135,05			
	<i>İlkokul</i>	82	138,94			
	<i>Ortaokul</i>	59	126,92			
	<i>Lise</i>	83	141,83			
	<i>Üniversite</i>	23	110,24			
Öfke Kontrol	<i>Okuryazar değil</i>	10	158,55	5	8,460	,133
	<i>Okuryazar</i>	10	140,60			
	<i>İlkokul</i>	82	128,15			
	<i>Ortaokul</i>	59	138,61			
	<i>Lise</i>	83	122,84			
	<i>Üniversite</i>	23	169,74			

*p<0,05

Çizelge 4.22'ye bakıldığında futbolcuların anne eğitim durumu değişkenine göre öfke içi vurma alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir ($x^2=5,591$ p= 0,348>0,05).

Öfke dışarı vurma alt boyut puan ortalamaları arasında anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($x^2=4,056$ p=0,541>0,05).

Anne eğitim durumu değişkenine göre öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları arasında anne eğitim değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($x^2=8,460$ p=0,133>0,05).

Çizelge 4.23. Futbolcuların Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Baba Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
Öfke İçerme Vurma	<i>Okuryazar</i>	12	118,92	4	1,906	,753
	<i>İlkokul</i>	60	141,98			
	<i>Ortaokul</i>	67	128,58			
	<i>Lise</i>	104	136,72			
	<i>Üniversite</i>	24	124,92			
Öfke Dışarı Vurma	<i>Okuryazar</i>	12	155,67	4	3,736	,443
	<i>İlkokul</i>	60	127,87			
	<i>Ortaokul</i>	67	135,24			
	<i>Lise</i>	104	139,25			
	<i>Üniversite</i>	24	112,29			
Öfke Kontrol	<i>Okuryazar</i>	12	125,75	4	4,903	,297
	<i>İlkokul</i>	60	144,82			
	<i>Ortaokul</i>	67	129,31			
	<i>Lise</i>	104	126,25			
	<i>Üniversite</i>	24	157,75			

*p< 0,05

Çizelge 4.23'te futbolcuların öfke içi vurma alt boyut puan ortalamaları arasında baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($x^2=1,906$ $p=0,753>0,05$).

Öfke dışı vurma alt boyutu puan ortalamaları arasında baba eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel yönden anlamlı bir fark görülmemiştir ($x^2=3,736$ $p=0,443>0,05$).

Baba eğitimi durumu değişkenine göre öfke kontrol alt boyutu puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($x^2=4,903$ $p=0,297>0,05$).

Çizelge 4.24. Futbolcuların Anne Meslek Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Anne Mesleği	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
Öfke İçerme Vurma	<i>Ev Hanımı</i>	206	130,43	3	2,849	,416
	<i>Memur</i>	24	142,15			
	<i>İşçi</i>	16	161,56			
	<i>Emekli</i>	21	138,71			
Öfke Dışarı Vurma	<i>Ev Hanımı</i>	206	129,84	3	3,882	,274
	<i>Memur</i>	24	145,40			
	<i>İşçi</i>	16	165,69			
	<i>Emekli</i>	21	137,67			
Öfke Kontrol	<i>Ev Hanımı</i>	206	132,80	3	1,254	,740
	<i>Memur</i>	24	129,79			
	<i>İşçi</i>	16	154,47			
	<i>Emekli</i>	21	134,98			

*p< 0,05

Çizelge 4.24'e göre futbolcuların öfke içi vurma alt boyut puan ortalamaları arasında anne meslek durumu değişkenine göre anlamlı bir farkı görülmemiştir ($x^2=2849$ $p=0,416>0,05$).

Öfke dışarı vurma alt boyut puan ortalamaları arasında anne meslek değişkenine göre istatistiksel anlamda anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($x^2=3,882$ $p=0,274>0,05$).

Öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları arasında anne meslek durumu değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemiştir ($x^2=1,254$ $p=0,740>0,05$).

Çizelge 4.25. Futbolcuların Baba Meslek Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Baba Mesleği	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Öfke İçerme Vurma	Memur	42	174,60	5	23,329	,000*	1-3
	İşçi	34	158,97				1-4
	Esnaf	57	127,89				1-6
	Serbest Meslek	30	128,05				2-3
	Çiftçi	13	132,50				2-6
	Emekli	91	111,94				
Öfke Dışarı Vurma	Memur	42	144,93	5	10,647	,059	
	İşçi	34	157,99				
	Esnaf	57	128,79				
	Serbest Meslek	30	139,95				
	Çiftçi	13	162,35				
	Emekli	91	117,25				
Öfke Kontrolü	Memur	42	129,38	5	14,001	,016*	5-1
	İşçi	34	132,34				5-2
	Esnaf	57	128,70				5-3
	Serbest Meslek	30	135,62				5-4
	Çiftçi	13	166,38				5-6
	Emekli	91	149,20				

*p<0,05

Çizelge 4.25’de futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları açısından baba meslek durumu memur olanlar ile esnaf, serbest meslek ve emekli olanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Baba mesleği memur olanların puan ortalamalarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Baba mesleği işçi olanlar ile esnaf ve emekli olanlar arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir. Baba mesleği işçi olanların diğerlerine göre puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir ($x^2=23,329$ $p=0,00<0,005$).

Futbolcuların baba mesleği değişkenine göre öfke dışarı vurma alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($x^2=10,467$ $p=0,059>0,05$).

Öfke kontrol alt boyut açısından baba meslek durumu çiftçi olanlar ile baba mesleği memur, işçi, esnaf, serbest meslek ve emekli olanlar arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Baba mesleği çiftçi olanların puan ortalamalarının memur, işçi, serbest

meslek ve emekli olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2=14,001$ $p=0,016<0,05$).

Çizelge 4.26. Futbolcuların Medeni Durum Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U-Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Medeni Durum	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Öfke İçerme	Evli	93	142,92	13291,50	7261,500	-1,386	,166
	Bekar	174	129,23	22486,50			
Öfke Dışarı	Evli	93	140,70	13085,00	7468,000	-1,039	,299
	Bekar	174	130,42	22693,00			
Öfke Kontrol	Evli	93	141,61	13169,50	7383,500	-1,179	,238
	Bekar	174	129,93	22608,50			

* $p < 0,05$

Çizelge 4.26. incelendiğinde futbolcuların öfke içerme alt boyut puan ortalamaları arasında medeni durum değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemektedir ($U=7261,50$ $p=0,166>0,05$).

Öfke dışarı vurma alt boyut puan ortalamaları arasında medeni durum değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($U=7468,00$ $p=0,299>0,05$).

Medeni durum değişkenine göre öfke kontrolü alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($U=7383,50$ $p=0,238>0,05$).

Çizelge 4.27. Futbolcuların Eş Eğitim Durumu Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U-Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Eşlerin Eğitim Durum	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Öfke İçerme	Lise	54	49,76	2687,00	9041,000	-1,165	,244
	Üniversite	39	43,18	1684,00			
Öfke Dışarı	Lise	54	47,83	2583,00	1008,000	-,351	,725
	Üniversite	39	45,85	1788,00			
Öfke Kontrol	Lise	54	40,34	2178,50	693,500	-2,805	,005*
	Üniversite	39	56,22	2192,50			

* $p < 0,05$

Çizelge 4.27'ye göre futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları arasında eş eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($U=904,00$ $p=0,244>0,05$).

Eş eğitim durumu değişkenine göre öfke dışa vurma alt boyut puan ortalamalarında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($U=1008,00$ $p=0,725>0,05$).

Öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları, eş eğitim durumu lise olanlar ile üniversite olanlar arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Eş eğitim durumu üniversite olanların puan ortalamalarının lise olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir ($U=693,50$ $p=0,005<0,05$).

Çizelge 4.28. Futbolcuların Eş Çalışma Durumu Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U-Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Eşlerin Çalışma Durum	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Öfke İçe Vurma	<i>Evet</i>	29	44,86	1301,00	866,000	-,516	,606
	<i>Hayır</i>	64	47,97	3070,00			
Öfke Dışa Vurma	<i>Evet</i>	29	44,34	1286,00	851,000	-,641	,522
	<i>Hayır</i>	64	48,20	3085,00			
Öfke Kontrol	<i>Evet</i>	29	40,03	1161,00	726,000	-1,679	,093
	<i>Hayır</i>	64	50,16	3210,00			

* $p<0,05$

Çizelge 4.28'e göre futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları arasında eş çalışma durumuna göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($U=866,00$ $p=0,606>0,05$).

Öfke dışa vurma alt boyut puan ortalamalarının eş çalışma durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($U=851,00$ $p=0,522>0,05$).

Eş çalışma durumuna göre öfke kontrolü alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir ($U=726,00$ $p=0,093>0,05$).

Çizelge 4.29. Futbolcuların Yaşamlarının Büyük Bir Bölümünü Geçirdiği Yerleşim Merkezi Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Yerleşim Merkezi	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Öfke İçerme Vurma	<i>Metropol</i>	65	142,31	3	5,221	,156	
	<i>İl Merkezi</i>	134	133,05				
	<i>İlçe Merkezi</i>	53	117,99				
	<i>Köy</i>	15	163,07				
Öfke Dışarı Vurma	<i>Metropol</i>	65	148,69	3	10,539	,014*	4-2
	<i>İl Merkezi</i>	134	127,65				4-3
	<i>İlçe Merkezi</i>	53	119,09				1-3
	<i>Köy</i>	15	179,70				
Öfke Kontrol	<i>Metropol</i>	65	132,77	3	2,931	,402	
	<i>İl Merkezi</i>	134	140,68				
	<i>İlçe Merkezi</i>	53	119,46				
	<i>Köy</i>	15	131,07				

*p< 0,05

Çizelge 4.29'da futbolcuların öfke içi vurma alt boyut puan ortalamalarında yaşadıkları yerleşim merkezi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($x^2=5,221$ $p=0,156>0,05$).

Öfke dışarı vurma alt boyut puan ortalamaları yaşadıkları yerleşim merkezi değişkenine göre, köyde yaşayanlar ile il ve ilçe merkezinde yaşayanlar arasında, metropolde yaşayanlar ile de ilçe merkezinde yaşayanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık görülmektedir. Köyde yaşayanların puan ortalamasının il ve ilçede yaşayanların puan ortalamalarına göre, metropolde yaşayanların puan ortalamasının ilçede yaşayanların puan ortalamasına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($x^2=10,539$ $p=0,014<0,05$).

Öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları arasında yaşadıkları yerleşim merkezi değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemiştir ($x^2=2,931$ $p=0,402>0,05$).

Çizelge 4.30. Futbolcuların Spora Başlama Yaşı Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Spora Başlama Yaşı	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
Öfke İçerme Vurma	5-7 yaş arası	58	122,72	3	2,329	,507
	8-10 yaş arası	136	134,74			
	11-13 yaş arası	47	137,59			
	14-16 yaş arası	26	148,83			
Öfke Dışarı Vurma	5-7 yaş arası	58	130,78	3	2,684	,443
	8-10 yaş arası	136	130,83			
	11-13 yaş arası	47	150,60			
	14-16 yaş arası	26	127,75			
Öfke Kontrol	5-7 yaş arası	58	140,03	3	2,573	,903
	8-10 yaş arası	136	133,28			
	11-13 yaş arası	47	132,21			
	14-16 yaş arası	26	127,58			

*p<0,05

Çizelge 4.30'a göre futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları açısından spora başlama yaşı değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemiştir ($x^2=2,329$ $p=0,507>0,05$).

Öfke dışarı vurma alt boyut puan ortalamaları arasında spora başlama yaş değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($x^2=2,684$ $p=0,443>0,05$).

Öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları arasında spora başlama yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($x^2=2,573$ $p=0,903>0,05$).

Çizelge 4.31. Futbolcuların Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Futbol Oynama Süresi	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Öfke İçerme Vurma	1-3 yıl arası	19	160,50	4	14,321	,006*	6-3 5-2 5-3 5-4
	4-6 yıl arası	50	158,82				
	7-9 yıl arası	90	136,43				
	10-12 yıl arası	51	109,16				
	13-15 yıl arası	57	121,78				
	15 yıl ve üzeri	19	160,47				
Öfke Dışarı Vurma	1-3 yıl arası	50	151,35	4	7,849	,097	
	4-6 yıl arası	90	132,81				
	7-9 yıl arası	51	116,46				
	10-12 yıl arası	57	127,53				
	13-15 yıl arası	19	107,42				
	15 yıl ve üzeri	50	115,12				
Öfke Kontrol	1-3 yıl arası	90	133,53	4	8,762	,067	
	4-6 yıl arası	51	146,47				
	7-9 yıl arası	57	149,00				
	10-12 yıl arası	19	160,50				
	13-15 yıl arası	50	158,82				
	15 yıl ve üzeri	90	136,43				

*p< 0,05

Çizelge 4.31. incelendiğinde futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları futbol oynama süresine göre 15 yıl ve üzeri oynayanların 4-6 ve 7-9 yıl arası oynayanlara, 13-15 yıl oynayanlar ile 4-6 ve 7-9 yıl oynayanlar arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir. 15 yıl ve üzeri oynayanların 7-9 yıl oynayanlara göre öfke içe vurma puan ortalamasının daha yüksek olduğu, 13-15 yıl futbol oynayanların 4-6 ve 7-9 yıl oynayanlara göre daha düşük olduğu, yine 13-15 yıl futbol oynayanların 10-12 yıl futbol oynayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($x^2=14,321$ $p=0,006<0,05$).

Öfke dışarı vurma alt boyut puan ortalamaları arasında futbol oynama süresine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($x^2=7,849$ $p=0,97>0,05$).

Futbol oynama süresine göre öfke kontrolü alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir ($x^2=8,762$ $p=0,67>0,05$).

Çizelge 4.32. Futbolcuların Profesyonel Olarak Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Profesyonel Olarak Oynadığı Süre	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Öfke İçerme	1-3 yıl arası	81	125,02	5	22,252	,000*	1-2
	4-6 yıl arası	69	154,17				1-3
	7-9 yıl arası	54	156,01				4-1
	10-12 yıl arası	31	189,40				4-2
	13-15 yıl arası	14	109,82				4-3
	15 yıl ve üzeri	18	126,69				5-2
Öfke Dışarı	1-3 yıl arası	81	120,42	5	13,331	,020*	3-1
	4-6 yıl arası	69	148,33				3-4
	7-9 yıl arası	54	152,23				3-5
	10-12 yıl arası	31	110,52				2-4
	13-15 yıl arası	14	105,50				2-1
	15 yıl ve üzeri	18	148,11				
Öfke Kontrol	1-3 yıl arası	81	128,42	5	12,896	,024*	1-5
	4-6 yıl arası	69	120,77				2-5
	7-9 yıl arası	54	125,16				3-5
	10-12 yıl arası	31	156,50				2-4
	13-15 yıl arası	14	176,36				2-6
	15 yıl ve üzeri	18	164,67				

*p< 0,05

Çizelge 4.32’de futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 1-3 yıl olanlar 4-6 ve 7-9 yıl olanlar ile, 10-12 yıl olanların 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl olanlar ile, 13-15 yıl arası olanların 4-6 ve 7-9 yıl olanlar arasında anlamlı fark elde edilmiştir. Buna göre 10-12 yıl profesyonel oynayanların 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl oynayanlara göre öfke içe vurma alt boyut puan ortalamasının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 1-3 yıl profesyonel oynayanların 4-6 ve 7-9 yıl oynayanlara göre, 13-15 yıl profesyonel oynayanların 4-6 ve 7-9 yıl oynayanlara göre öfke içe vurma alt boyut puan ortalamalarının ise düşük olduğu görülmektedir ($\chi^2=22,252$ $p=0,00<0,05$).

Futbolcuların öfke dışarı vurma alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi değişkenine göre, 7-9 yıl profesyonel oynayanlar ile 1-3, 10-12 ve 13-15 yıl oynayanlar arasında istatistiksel anlamda fark elde edilmiş olup, 7-9 yıl arası profesyonel oynayanların öfke dışarı vurma puan ortalamasının diğerlerine göre daha yüksek olduğu

görülmüştür. Ayrıca profesyonel olarak futbol oynama süresi 4-6 yıl olanların 10-12 ve 13-15 yıl olanlara göre öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir ($x^2=13,331$ $p=0,020<0,05$).

Futbolcuların öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. 13-15 yıl profesyonel olarak futbol oynayanların 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl oynayanlara göre puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca futbolcuların 4-6 yıl profesyonel olarak futbol oynayanların 10-12 ve 15 yıl ve üzeri yıl arası profesyonel olarak futbol oynayanlara göre öfke kontrol alt boyut puanının düşük olduğu görülmektedir ($x^2=12,896$ $p=0,024<0,05$).

Çizelge 4.33. Futbolcuların Oynadıkları Takım Sayısı Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Oynadıkları Takım Sayısı	n	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	p	Fark
Öfke İçer Vurma	1-2	56	119,55	4	9,765	,045*	2-5 3-5
	3-4	98	99,45				
	5-6	55	130,79				
	7-8	33	136,05				
	9 ve üzeri	25	148,36				
Öfke Dışer Vurma	1-2	56	108,97	4	21,347	,000*	1-2 1-3 2-5 3-5
	3-4	98	149,05				
	5-6	55	154,76				
	7-8	33	110,30				
	9 ve üzeri	25	106,88				
Öfke Kontrol	1-2	56	146,09	4	10,723	,030*	2-5 3-5 4-5
	3-4	98	123,69				
	5-6	55	123,39				
	7-8	33	131,97				
	9 ve üzeri	25	173,36				

*p<0,05

Çizelge 4.33'e göre futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları arasında oynadıkları takım sayısı 9 ve üzeri olanlar ile 3-4 ve 5-6 olanlar arasında anlamlı fark elde edilmiştir. 9 ve üzeri takımda oynayanların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamasının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir ($x^2=9,765$ $p= 0,045<0,05$).

Oynadıkları takım sayısı değişkenine göre öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamaları 1-2 takım olanlar ile 3-4 ve 5-6 takım olanlar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. 1-2 takımda oynayanların puan ortalamasının 3-4 ve 5-6 takımda oynayanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca 9 ve üzeri takımda oynayanlar ile 3-4 ve 5-6 takımda oynayanlar arasında anlamlı fark elde edilmiştir. 9 ve üzeri takımda oynayanların öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamasının diğerlerine göre daha düşük olduğu görülmektedir ($\chi^2=21,347$ $p=0,000<0,05$).

Öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları oynadığı takım sayısı değişkenine göre takım sayısı 9 ve üzeri olanlar ile 3-4, 5-6 ve 7-8 olanlar değişkenler arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. 9 ve üzeri takımda oynayanların öfke kontrol alt boyut puan ortalamasının diğerlerinden daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir ($\chi^2=10,723$ $p=0,030<0,05$).

Çizelge 4.34. Futbolcuların Oynadıkları Mevki Değişkenine Göre Öfke İfade Tarzı Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

Öfke İfade Tarzı Alt Boyutları	Oynadıkları Mevki	n	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	P
Öfke İçerme Vurma	<i>Kaleci</i>	34	133,44	4	1,994	,737
	<i>Bek</i>	46	145,10			
	<i>Stoper</i>	56	135,76			
	<i>Orta Saha</i>	90	126,12			
	<i>Forvet</i>	41	136,91			
Öfke Dışarı Vurma	<i>Kaleci</i>	34	144,28	4	1,200	,878
	<i>Bek</i>	46	128,54			
	<i>Stoper</i>	56	138,61			
	<i>Orta Saha</i>	90	131,22			
	<i>Forvet</i>	41	131,41			
Öfke Kontrol	<i>Kaleci</i>	34	124,96	4	1,557	,816
	<i>Bek</i>	46	140,30			
	<i>Stoper</i>	56	141,60			
	<i>Orta Saha</i>	90	130,21			
	<i>Forvet</i>	41	132,37			

* $p<0,05$

Çizelge 4.34'te futbolcuların oynadıkları mevki değişkenine göre öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık görülmemektedir ($\chi^2=1,994$ $p=0,737>0,05$).

Oynadıkları mevki değişkenine göre öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($\chi^2=1,200$ $p=0,878>0,05$).

Öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları arasında oynadıkları mevki değişkenine göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($\chi^2=1,557$ $p=0,816>0,05$).

4.4. Saldırganlık Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Saldırganlık genel ve alt boyutlarından olan “Yıkıcı Saldırganlık, Edilgen Saldırganlık ve Atılğan Saldırganlık” boyutlarına ilişkin bulgular aşağıya tablolar şeklinde çıkarılmıştır.

Çizelge 4.35. Futbolcuların Genel Olarak Edilgen, Yıkıcı, Atılğan ve Genel Saldırganlık Duygusu Boyutlarına İlişkin Sonuçları

Saldırganlık Boyutları	n	\bar{X}	Ss	Min.	Max.	Ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek puan
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	267	44,81	12,16	10,00	95,00	10-70
<i>Atılğan Saldırganlık</i>	267	27,69	12,90	10,00	66,00	10-70
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	267	45,96	13,05	10,00	70,00	10-70
<i>Genel Saldırganlık</i>	267	118,46	21,37	55,00	187,00	30-210

Çizelge 4.35’te futbolcuların genel olarak saldırganlık boyutu ve saldırganlık alt boyutlarına ilişkin puan ortalaması incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda; futbolcuların yıkıcı saldırganlık ortalama puanının ortalamadan yüksek olduğu tespit edilmiştir ($\bar{X}=44,81$).

Futbolcuların atılğan saldırganlık alt boyut ortalama puanının ortalamadan düşük olduğu sonucu elde edilmiştir ($\bar{X}=27,69$).

Futbolcuların edilgen saldırganlık alt boyut ortalama puanının ortalamadan yüksek olduğu tespit edilmiştir ($\bar{X}=45,96$).

Futbolcuların genel saldırganlık alt boyut puan ortalama puanının ortalamadan düşük olduğu sonucu tespit edilmiştir ($\bar{X}=118,46$).

Çizelge 4.36. Futbolcuların Yaş Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Yaş	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Fark
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	18-20	27	43,22	8,55	262	1,986	,097	
	21-23	65	45,28	12,34				
	24-26	78	42,58	11,55				
	27-29	63	45,38	13,95				
	30 ve üzeri	34	49,24	11,29				
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	18-20	27	47,26	12,81	262	2,435	,048*	5-3
	21-23	65	47,46	13,75				
	24-26	78	42,56	12,66				
	27-29	63	45,92	12,22				
	30 ve üzeri	34	49,91	13,13				
<i>Genel Saldırganlık</i>	18-20	27	117,11	18,80	262	1,404	,233	
	21-23	65	122,97	22,70				
	24-26	78	116,21	22,00				
	27-29	63	115,63	22,65				
	30 ve üzeri	34	121,32	15,20				

*p<0,05

Çizelge 4.36'da futbolcuların genel saldırganlık ve saldırganlık alt boyutlarına ait puan ortalamalarının yaş değişkenine göre yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları açısından anlamlı bir fark görülmemektedir (F=1,986 p=0,097>0,05).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında yaş değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir. 30 ve üzeri yaşta olanların 24-26 yaşta olanlara göre edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir (F=2,345 p=0,048<0,05).

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları açısından yaş değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemektedir (F=1,404 p=0,233>0,05).

Çizelge 4.37. Futbolcuların Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Eğitim	N	\bar{X}	Ss	Sd	t	P
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	<i>Lise</i>	166	44,27	12,66	265	-,926	,355
	<i>Üniversite</i>	101	45,69	11,31			
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	<i>Lise</i>	166	46,01	13,67	265	,085	,932
	<i>Üniversite</i>	101	45,87	12,02			
<i>Genel Saldırganlık</i>	<i>Lise</i>	166	117,66	22,08	265	-,782	,435
	<i>Üniversite</i>	101	119,77	20,18			

*p< 0,05

Çizelge 4.37'ye göre futbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında eğitim durumuna göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (t=-,926 p=0,355>0,05).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında eğitim durumuna göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (t=,085 p=0,932>0,05).

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında eğitim durumuna göre anlamlı bir fark görülmemektedir. (t=-,782 p=0,435>0,05).

Çizelge 4.38. Futbolcuların Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Anne Eğitim Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	<i>Okuryazar değil</i>	10	45,50	9,88	261	,740	,594
	<i>Okuryazar</i>	10	44,90	15,380			
	<i>İlkokul</i>	82	43,94	12,27			
	<i>Ortaokul</i>	59	45,68	13,84			
	<i>Lise</i>	83	43,8554	11,30			
	<i>Üniversite</i>	23	48,78	9,55			
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	<i>Okuryazar değil</i>	10	51,20	7,64	261	1,590	,163
	<i>Okuryazar</i>	10	40,20	13,13			
	<i>İlkokul</i>	82	46,04	14,13			
	<i>Ortaokul</i>	59	47,07	13,53			
	<i>Lise</i>	83	44,07	12,06			
	<i>Üniversite</i>	23	49,91	11,96			
<i>Genel Saldırganlık</i>	<i>Okuryazar değil</i>	10	121,30	21,81	261	1,695	,136
	<i>Okuryazar</i>	10	112,80	21,26			
	<i>İlkokul</i>	82	118,04	23,22			
	<i>Ortaokul</i>	59	116,98	22,45			
	<i>Lise</i>	83	117,0482	18,83361			
	<i>Üniversite</i>	23	130,0870	18,20318			

*p< 0,05

Çizelge 4.38. incelendiğinde futbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyutu puan ortalamaları arasında anne eğitim durumuna göre istatistiksel anlamda farklılık görülmemektedir ($F=0,740$ $p=0,594>0,05$).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında anne eğitim durumuna göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($F=1,590$ $p=0,163>0,05$).

Genel saldırganlık boyut puan ortalamaları arasında anne eğitim durumuna göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F=1,695$ $p=0,136>0,05$).

Çizelge 4.39. Futbolcuların Baba Eğitim Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Baba Eğitim Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
Yıkıcı Saldırganlık	<i>Okuryazar</i>	12	45,42	6,51	262	,269	,898
	<i>İlkokul</i>	60	44,90	10,97			
	<i>Ortaokul</i>	67	44,93	14,54			
	<i>Lise</i>	104	44,13	12,34			
	<i>Üniversite</i>	24	46,92	9,23			
Edilgen Saldırganlık	<i>Okuryazar</i>	12	42,67	10,38	262	,562	,691
	<i>İlkokul</i>	60	44,53	14,05			
	<i>Ortaokul</i>	67	47,00	14,42			
	<i>Lise</i>	104	46,13	12,44			
	<i>Üniversite</i>	24	47,50	10,15			
Genel Saldırganlık	<i>Okuryazar</i>	12	119,92	17,01	262	1,146	,335
	<i>İlkokul</i>	60	116,80	22,80			
	<i>Ortaokul</i>	67	119,79	21,97			
	<i>Lise</i>	104	116,62	20,99			
	<i>Üniversite</i>	24	126,17	18,95			

* $p<0,05$

Çizelge 4.39'da yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında baba eğitim durumuna göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($F=0,269$ $p=0,898>0,05$).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında baba eğitim durumuna göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($F=0,562$ $p=0,691>0,05$).

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları incelendiğinde baba eğitim durumuna göre anlamlı bir fark görülmemektedir ($F=1,146$ $p=0,335>0,05$).

Çizelge 4.40. Futbolcuların Anne Mesleği Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Anne Mesleği	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	<i>Ev hanımı</i>	206	44,36	12,32	263	,476	,700
	<i>Memur</i>	24	45,96	14,56			
	<i>İşçi</i>	16	47,50	10,71			
	<i>Emekli</i>	21	45,86	8,40			
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	<i>Ev hanımı</i>	206	46,03	13,40	263	,691	,558
	<i>Memur</i>	24	43,04	12,76			
	<i>İşçi</i>	16	45,93	11,42			
	<i>Emekli</i>	21	48,62	11,00			
<i>Genel Saldırganlık</i>	<i>Ev hanımı</i>	206	117,38	21,43	263	1,216	,304
	<i>Memur</i>	24	120,96	22,42			
	<i>İşçi</i>	16	118,44	23,34			
	<i>Emekli</i>	21	126,24	17,25			

*p< 0,05

Çizelge 4.40. incelendiğinde yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında anne meslek durumuna göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir (F=0,476 p=0,700>0,05).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında anne meslek durumuna göre anlamlı bir fark görülmemektedir (F=0,691 p=0,558>0,05).

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları açısından anne meslek durumuna göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (F=1,216 p=304>0,05).

Çizelge 4.41. Futbolcuların Baba Mesleği Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Baba Mesleği	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
Yıkıcı Saldırganlık	<i>Memur</i>	42	47,48	10,59	261	1,139	,340
	<i>İşçi</i>	34	44,76	9,66			
	<i>Esnaf</i>	57	42,60	13,02			
	<i>Serbest meslek</i>	30	42,33	10,67			
	<i>Çiftçi</i>	13	45,92	10,73			
	<i>Emekli</i>	91	45,64	13,60			
Edilgen Saldırganlık	<i>Memur</i>	42	46,05	11,60	261	,180	,970
	<i>İşçi</i>	34	44,09	11,07			
	<i>Esnaf</i>	57	46,30	13,85			
	<i>Serbest meslek</i>	30	46,80	12,76			
	<i>Çiftçi</i>	13	46,77	9,94			
	<i>Emekli</i>	91	46,01	14,49			
Genel Saldırganlık	<i>Memur</i>	42	122,95	17,77	261	,869	,503
	<i>İşçi</i>	34	118,50	20,59			
	<i>Esnaf</i>	57	114,86	21,43			
	<i>Serbest meslek</i>	30	115,83	21,62			
	<i>Çiftçi</i>	13	122,08	13,73			
	<i>Emekli</i>	91	118,98	23,80			

*p< 0,05

Çizelge 4.41’de futbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında baba meslek durumuna göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir (F=1,139 p=0,340>0,05).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında baba meslek durumuna göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir (F=0,180 p=0,970>0,05).

Genel saldırganlık boyut puan ortalamaları arasında baba meslek durumuna göre anlamlı bir fark görülmemektedir (F=0,869 p=0,503>0,05).

Çizelge 4.42. Futbolcuların Medeni Durum Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Futbolcuların Medeni Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	P
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	<i>Evli</i>	93	46,29	12,68	265	1,458	,146
	<i>Bekar</i>	174	44,02	11,84			
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	<i>Evli</i>	93	46,45	12,22	265	,451	,653
	<i>Bekar</i>	174	45,70	13,49			
<i>Genel Saldırganlık</i>	<i>Evli</i>	93	119,78	20,43	265	,740	,460
	<i>Bekar</i>	174	117,75	21,88			

*p< 0,05

Çizelge 4.42'ye göre futbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında medeni durum değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (t=1,458 p=0,146>0,05).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında medeni durum değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemektedir (t=0,451 p=0,653>0,05).

Genel saldırganlık alt boyutuna ait puan ortalamaları açısından medeni durum değişkenine göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir (t=,740 p=0,460>0,05).

Çizelge 4.43. Futbolcuların Eş Eğitim Durum Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Eş Eğitim Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	P
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	<i>Lise</i>	54	45,22	12,42	91	-,955	,342
	<i>Üniversite</i>	39	47,77	13,06			
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	<i>Lise</i>	54	45,81	12,21	91	-,589	,557
	<i>Üniversite</i>	39	47,33	12,34			
<i>Genel Saldırganlık</i>	<i>Lise</i>	54	119,48	16,33	91	-,168	,867
	<i>Üniversite</i>	39	120,20	25,26			

*p< 0,05

Çizelge 4.43'te futbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında eş eğitim durumuna göre anlamlı farklılıklar görülmemektedir (t= -,955 p=0,342>0,05).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında eş eğitim durumuna göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($t=-,589$ $p=0,557>0,05$).

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında eğitim durumuna göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($t=-,168$ $p=0,867>0,05$)

Çizelge 4.44. Futbolcuların Eş Çalışma Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Eş Çalışma Durumu	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	P
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	<i>Evet</i>	29	46,03	16,66	91	-,130	,897
	<i>Hayır</i>	64	46,41	10,56			
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	<i>Evet</i>	29	44,14	13,91	91	-1,232	,221
	<i>Hayır</i>	64	47,50	11,34			
<i>Genel Saldırganlık</i>	<i>Evet</i>	29	116,38	22,19	91	-1,083	,282
	<i>Hayır</i>	64	121,33	19,57			

* $p<0,05$

Çizelge 4.44'te futbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının futbolcu eşlerinin çalışma durumuna göre bir fark tespit edilmemiştir ($t=-,130$ $p=0,897>0,05$).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında futbolcu eşlerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir fark görülmemektedir ($t=-1,232$ $p=0,221>0,05$).

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları açısından futbolcu eşlerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($t=-1,083$ $p=0,282>0,05$).

Çizelge 4.45. Futbolcuların Yaşadığı Yerleşim Merkezi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Yaşadığı Yerleşim Merkezi	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	<i>Metropol</i>	65	45,32	11,70	263	,195	,900
	<i>İl merkezi</i>	134	44,25	12,05			
	<i>İlçe merkezi</i>	53	45,51	13,76			
	<i>Köy</i>	15	45,13	9,74			
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	<i>Metropol</i>	65	46,14	12,28	263	,761	,517
	<i>İl merkezi</i>	134	46,88	13,53			
	<i>İlçe merkezi</i>	53	44,11	13,32			
	<i>Köy</i>	15	43,47	10,80			
<i>Genel Saldırganlık</i>	<i>Metropol</i>	65	117,68	20,65	263	,695	,556
	<i>İl merkezi</i>	134	117,89	21,94			
	<i>İlçe merkezi</i>	53	118,72	22,79			
	<i>Köy</i>	15	126,07	12,50			

*p< 0,05

Çizelge 4.45'e göre futbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları açısından yaşadığı yerleşim merkezine göre anlamlı fark tespit edilmemiştir (F=0,195 p=0,900>0,05).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında yaşadığı yerleşim merkezine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır (F=0,761 p=0,517>0,05).

Genel saldırganlık boyut puan ortalamaları arasında yaşadığı yerleşim merkezine göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir (F=0,695 p=0,556>0,05).

Çizelge 4.46. Futbolcuların Spora Başlama Yaşı Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Spora Başlama yaşı	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Fark
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	5-7	58	42,47	11,10	263	5,428	,001*	3-2
	8-10	136	46,81	12,15				
	11-13	47	39,96	12,35				3-4
	14-16	26	48,35	11,11				
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	5-7	58	42,33	11,77	263	3,684	,013*	1-2
	8-10	136	48,12	13,17				
	11-13	47	43,23	13,59				
	14-16	26	47,69	12,07				
<i>Genel Saldırganlık</i>	5-7	58	113,22	18,60	263	4,168	,007*	3-2
	8-10	136	122,17	21,23				
	11-13	47	112,34	24,42				
	14-16	26	121,81	17,82				

*p< 0,05

Çizelge 4.46'da futbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının spora başlama yaşına göre 11-13 yaş ile 8-10 ve 14-16 yaşları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. 11-13 yaşlarında spora başlayanların puan ortalamalarının 8-10 ve 14-16 yaşlarında spora başlayanların puan ortalamalarına göre daha düşük olduğu görülmektedir (F=5,428 p=0,001<0,05).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında spora başlama yaşına göre 5-7 yaş ile 8-10 yaşları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında spora başlama yaşı 5-7 olanların, 8-10 yaş olanlara göre puan ortalamalarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir (F= 3,684 p=0,013<0,05).

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları açısından 8-10 yaşında spora başlayanlar ile 11-13 yaşlarında başlayanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark görülmüştür. Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının 8-10 yaşında başlayanların puan ortalamalarının 11-13 yaşlarında başlayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (F=4,168 p=0,007<0,05).

Çizelge 4.47. Futbolcuların Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Futbol oynama Süresi	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	4-6	19	47,89	7,99	262	1,898	,111
	7-9	50	44,2	11,51			
	10-12	90	42,38	11,92			
	13-15	51	47,29	14,07			
	15 ve üzeri	57	45,88	11,99			
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	4-6	19	46,32	9,71	262	1,091	,361
	7-9	50	43,52	12,22			
	10-12	90	46,89	13,93			
	13-15	51	44,33	13,30			
	15 ve üzeri	57	47,96	12,95			
<i>Genel Saldırganlık</i>	4-6	19	122,79	12,96	262	,447	,775
	7-9	50	116,38	23,78			
	10-12	90	117,34	21,87			
	13-15	51	119,63	21,80			
	15 ve üzeri	57	119,56	20,52			

*p< 0,05

Çizelge 4.47. incelendiğinde yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında futbol oynama süresine göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir (F=1,898 p=0,111>0,05).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında futbol oynama süresine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (F=1,091 p=0,361>0,05).

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında futbol oynama süresine göre anlamlı bir fark görülmemiştir (F=0,447 p=0,775>0,05).

Çizelge 4.48 Futbolcuların Profesyonel Olarak Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Profesyonel Olarak Futbol Oynama Süresi	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Fark
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	1-3	81	45,16	11,46	261	4,270	,001*	1-6 2-6 3-6
	4-6	69	43,07	12,87				
	7-9	54	40,96	11,17				
	10-12	31	48,42	12,82				
	13-15	14	46,36	10,84				
	15 ve üzeri	18	54,00	9,45				
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	1-3	81	45,02	13,29	261	2,806	,017*	3-6
	4-6	69	46,14	10,86				
	7-9	54	42,98	14,95				
	10-12	31	45,65	12,94				
	13-15	14	51,79	9,89				
	15 ve üzeri	18	54,39	12,56				
<i>Genel Saldırganlık</i>	1-3	81	119,81	22,29	261	3,116	,009*	3-6
	4-6	69	118,11	20,26				
	7-9	54	110,48	22,25				
	10-12	31	121,84	21,33				
	13-15	14	119,36	13,26				
	15 ve üzeri	18	131,11	16,81				

*p< 0,05

Çizelge 4.48'de profesyonel olarak futbol oynama süresi açısından yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının, 15 ve üzeri profesyonel olarak futbol oynayanların puan ortalamalarının 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl oynayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (F=4,270 p=0,001<0,05).

Profesyonel olarak futbol oynama süresi açısından edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Profesyonel olarak futbol oynama süresi 15 ve üzeri yıl olanların, edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının 7-9 yıl oynayanlara göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir (F=2,806 p=0,017<0,05).

Profesyonel olarak futbol oynama süresi açısından genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Genel saldırganlık alt boyut puan

ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 15 ve üzeri yıl olanların puan ortalamalarının 7-9 yıl olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir ($F=3,116$ $p=0,009<0,05$).

Çizelge 4.49. Futbolcuların Oynadıkları Takım Sayısı Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Oynadıkları Takım Sayısı	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Fark
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	1-2	56	45,14	10,58	262	3,678	,006*	5-1
	3-4	98	43,90	11,65				5-2
	5-6	55	43,05	12,79				5-3
	7-8	33	43,48	12,13				5-4
	9 ve+	25	53,24	13,51				
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	1-2	56	47,55	11,20	262	4,743	,001*	5-2
	3-4	98	44,35	13,91				5-3
	5-6	55	45,85	12,07				5-4
	7-8	33	41,45	13,47				
	9 ve+	25	54,88	10,94				
<i>Genel Saldırganlık</i>	1-2	56	121,43	23,70	262	1,452	,217	
	3-4	98	117,51	18,46				
	5-6	55	117,51	21,97				
	7-8	33	113,00	26,12				
	9 ve+	25	124,84	17,05				

* $p < 0,05$

Çizelge 4.49'da yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları ile futbolcuların oynadığı takım sayısı arasında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının oynadığı takım sayısı 9 ve üzeri olanların puan ortalaması 1-2, 3-4, 5-6 ve 7-8 olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($F=3,678$ $p=0,006<0,05$).

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları ile oynadığı takım sayısı arasında anlamlı fark elde edilmiştir. Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının, oynadığı takım sayısı 9 ve üzeri olanların puan ortalaması 3-4, 5-6 ve 7-8 olanlara göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir ($F=4,723$ $p=0,001<0,05$).

Genel saldırganlık alt boyutu puan ortalamaları arasında oynadığı takım sayısı değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemektedir ($F=1,452$ $p=0,217<0,05$).

Çizelge 4.50. Futbolcuların Oynadığı Mevki Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Edilgen ve Yıkıcı Saldırganlık Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutları	Oynadıkları Mevki	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	P
<i>Yıkıcı Saldırganlık</i>	<i>Kaleci</i>	34	45,09	12,61	262	,900	,465
	<i>Bek</i>	46	44,93	11,68			
	<i>Stoper</i>	56	42,98	11,45			
	<i>Orta saha</i>	90	44,48	11,71			
	<i>Forvet</i>	41	47,66	14,15			
<i>Edilgen Saldırganlık</i>	<i>Kaleci</i>	34	43,62	16,98	262	,392	,814
	<i>Bek</i>	46	46,96	10,91			
	<i>Stoper</i>	56	46,29	12,12			
	<i>Orta saha</i>	90	45,76	12,79			
	<i>Forvet</i>	41	46,78	13,69			
<i>Genel Saldırganlık</i>	<i>Kaleci</i>	34	113,64	24,76	262	,710	,586
	<i>Bek</i>	46	120,13	22,61			
	<i>Stoper</i>	56	119,36	19,82			
	<i>Orta saha</i>	90	117,67	20,80			
	<i>Forvet</i>	41	121,10	20,51			

*p< 0,05

Çizelge 4.50. incelendiğinde yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında oynadıkları mevki değişkenine göre istatistiksel yönden anlamlı farklılıklar görülmemektedir (F=0,900 p=0,465>0,05).

Edilgen saldırganlık alt boyutu puan ortalamaları arasında oynadıkları mevki değişkenine göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir (F=0,392 p=0,814>0,05).

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında oynadıkları mevki değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (F=0,710 p=0,586>0,05).

Çizelge 4. 51. Futbolcuların Yaş Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
<i>Atılğan Saldırganlık</i>	<i>18-20</i>	27	131,24	4	17,460	,002	2-4
	<i>21-23</i>	65	146,49				2-5
	<i>24-26</i>	78	154,42				3-4
	<i>27-29</i>	63	115,28				3-5
	<i>30 ve üzeri</i>	34	100,15				

*p< 0,05

Çizelge 4.51’de futbolcuların atılğan saldırganlık alt boyut puan ortalamaları açısından yaş değişkenine göre 21-23 yaşında olanlar ile 27-29 ve 30 ve üzeri yaşlarında olanlar arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Futbolcuların atılğan saldırganlık alt boyut puan ortalamaları yaş değişkenine göre 21-23 yaşında olan futbolcuların puan ortalaması 27-29 ve 30 ve üzeri yaşlarında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca 24-26 yaş aralığında olanlar ile 27-29 ve 30 ve üzeri yaş aralığında olanlar arasında anlamlı fark elde edilmiştir. 24-26 yaşında olanların 27-29 ve 30 ve üzeri yaşında olanlara göre atılğan saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($x^2=17,460$ $p=0,002<0,05$).

Çizelge 4.52. Futbolcuların Eğitim Durum Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
<i>Atılğan Saldırganlık</i>	<i>Lise</i>	166	131,42	21816,00	7955,000	-,700	,484
	<i>Üniversite</i>	101	138,24	13962,00			

*p< 0,05

Çizelge 4.52’de futbolcuların atılğan saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında eğitim değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemektedir ($U=7955,00$ $p=0,484>0,05$).

Çizelge 4.53. Futbolcuların Anne Eğitim Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılgan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Anne Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
<i>Atılgan Saldırganlık</i>	<i>Okuryazar değil</i>	10	114,75	5	12,244	,032*	4-3 4-5 4-6
	<i>Okuryazar</i>	10	126,75				
	<i>İlkokul</i>	82	139,59				
	<i>Ortaokul</i>	59	107,03				
	<i>Lise</i>	83	143,66				
	<i>Üniversite</i>	23	159,91				

*p< 0,05

Çizelge 4.53'e göre futbolcuların atılgan saldırganlık puan ortalamaları ile anne eğitim durumu arasında anlamlı fark elde edilmiştir. Futbolcuların atılgan saldırganlık puan ortalamaları anne eğitimi ortaokul mezunu olanların, ilkokul, lise ve üniversite mezunu olanlara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir ($x^2=12,244$ $P=0,032<0,05$).

Çizelge 4.54. Futbolcuların Baba Eğitim Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılgan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Baba Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
<i>Atılgan Saldırganlık</i>	<i>Okuryazar</i>	12	157,75	4	6,002	,199
	<i>İlkokul</i>	60	137,59			
	<i>Ortaokul</i>	67	124,97			
	<i>Lise</i>	104	128,43			
	<i>Üniversite</i>	24	162,50			

*p< 0,05

Çizelge 4.54. incelendiğinde futbolcuların atılgan saldırganlık puan ortalamaları arasında baba eğitim durumuna göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığının olmadığı görülmektedir ($x^2=6,002$ $p=0,199<0,05$).

Çizelge 4.55. Futbolcuların Anne Meslek Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılgan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Anne Mesleği	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
<i>Atılgan Saldırganlık</i>	<i>Ev Hanımı</i>	206	129,71	3	7,712	,052
	<i>Memur</i>	24	164,79			
	<i>İşçi</i>	16	112,06			
	<i>Emekli</i>	21	157,57			

*p< 0,05

Çizelge 4.55'te futbolcuların atılgan saldırganlık puan ortalamaları arasında anne meslek değişkenine göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($x^2=7,712$ $p=0,052>0,05$).

Çizelge 4.56. Futbolcuların Baba Meslek Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılgan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Baba Mesleği	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
<i>Atılgan Saldırganlık</i>	<i>Memur</i>	42	150,26	5	5,694	,337
	<i>İşçi</i>	34	143,44			
	<i>Esnaf</i>	57	119,54			
	<i>Serbest meslek</i>	30	122,40			
	<i>Çiftçi</i>	13	151,04			
	<i>Emekli</i>	91	133,41			

*p< 0,05

Çizelge 4.56. incelendiğinde futbolcuların atılgan saldırganlık puan ortalamaları arasında baba meslek değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemektedir ($x^2=5,694$ $p=0,337>0,05$).

Çizelge 4.57. Futbolcuların Medeni Durum Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılgan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Medeni Durum	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
<i>Atılgan Saldırganlık</i>	<i>Evli</i>	93	132,16	12291,00	7920,00	-,285	,776
	<i>Bekar</i>	174	134,98	23487,00			

*p< 0,05

Çizelge 4.57'ye göre futbolcuların atılgan saldırganlık puan ortalamaları arasında medeni durum değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($U=7920,00$ $p=0,776>0,05$).

Çizelge 4.58. Futbolcuların Eş Eğitim Durumu Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılgan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Eş Eğitim Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
<i>Atılgan Saldırganlık</i>	<i>Lise</i>	54	50,68	2736,50	854,500	-1,547	,122
	<i>Üniversite</i>	39	41,91	1634,50			

*p< 0,05

Çizelge 4.58’de futbolcuların atılgan saldırganlık puan ortalamalarının eş eğitim durum değişkenine göre incelenmesi sonucunda anlamlı bir fark elde edilmemiştir (U=854,50 p=0,122>0,05).

Çizelge 4.59. Futbolcuların Eş Çalışma Durum Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılgan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Eş Çalışma Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
<i>Atılgan Saldırganlık</i>	<i>Evet</i>	29	43,41	1259,00	824,000	-,863	,388
	<i>Hayır</i>	64	48,63	3112,00			

*p< 0,05

Çizelge 4.59. incelendiğinde futbolcuların atılgan saldırganlık puan ortalamaları arasında medeni durum değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (U=824,00 p=0,388>0,05).

Çizelge 4.60. Futbolcuların Yaşadığı Yerleşim Merkezi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılgan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Yaşadığı Yer	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
<i>Atılgan Saldırganlık</i>	Metropol	65	128,16	3	10,252	0,017*	4-1
	İl merkezi	134	128,49				4-2
	İlçe merkezi	53	138,15				4-3
	Köy	15	193,90				

*p< 0,05

Çizelge 4.60'da futbolcuların atılğan saldırganlık puan ortalamaları ile yaşadığı yerleşim merkezi değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark tespit edilmiştir. Futbolcuların atılğan saldırganlık puan ortalamaları yaşadığı yerleşim merkezi değişkenine göre, ilçe merkezinde yaşayanların metropol, il merkezi ve ilçe merkezinde yaşayanlara göre atılğan saldırganlık puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir ($\chi^2=10,252$ $p=0,017<0,05$).

Çizelge 4.61. Futbolcuların Spora Başlama Yaşı Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Spora Başlama Yaşı	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
<i>Atılğan Saldırganlık</i>	5-7	58	139,53	3	2,013	,570
	8-10	136	128,99			
	11-13	47	145,11			
	14-16	26	127,79			

*p< 0,05

Çizelge 4.61'e göre futbolcuların atılğan saldırganlık puan ortalamaları arasında spora başlama yaş değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemektedir ($\chi^2=2,013$ $p=0,570>0,05$).

Çizelge 4.62. Futbolcuların Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Futbol Oynama Süresi	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
<i>Atılğan Saldırganlık</i>	4-6	19	145,00	4	1,555	,817
	7-9	50	140,48			
	10-12	90	135,06			
	13-15	51	131,55			
	15 ve üzeri	57	125,17			

*p< 0,05

Çizelge 4.62'de futbolcuların atılğan saldırganlık puan ortalamaları arasında futbol oynama süresi değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($\chi^2=1,555$ $p=0,817>0,05$).

Çizelge 4.63. Futbolcuların Profesyonel Olarak Futbol Oynama Süresi Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılgan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Profesyonel Olarak Futbol Oynama Süresi	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
<i>Atılgan Saldırganlık</i>	<i>1-3</i>	81	142,06	5	8,888	,114
	<i>4-6</i>	69	143,95			
	<i>7-9</i>	54	128,60			
	<i>10-12</i>	31	135,92			
	<i>13-15</i>	14	93,75			
	<i>15 ve üzeri</i>	18	103,78			

*p<0,05

Çizelge 4.63. incelendiğinde futbolcuların atılgan saldırı puan ortalamaları arasında profesyonel olarak futbol oynama süresi değişkenine göre anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($x^2=8,888$ $p=0,114>0,05$).

Çizelge 4.64. Futbolcuların Oynadığı Takım Sayısı Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılgan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Oynadıkları Takım Sayısı	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P	Fark
<i>Atılgan Saldırganlık</i>	<i>1-2</i>	56	142,21	5	23,836	,000*	5-1
	<i>3-4</i>	96	144,25				5-2
	<i>5-6</i>	55	134,17				5-3
	<i>7-8</i>	33	142,94				5-4
	<i>9 ve üzeri</i>	25	63,24				

*p<0,05

Çizelge 4.64'te futbolcuların atılgan saldırı puan ortalamaları ile oynadığı takım sayısına göre anlamlı fark elde edilmiştir. Futbolcuların atılgan saldırı puan ortalamaları incelendiğinde oynadığı takım sayısı 9 ve üzeri olanların, 1-2, 3-4, 5-6 ve 7-8 takımda oynayanlara göre atılgan saldırı düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir ($x^2=23,836$ $p=0,000<0,05$).

Çizelge 4.65. Futbolcuların Oynadığı Mevki Değişkenine Göre Saldırganlık Alt Boyutlarından Atılğan Saldırganlık Boyutuna İlişkin Kruskal-Wallis Testi Sonuçları

Saldırganlık Alt Boyutu	Oynadıkları Mevki	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
<i>Atılğan Saldırganlık</i>	<i>Kaleci</i>	34	119,79	4	5,304	,257
	<i>Bek</i>	46	137,82			
	<i>Stoper</i>	56	151,90			
	<i>Orta saha</i>	90	131,59			
	<i>Forvet</i>	41	122,34			

*p< 0,05

Çizelge 4.65'e göre futbolcuların atılğan saldırıganlık puanına ait ortalamalar arasında oynadığı mevki değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($x^2=5,304$ $p=0,257>0,05$).

4.5. Sürekli Öfke Düzeyi ile Saldırganlık Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde futbolcuların, sürekli öfke düzeyleri ile saldırıganlık alt boyutlarından edilgen saldırıganlık, yıkıcı saldırıganlık ve atılğan saldırıganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla çoklu regresyon analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Çizelge 4.66. Futbolcuların Sürekli Öfke Düzeylerinin Saldırganlık Alt Boyutlarına İlişkin Regresyon Analiz Sonuçları

	B	SH _B	β	t	P	İkili r	Kısmi R
Sürekli Öfke	26,885	1,722	-	15,610	,000	-	-
Edilgen Saldırganlık	-,061	,028	-,153	-2,201	,029	-,257	-,134
Yıkıcı Saldırganlık	-,079	,029	-,186	-2,767	,006	-,270	-,168
Atılğan Saldırganlık	,017	,025	,043	,686	,493	,135	,042

R=0,308

R²=0,095

F_(3,263)=9,219

p=0,000

Çizelge 4.66. incelendiğinde sürekli öfke puanıyla saldırıganlık alt boyutu olan edilgen saldırıganlık puanı arasında negatif (-0.061) bir ilişki var. Bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir ($t=-2.201$ $p=0.029<0,05$).

Sürekli öfke puanıyla saldırganlık alt boyutlarından yıkıcı saldırganlık puanı arasında negatif (-0.079) bir ilişki var. Bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir ($t=-2.767$, $p=0.006<0,05$).

Sürekli öfke puanıyla saldırganlık alt boyutu olan atılğan saldırganlık puanı arasında pozitif (0.017) bir ilişki var. Bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir ($t=0,686$, $p=0.493>0,05$).

Edilgen saldırganlık, yıkıcı saldırganlık ve atılğan saldırganlık değişkenlerinin öfke düzeyine olan etkisini gösteren regresyon oranı 0,308'dir. Bu üç bağımsız değişken, bağımlı değişkendeki, yani öfke düzeyindeki değişimlerin % 9,5'ini açıklamaktadır.

Edilgen saldırganlık, yıkıcı saldırganlık ve atılğan saldırganlık değişkenlerinin öfke düzeyine olan etkisi açısından anlamlıdır ($p= 0,000<0,05$).

Standardize edilmiş Beta katsayısına göre, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki önem sırası yıkıcı saldırganlık ($\beta=-0,186$), edilgen saldırganlık ($\beta=-0,153$) ve atılğan saldırganlık ($\beta=0,043$) şeklindedir.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testinin sonuçlarına göre ise edilgen saldırganlık ile yıkıcı saldırganlık değişkeninin öfke düzeyi üzerindeki etkisi anlamlıdır ($p<0,05$), fakat atılğan saldırganlık değişkeninin öfke düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisi görülmemektedir ($p>0,05$).

Edilgen saldırganlık ile öfke düzeyi arasındaki korelasyon, -0,257 iken diğer bağımsız değişkenler kontrol edildiğinde -0,134'e, yıkıcı saldırganlık ile öfke düzeyi arasındaki korelasyon, -0,270 iken diğer bağımsız değişkenler kontrol edildiğinde -0,168'e ve atılğan saldırganlık ile öfke düzeyi arasındaki korelasyon, 0,135 iken diğer bağımsız değişkenler kontrol edildiğinde 0,042'ye düşmektedir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde izlenen yöntem sonucunda ulaşılan bulgu ve yorumlar, genel bilgilerde yer alan bilgiler ve diğer araştırmalardan elde edilen bulgular çerçevesinde tartışılarak değerlendirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; futbolcuların sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt boyutları puan ortalamalarının incelemesi sonucunda; futbolcuların, orta seviyenin altında sürekli öfke puanlarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu sonucunda futbolcuların öfkelerinin sürekli olmadığı söylenebilir. Öfke ifade tarzı alt boyutlarından; öfke içe vurma ve öfke dışa vurma puanı ölçekten alınabilecek değerler göz önüne alındığında ortalamanın altında ve öfke kontrol puanı ise ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Buradan da futbolcuların öfkelerini içlerinde tutamayıp öfkelerini dışa yansıttıkları ama öfkelerini kontrol edebildikleri söylenebilir.

Koçak (2008); tarafından yapılan çalışmada; öğrencilerin ölçeklerden aldığı puanlar sırasıyla sürekli öfke ölçeği için 25.32 (Ss = 6.56), öfke kontrolü alt ölçeği için 19.80 (Ss = 5.07) genel ortalamanın altında bulunmuştur. Öfke içe vurma alt ölçeği için 16.72 (Ss = 4.12), öfke dışa vurma alt ölçeği için 15.84 (Ss = 4.78), genel ortalamanın altında puanlara sahip olduklarını tespit etmişler.

Ayna'nın (2013)'te yapmış olduğu, lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyine göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi konulu çalışmaya göre algılanan destek düzeyi düşük olduğunda, sürekli öfke puanının alt ölçekten alınan puan ortalamaların üzerinde, öfke ifade tarzı alt boyutlarından; öfke içe vurma ve öfke dışa vurma puanlarının ortalamanın altında, öfke kontrol puanının ise genel ortalamanın üzerinde olduğunu vurgulamışlar.

Temel'in (2015) öğretmenlere uygulamış olduğu çalışmasında sürekli öfke düzeyleri ile öfke dışa vurma ve öfke içe vurma alt boyut düzeylerinin orta seviyenin altında olması, öfke kontrol boyutunun orta seviyenin üzerinde olduğunu tespit etmişler.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların yaş değişkeninin sürekli öfke alt boyutuna etkisi açısından, futbolcuların sürekli öfke puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir (Çizelge 4.4). Futbolculardan 24-26 yaş aralığında olanlar 18-20 yaşında olanlara göre sürekli öfke puan ortalamalarının daha yüksek olduğu, bunun da tükenmişlik sendromu içine girmiş olma olasılığından dolayı öfke hissini içlerinde tutamayıp kolayca dışa vurdukları sonucuna varılabilir.

Şahin (2014); spor yapan ve yapmayan bedensel engelli bireylerin öfke ifade tarzlarının araştırılması üzerine yaptıkları çalışmada, 18 yaş altı bedensel engellilerin 26 yaş ve üzeri bedensel engelli bireylere göre sürekli öfke düzeylerinin yüksek olduğu sonucunu bulmuşlar.

Nas, Birol ve Temel (2016); futsalcıların öfke tarzlarının bazı değişkenler açısından belirlenmesi isimli çalışmada yaş değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varmışlar.

Akpınar, Temel ve Nas (2012); beden eğitimi ve spor yüksek okulunda öğrenim gören öğrencilerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının belirlenmesi isimli çalışmada sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark olmadığını elde etmişler.

Kesen, Deniz ve Durmuşoğlu (2007); ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma isimli çalışmalarında ergenlerin yaşları ile sürekli öfke düzeyleri ($p<.05$, $r=.16$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit etmişler.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların baba meslek durumu değişkeninin sürekli öfke alt boyutuna etkisi açısından, futbolcuların sürekli öfke puan ortalamaları baba meslek durumu emekli olan futbolcular ile işçi ve çiftçi olanlar arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir (Çizelge 4.9). Baba mesleği emekli olanların diğerlerine göre sürekli öfke düzeylerinin düşük olduğu, bunun da nedeninin tecrübe ve iş hayatının sonlanması sonucu olaylara karşı daha rahat ve sakin davranış sergiledikleri olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların futbol oynama süresi değişkeninin sürekli öfke alt puan ortalamalarına etkisi açısından, sürekli öfke puan ortalamaları 4-6 yıl ile 13-15 yıl

arası futbol oynayanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark elde edilmiştir (Çizelge 4.15). Futbol oynama süresi 4-6 yıl olanların sürekli öfke alt boyut puan ortalamalarının 13-15 yıl olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna sebep olarak tecrübe eksikliği gösterilebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların oynadıkları takım sayısı değişkeni sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları açısından, 1-2 ile 3-4 takımda oynayan futbolcular arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmektedir (Çizelge 4.17). Futbolcuların oynadığı takım sayısı 3-4 olanların, 1-2 takım olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak, sosyal ilişkiler konusunda daha rahat ve samimi davranış sergilemeleri gösterilebilir.

Araştırma sonuçlarına göre; futbolcuların yaş değişkeni açısından öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları, yaşları 24-26 yaş aralığında olanlar ile 18-20, 21-23, 27-29 ve 30 ve üzeri yaş aralığında olanlar arasında anlamlı bir fark görülmüştür. 24-26 yaş aralığındaki futbolcuların puan ortalamalarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öfke dışa vurma ve öfke kontrol alt boyutlarında ise yaş değişkeni açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır (Çizelge 4.20). 24-26 yaş aralığındaki futbolcular diğerlerine göre yaş değişkenlerinin tam ortasında yer aldıklarından ne tecrübesiz ne de daha fazla tükenmişlik duygusu içinde olmadıklarından öfkelerini bastırabildikleri söylenebilir.

Tekin, Tekin ve Eliöz (2011); kick-boksörlerin çeşitli değişkenlere göre öfke ve saldırganlık düzeylerinin araştırılması konulu çalışmalarında, öfke içe vurma ve öfke dışa vurma alt boyut puan ortalamalarında oluşan fark 15-20 yaş grubunun öfke puanlarının 21-25 ve 26+ grubunun öfke puanlarından düşük olmasından kaynaklandığını vurgulamışlar. Öfke kontrol alt boyut puan ortalamalarında belirlenen fark ise 15-20 yaş grubunun öfke kontrol puanlarının 26+ grubunun öfke kontrol puanlarından düşük olmasından kaynaklandığını tespit etmişler.

Kesen, Deniz ve Durmuşoğlu (2007); ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma isimli çalışmalarında ergenlerin yaşları ile öfke dışa alt boyutu ($p<.05$, $r=.14$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki varken, öfke içte

ve öfke kontrol alt boyutları ile ergenlerin yaşları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını elde etmişler ($p>0.05$).

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların baba meslek değişkeni öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları açısından, babaları memur olanlar ile esnaf, serbest meslek ve emekli olanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Öfke içe vurma alt boyutunda baba mesleği memur ve işçi olan futbolcuların, diğerlerine göre puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, memur ve işçi mesleklerinin gelir düzeylerinin düşük olması ve baskı altında çalışmaları, öfkelerini bastırmak zorunda kalmalarına neden olarak gösterilebilir. Ayrıca, öfke kontrol alt boyut açısından baba mesleği çiftçi olanlar ile memur, işçi, esnaf, serbest meslek ve emekli olanlar arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Baba mesleği çiftçi olanların diğerlerine göre öfke kontrol alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 4.25). Buna da baba mesleği çiftçi olanların daha özgür ve doğal ortamda çalışmaları sebep olarak gösterilebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların eş eğitim durum değişkeni ile öfke içe vurma ve öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmemişken, öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları, eş eğitim durumu lise olanlar ile üniversite olan futbolcular arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Eş eğitim durumu üniversite olanların, lise olanlara göre öfke kontrol alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 4.27). Buna da sebep olarak eğitim seviyesi gösterilebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların yaşadıkları yerleşim merkezi ile öfke içe vurma ve öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark görülmemektedir. Öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamaları yaşadıkları yerleşim merkezi değişkenine göre, köyde yaşayan futbolcular ile il ve ilçe merkezinde yaşayanlar arasında, metropolde yaşayanlar ile de ilçe merkezinde yaşayanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık görülmektedir. Köyde yaşayan futbolcuların, öfke dışı vurma puan ortalamasının il ve ilçe merkezinde yaşayanlara göre, metropol de yaşayanların ilçe merkezinde yaşayan futbolculara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.29). Köyde yaşayan futbolcularda sosyal ortam eksikliği ve içine kapanıklık gibi psikolojik sebepler,

metropolde yaşayanların ise aşırı kabalalık, trafik vb. gibi sebepler, öfkelerini dışarıya vurmalarına neden olarak gösterilebilir.

Temel, Nas, Birol'un (2016); voleybolcuların öfke tarzlarının bazı değişkenler açısından belirlenmesi konulu çalışmasında il merkezinde yaşayanların büyükşehirlerde yaşayanlara göre öfkelerini içe bastırabildiklerini vurgulamışlar. Bizim çalışmamızda ise futbolcuların öfkelerini bastırmalarında yaşadıkları yerleşim merkezinin önemli olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların futbol oynama süresi değişkeni ile öfke dışı vurma ve öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Futbolcuların öfke içe vurumu alt boyut puan ortalamaları futbol oynama süresi değişkenine göre 15 yıl ve üzeri futbol oynayanlar ile 4-6 ve 7-9 yıl arası oynayanlar, 13-15 yıl oynayanlarla 4-6 ve 7-9 yıl oynayanlar arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir. Futbolcuların öfke içe vurumu alt boyut puan ortalamaları futbol oynama süresi 15 yıl üzeri olanların 4-6 ve 7-9 yıl olanlara göre öfke içe vurma alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu, 13-15 yıl futbol oynayanların 4-6 ve 7-9 yıl oynayanlara göre daha düşük olduğu, 13-15 yıl futbol oynayanların 10-12 yıl oynayanlara göre öfke içe vurma alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.31). 15 yıl ve üzeri futbol oynayanların diğerlerine göre çok tecrübeli olmaları, 4-6 ve 7-9 yıl futbol oynayanların 13-15 yıl futbol oynayanlara göre daha kaygılı olmaları ve 10-12 yıl arası futbol oynayanların 13-15 yıl oynayanlara göre biraz daha baskı altında olmaları öfkelerini içlerinde tutma sebebi olarak söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların profesyonel olarak futbol oynama süre değişkeni ile öfke içe vurma, öfke dışı vurma ve öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (Çizelge 4.32). Futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 1-3 yıl olanlar ile 4-6 ve 7-9 yıl olanlar, 10-12 yıl olanlar ile 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl olanlar, 13-15 yıl arası olanlar ile 4-6 ve 7-9 yıl olanlar arasında anlamlı fark elde edilmiştir. Futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 1-3 yıl olanların 4-6 ve 7-9 yıl olanlara göre düşük, 10-12 yıl olan futbolcuların 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl olan futbolculara göre yüksek, 13-15 yıl arası olan futbolcuların 4-6 ve 7-9 yıl olanlara göre ise düşük olduğu görülmektedir. 1-3 yıl futbol oynayanların tecrübesiz olmaları

öfkelerini içe vuramamalarına sebep olarak söylenebilir. 10-12 yıl profesyonel olarak futbol oynayanların daha tecrübeli olmaları, diğerlerine göre öfkelerini içte tutabilmelerine, 13-15 yıl profesyonel olarak oynayanların ise futbol ömrünün artık sonlarına gelmeleri, onlarda kaygıya sebep olacağından öfkelerini içte tutamamalarına sebep olarak gösterilebilir.

Futbolcuların öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresine göre, 7-9 yıl olan futbolcular ile 1-3, 10-12 ve 13-15 yıl olan futbolcular arasında istatistiksel anlamda fark elde edilmiştir. Futbolcuların öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 7-9 yıl arası olanların diğerlerine göre yüksek olduğu görülmüştür. Bunun sebebi olarak 7-9 yıl profesyonel olarak futbol oynayanların ortalama futbol ömrünün ortalarında olduklarından özgüvenlerinin daha yüksek olması gösterilebilir. Ayrıca profesyonel olarak futbol oynama süresi 4-6 yıl olan futbolcuların 10-12 ve 13-15 yıl olanlara göre öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamasının yüksek olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise, tecrübesizlik olduğu söylenebilir.

Futbolcuların öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları ile profesyonel olarak futbol oynama süresi arasında anlamlı farklılık göstermektedir. Futbolcuların öfke kontrol alt boyut puan ortalamalarının profesyonel olarak futbol oynama süresi 13-15 yıl arası olanların 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl olanlara göre yüksek olduğu, bunun da nedeninin tecrübe olduğu söylenebilir. 4-6 yıl arası profesyonel olarak futbol oynayanların 10-12 ve 15 yıl ve üzeri oynayanlara göre öfke kontrol alt boyutu puanının düşük olması, 4-6 yıl profesyonel olarak futbol oynayanların daha tecrübesiz olmaları sebep olarak gösterilebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların oynadıkları takım sayısı değişkeni ile öfke içe vurma, öfke dışı vurma ve öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (Çizelge 4.33). Futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamalarına göre, oynadıkları takım sayısı 9 ve üzeri olanlar ile 3-4 ve 5-6 olanlar arasında anlamlı fark elde edilmiştir. Futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamalarının oynadıkları takım sayısı 9 ve üzeri olan futbolcuların diğerlerine göre öfke kontrol alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunu sebebi, çok takım değiştirme sonucu oluşan kaygı düzeyi olduğu söylenebilir.

Oynadıkları takım sayısı değişkenine göre öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamaları, 1-2 takımda oynayanlar ile 3-4 ve 5-6 takımda oynayanlar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Oynadıkları takım sayısı değişkenine göre öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamalarının 1-2 takımda oynayanların 3-4 ve 5-6 takımda oynayanlara göre, 9 ve üzeri takımda oynayanların 3-4 ve 5-6 takımda oynayanlara göre daha düşük olduğu görülmektedir. Oynadıkları takım sayısı 1-2 ve 9 ve üzeri olanların öfkelerini dışarıya yansıtamıyor olmalarının sebebi olarak, diğerlerine göre oynadıkları takım sayısı 1-2 olanların daha az sayıda sorunla karşılaşmaları olabileceği gibi 9 ve üzeri olanların da daha tecrübeli olmaları söylenebilir.

Öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları oynadığı takım sayısı değişkenine göre takım sayısı 9 ve üzeri takımda oynayanlar ile 3-4, 5-6 ve 7-8 takımda oynayanlar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Öfke kontrol alt boyut puan ortalamalarının, 9 ve üzeri takımda oynayanların, diğerlerinden daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Buna sebep olarak, 9 ve üzeri takımda oynayanların daha tecrübeli olmaları gösterilebilir.

Bu çalışmada; sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları açısından, eğitim durumu değişkeni, anne eğitim durumu değişkeni, baba eğitim durumu değişkeni, anne meslek değişkeni, baba meslek değişkeni, medeni durum değişkeni, eş eğitim durum değişkeni, eş çalışma durum değişkeni, yaşadıkları yerleşim merkezi değişkeni, spora başlama yaş değişkeni, profesyonel olarak futbol oynama süresi değişkeni, oynadıkları mevki değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Öfke ifade tarzları alt boyutlarından öfke içte alt boyut puan ortalamaları açısından, eğitim durumu değişkeni, anne eğitim durumu değişkeni, baba eğitim durumu değişkeni, anne meslek değişkeni, medeni durum değişkeni, eş eğitim durum değişkeni, eş çalışma durum değişkeni, yaşadıkları yerleşim merkezi değişkeni, spora başlama yaş değişkeni, oynadıkları mevki değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir.

Öfke ifade tarzları alt boyutlarından öfke dışta alt boyut puan ortalamaları açısından, yaş değişkeni, eğitim durumu değişkeni, anne eğitim durumu değişkeni, baba eğitim durumu değişkeni, anne meslek değişkeni, baba meslek değişkeni, medeni durum değişkeni, eş eğitim durum değişkeni, eş çalışma durum değişkeni, spora başlama yaş değişkeni, futbol

oynama süresi değişkeni, oynadıkları mevki değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark elde edilmemiştir.

Öfke ifade tarzları alt boyutlarından öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları açısından, yaş değişkeni, eğitim durumu değişkeni, anne eğitim durumu değişkeni, baba eğitim durumu değişkeni, anne meslek değişkeni, medeni durum değişkeni, eş çalışma durum değişkeni, yaşadıkları yerleşim merkezi değişkeni, spora başlama yaş değişkeni, futbol oynama süresi değişkeni, oynadıkları mevki değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir.

Yukarıda sayılan değişkenlerin tamamının, futbolcuların sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarını olumlu yönde etkilemekte ve olaylar karşısında daha rahat ve akılcı yaklaşım göstermelerini sağlamakta olduğu ya da hiçbir şekilde etkilemediği söylenebilir.

Sezan (2016); spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin öfke ifade tarzları isimli çalışmasında, sürekli öfke, öfke kontrol, dışa vurulan öfke ve içte tutulan öfke alt boyutlarının anne ve baba eğitim durumu açısından anlamlı bir fark tespit edememişlerdir.

İmamaoğlu (2003); öğretmen adaylarının öfke ve öfke ifade tarzları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi isimli çalışmada yaşadıkları yerleşim merkezi değişkenine göre sürekli öfke, öfke içe vurma, öfke dışa vurma ve öfke kontrol alt boyutlarında anlamlı bir fark elde edememişlerdir.

Futbolcuların genel olarak saldırganlık boyutu ve saldırganlık alt boyutları puan ortalamaları incelendiğinde, yıkıcı ve edilgen saldırganlık ortalama puanının, genel ortalamadan yüksek olduğu, atılgan saldırganlık ve genel saldırganlık alt boyut ortalama puanının genel ortalamadan düşük olduğu sonucu elde edilmiştir. Futbolcuların genelde saldırgan bir yapıya sahip olmadıkları, aynı zamanda kendilerine yapılan yanlışlara karşı tepkilerini haklarını, karşısındaki incitmeden ve akılcı yöntemle konuşarak koyamadıkları söylenebilir. Olumsuz olaylar karşısında daha çok karşısındakine zarar vermek amacıyla şiddet yöntemini kullandıkları, ama bunun yanında bu tür olaylara karşı mücadeleden kaçarak alaycı ve sözel olarak iğneleyici kelimeler kullanarak haklarını aradıkları söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların yaş değişkeni ile yıkıcı ve genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı fark görülmemektedir. Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında yaş değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının 30 ve üzeri yaş aralığında olanların 24-26 yaş aralığında olanlara göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir (Çizelge 4.36). Buna sebep olarak, 30 ve üzeri yaş grubunda olan futbolcuların sosyal anlamda tecrübelerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Gökçiçek (2015); ortaöğretim kurumlarında spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık tutumlarının araştırılması (Samsun ili örneği) üzerine yapılan çalışmada test sonuçları, spor yapan öğrencilerin edilgen saldırganlık puanlarının spor yapmayan öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğunu göstermişler.

Topuz (2008); yapmış olduğu amatör futbol oyuncularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi konulu çalışmada, amatör futbolcuların genel saldırganlık düzeylerinin orta seviyede olduğu, yaşları arttıkça genel saldırganlık düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Bu çalışmada ise genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark elde edememişlerdir..

Kırkbir (2014); Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde okuyan ve üniversiteler arası müsabakalarda yarışan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin araştırılmasına yönelik çalışmada test sonuçları, 24-25 yaş grubu sporcuların yıkıcı saldırganlık puanlarının 19 yaş ve altı, 20-21 yaş gruplarından anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğunu gösterdiğini vurgulamışlar.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların spora başlama yaş değişkeni ile yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamda bir fark tespit edilmiştir (Çizelge 4.46). Yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının spora başlama yaşı 11-13 yaş olan futbolcular ile 8-10 ve 14-16 yaş olanlar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Futbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının spora başlama yaşının 11-13 yaş olanların 8-10 ve 14-16 yaş olanlara göre puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir. Türkiye şartlarında futbola başlama yaşı 8-10 yaş grubu erken, 14-16 yaş grubu ise geç kalınmış olarak ta nitelendirilebilir.

Dolayısıyla 8-10 yaşlarda başlayanlarda hazır bulunuşluluk eksikliği ve baskı, 14-16 yaşta başlayanlarda ise özgüven eksikliği yıkıcı saldırgan davranışlara sebep olabilir.

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında spora başlama yaşı 5-7 yaş ile 8-10 yaş aralığında başlayanlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. 5-7 yaş aralığında spora başlayan futbolcuların 8-10 yaşında başlayanlara göre edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Buna göre 5-7 yaşlarında spora başlayanların, çok erken yaşta ebeveynlerinden ayrılıp farklı ve disiplinli bir ortama girmeleri sebep olarak söylenebilir.

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının spora başlama yaşı 8-10 yaş ile 11-13 yaş aralığında başlayanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark görülmüştür. Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının 8-10 yaşında başlayanların 11-13 yaşında başlayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 8-10 yaşlarında futbol oynamaya başlayanlar erken yaşlarda sorumluluk altında olmaları (maç kazanma gibi) nedeniyle daha saldırgan bir tutum içinde oldukları söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, profesyonel olarak futbol oynama süresi değişkeni ile futbolcuların yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamda bir fark elde edilmiştir (Çizelge 4.48).

Yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının profesyonel olarak futbol oynama süresi 15 ve üzeri yıl olan futbolcuların 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 15 ve üzeri yıl olan futbolcuların 7-9 yıl olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Futbolu bırakma eşiğine gelmiş olan bu futbolcular, gelecek kaygısı sıkıntısına girmelerinden dolayı daha yıkıcı ve genel saldırganlık davranışları sergiledikleri sonucuna varılabilir.

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının, profesyonel olarak futbol oynama süresi 15 ve üzeri yıl olan futbolcuların 7-9 yıl olanlara göre daha yüksek olduğu sonucu

elde edilmiştir. 7-9 yıl futbol oynayanların 15 yıl ve üzeri futbol oynayanlara göre daha tecrübesiz olmaları neden olarak gösterilebilir.

Beşkat (2016); futbol seyircilerinin empatik eğilimleri ile sporda saldırganlık ve şiddet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği) üzerine yaptıkları çalışmada, spor yapma süresine göre 7 ve üzeri yıl spor yapanların 1-2, 3-4 ve 5-6 yıl spor yapanlara göre daha saldırgan oldukları sonucu elde etmişler.

Afyon ve Metin (2015); Muğla süper amatör ligindeki futbolcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesine yönelik çalışmalarında, spor yapma süresi 9 ve üzeri ve 6-9 yıl olan futbolcuların 0-3 yıl olanlara göre edilgen saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucunu tespit etmişler.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların oynadıkları takım sayısı değişkeni ile genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamda bir fark görülmemiştir (Çizelge 4.49). Yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları ile oynadığı takım sayısı değişkeni arasında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının oynadığı takım sayısı 9 ve üzeri takım olan futbolcuların 1-2, 3-4, 5-6 ve 7-8 takım olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çok fazla takım değiştirmek, daha farklı ortam ve olaylarla karşılaşılması sonucu stresli bir durum oluşturacağından yıkıcı saldırgan davranışların sergilenmesine sebep olabilir.

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları ile oynadığı takım sayısı değişkeni arasında anlamlı fark elde edilmiştir. Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları oynadığı takım sayısı 9 ve üzeri takım olanların 3-4, 5-6 ve 7-8 takım olanlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Bunun da sebebi çok fazla takım değiştirenlerin yıkıcı saldırgan davranışlarla elde edemediği sonucu, edilgen saldırgan tavırlar sergileyerek elde etmeye çalışması olabilir.

Araştırma sonuçlarına göre, yaş değişkeni ile futbolcuların atılgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarında, 21-23 yaş aralığında olan futbolcular ile 27-29 ve 30 ve üzeri yaş aralığında olanlar arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Futbolcuların atılgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının, 21-23 yaş aralığında olanların 27-29 ve 30 ve üzeri yaş aralığında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Çizelge 4.51).

Ayrıca 24-26 yaş aralığında olanlar ile 27-29 ve 30 ve üzeri yaş aralığında olanlar arasında anlamlı fark elde edilmiştir. 24-26 yaş aralığında olanların 27-29 ve 30 ve üzeri yaş aralığında olanlara göre atılğan saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. 21-23 ve 24-26 yaşında olan futbolcuların daha tecrübesiz ve kendilerini daha rahat ifade etmeleri, fikirlerini açık yüreklilikle paylaşmaları onların atılğan saldırgan davranışlarda bulunmalarına sebep olabilir.

Afyon ve Metin (2015); Muğla süper amatör ligindeki futbolcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesine ait çalışmalarında, 27 yaş ve üzeri futbolcuların, 18-21 ve 21-24 yaşındaki futbolculara göre atılğan saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu vurgulamışlar.

Erşan ve Doğan (2002) tarafından beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin yaşları ile atılğan saldırganlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Elde edilen bu sonuçlar, sporcunun yaşı ile atılğanlığının birbiriyle ilişkilendirilmemesi gerektiğini, atılğanlığın kişi de her zaman var olduğunu ve bunun farklı dönemlerde sosyal ve çevresel faktörlerin de etkisiyle ortaya çıktığını göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların anne eğitim değişkeni ile atılğan saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Futbolcuların atılğan saldırganlık puan ortalamaları, anneleri ortaokul mezunu olan futbolcuların, lise ve üniversite mezunu olanlara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4.53). Anneleri ortaokuldan mezun olan futbolcuların, lise ve üniversiteden mezun olanlar arasındaki farkın sebebinin eğitim düzeyi olduğu söylenebilir.

Topuz (2008); amatör futbol oyuncularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesine yönelik çalışmada, anne eğitim durum değişkenine göre anneleri ilköğretim mezunu olan futbolcuların, hem lise mezunu hem de üniversite mezunu olan futbolculara göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduklarını tespit etmişler.

Beşkat (2016); futbol seyircilerinin empatik eğilimleri ile sporda saldırganlık ve şiddet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği) üzerine yaptıkları

çalışmada, anne eğitim durum değişkeninde anneleri lise mezunu olan futbolcuların, anneleri ilkokul ve ortaokul mezunu olan futbolculara göre daha saldırgan olduklarını vurgulamışlar.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların yaşadığı yerleşim merkezi değişkeni ile atılğan saldırganlık puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark tespit edilmiştir. Futbolcuların atılğan saldırganlık puan ortalamaları, yaşadığı yerleşim merkezi köy olanların, metropol, il ve ilçe merkezi olanlara göre, atılğan saldırganlık puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir (Çizelge 4.60). Köyde yaşayan futbolcuların daha serbest ve doğal ortamda yetişmelerinden dolayı, daha sakin ve sabırlı olmaları, onların haklarını ararken daha akılcı, iletişim kurarak ve karşısındakine saygılı şekilde tavır takınmalarına sebep olarak gösterilebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, futbolcuların oynadığı takım sayısı değişkeni ile atılğan saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Futbolcuların atılğan saldırganlık puan ortalamaları incelendiğinde oynadığı takım sayısı 9 ve üzeri olan futbolcuların, 1-2, 3-4, 5-6 ve 7-8 takım olanlara göre, atılğan saldırganlık alt boyut puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir (Çizelge 4.64). Buna sebep olarak, çok takımda oynayan futbolcuların çok fazla sorunla karşılaşmaları dolayısıyla genelde yıkıcı ve edilgen saldırganlık tavrını benimsedikleri, atılğan saldırganlık düzeylerinin de düşük olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada, saldırganlık alt boyutlarından yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları açısından, yaş, eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, anne meslek, baba meslek, medeni durum, eş eğitim durumu, eş çalışma durumu, yaşadıkları yerleşim merkezi, futbol oynama süresi ve oynadıkları mevki değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir.

Saldırganlık alt boyutlarından edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları açısından, eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, anne meslek, baba meslek, medeni durum, eş eğitim durumu, eş çalışma durumu, yaşadıkları yerleşim merkezi, futbol oynama süresi ve oynadıkları mevki değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir.

Saldırganlık alt boyutlarından genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları açısından, eğitim durumu, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, anne meslek, baba meslek, medeni durum, eş eğitim durumu, eş çalışma durumu, yaşadıkları yerleşim merkezi, futbol oynama süresi ve oynadıkları mevki değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir.

Oda (2014); 11–13 yaş grubundaki spor yapan ve yapmayan öğrencilerin iyimserlik ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi konulu çalışmada, anne eğitim seviyelerine göre saldırganlık ortalama puanlarında; okuryazar olmayanların üniversite mezunu olanlara göre, anne eğitimi ilköğretim olanların ortaöğretim, lise ve üniversite mezunu olanlara göre genel saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur. Ayrıca baba meslek durumu açısından ilköğretim mezunu olanlar okur-yazar, lise ve üniversite mezunlarına göre genel saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucunu elde etmişler.

Beşkat (2016); futbol seyircilerinin empatik eğilimleri ile sporda saldırganlık ve şiddet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği)'ne yönelik çalışmada baba eğitim durumu değişkeninde saldırganlık ve alt boyutları açısından anlamlı bir farklılık olmadığını vurgulamışlar.

Topuz (2008); amatör futbol oyuncularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi üzerine yaptıkları çalışmada, baba meslek değişkeni ve anne meslek değişkeni ile saldırganlık boyutları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişler.

Afyon ve Metin (2015); Muğla süper amatör ligindeki futbolcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesine yönelik çalışmalarında, eğitim durumu, anne eğitim baba eğitim durum değişkenlerinde saldırganlık ve alt boyutları açısından anlamlı bir fark olmadığını elde etmişler.

Saldırganlık alt boyutlarından atılgan saldırganlık alt boyut puan ortalamaları açısından, baba eğitim durumu, anne meslek, baba meslek, medeni durum, eş eğitim durumu, eş çalışma durumu, spora başlama yaş, futbol oynama süresi, profesyonel olarak futbol oynama süresi ve oynadıkları mevki değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmemiştir.

Yukarıda sayılan değişkenlerin tamamının, futbolcuların saldırganlık düzeylerini olumlu yönde etkilemekte ve olaylar karşısında daha rahat ve akılcı yaklaşım göstermelerini sağlamakta olduğu ya da hiçbir şekilde etkilemediği söylenebilir.

Bu araştırmada futbolcuların, sürekli öfke düzeyleri ile saldırganlık alt boyutlarından edilgen saldırganlık, yıkıcı saldırganlık ve atılgan saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla çoklu regresyon analiz değerlendirilmesi yapılmıştır (Çizelge 4.66).

Sürekli öfke puanıyla saldırganlık alt boyutlarından yıkıcı ve edilgen saldırganlık puanı arasında negatif bir ilişki var. Bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görölmektedir. Buradan sürekli öfke puanı yüksek olan bir kişinin saldırganlık alt boyutlarından edilgen saldırganlık puanının düşük olduğu söylenebilir.

Sürekli öfke puanıyla saldırganlık alt boyutu olan atılgan saldırganlık puanı arasında pozitif bir ilişki var. Bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görölmektedir. Sürekli öfke puanı yüksek olan futbolcuların, atılgan saldırganlık puanları da yüksek olduğu söylenebilir. Ama bu çalışmada aralarındaki ilişkinin anlamlı olmadığı görölmektedir.

Edilgen saldırganlık, yıkıcı saldırganlık ve atılgan saldırganlık değişkenlerinin öfke düzeyine olan etkisini gösteren regresyon oranı 0,308'dir. Bu üç bağımsız değişken, bağımlı değişkendeki, yani öfke düzeyindeki değişimlerin % 9,5'ini açıklamaktadır. Edilgen saldırganlık, yıkıcı saldırganlık ve atılgan saldırganlık değişkenlerinin öfke düzeyine olan etkisi açısından anlamlıdır.

Standardize edilmiş Beta katsayısına göre, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki önem sırasına bakıldığında; yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve atılgan saldırganlık olarak sıralanmaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testinin sonuçlarına göre ise edilgen saldırganlık ile yıkıcı saldırganlık değişkeninin öfke düzeyi üzerindeki etkisi anlamlı olduğu görülürken, atılgan saldırganlık değişkeninin öfke düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Edilgen ve yıkıcı saldırganlık alt boyutları ile öfke düzeyi arasındaki korelasyon, negatif anlamda düşük iken diğer bağımsız değişkenler kontrol edildiğinde negatif anlamda yükseldiği, fakat atılgan saldırganlık ile öfke düzeyi arasındaki korelasyon pozitif yönde yüksek iken diğer bağımsız değişkenler kontrol edildiğinde düştüğü görülmektedir.

6.SONUÇ

Araştırmamızda profesyonel futbolcuların saldırganlık düzeyleri ile öfke ve öfke tarzları belirlenmiş olup aşağıdaki sonuçlar tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada; toplam 16 bağımsız değişken arasında sürekli öfke alt boyutunda 4 (yaş, baba meslek, futbol oynama süresi, oynadıkları takım sayısı değişkenleri), öfke içe vurma alt boyutunda 5 (yaş, baba meslek, , futbol oynama süresi, profesyonel olarak futbol oynama süresi, oynadıkları takım sayısı değişkenleri), öfke dışa vurma alt boyutunda 3 (yaşadıkları yerleşim merkezi, profesyonel olarak futbol oynama süresi, oynadıkları takım sayısı değişkenleri) ve öfke kontrol alt boyutunda ise 4 (baba meslek, eş eğitim durumu, profesyonel olarak futbol oynama süresi, oynadıkları takım sayısı değişkenleri) bağımsız değişken ile anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Futbolcularda yaş değişkeninin sürekli öfke alt boyutuna etkisi açısından futbolcuların sürekli öfke puan ortalamaları 18-20 ve 24-26 yaş değişkeni arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Futbolculardan 24-26 yaş aralığında olanların 18-20 yaş aralığında olanlara göre sürekli öfke puan ortalamalarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Futbolcuların baba meslek durumu değişkeninin sürekli öfke alt boyutuna etkisi açısından, futbolcuların sürekli öfke puan ortalamaları baba mesleği emekli olanlar ile işçi ve çiftçi olanlar arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir. Baba mesleği emekli olanların diğer değişkenlere göre sürekli öfke düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Futbolcuların futbol oynama süresi değişkeninin sürekli öfke alt puan ortalamalarına etkisi açısından, sürekli öfke puan ortalamaları 4-6 yıl ile 13-15 yıl arası futbol oynayanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark elde edilmiştir. Futbol oynama süresi 4-6 yıl olanların sürekli öfke alt boyut puan ortalamalarının daha yüksek olduğu elde edilmiştir.

Futbolcuların oynadıkları takım sayısı değişkeni sürekli öfke alt boyut puan ortalamaları açısından, 1-2 ile 3-4 takımda oynayan futbolcular arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark görülmektedir. Futbolcuların oynadığı takım sayısı 3-4 olanların sürekli öfke alt boyut puan ortalamalarının 1-2 takım olanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Futbolcuların yaş değişkeni öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları, yaşları 24-26 yaş değişkeni ile 18-20, 21-23, 27-29 ve 30 ve üzeri yaş değişkenleri arasında anlamlı bir fark görülmüştür. 24-26 yaş aralığındaki futbolcuların puan ortalamaları diğerlerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öfke dışa vurma ve öfke kontrol alt boyutlarında ise anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Futbolcuların baba meslek değişkeni öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları açısından, memur değişkeni ile esnaf, serbest meslek ve emekli değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Öfke içe vurma alt boyutunda baba mesleği memur ve işçi olanların, diğer değişkenlere göre puan ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Öfke kontrol alt boyut açısından baba meslek değişkeni alt boyutlarından çiftçi değişkeni ile memur, işçi, esnaf, serbest meslek ve emekli değişkenleri arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Çiftçi değişkeninin diğer değişkenlere göre öfke kontrol alt boyut ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Futbolcuların eş eğitim durum değişkeni ile öfke kontrol alt boyut puan ortalamalarında, lise değişkeni ile üniversite değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Eş eğitim durumu üniversite değişkeni öfke kontrol alt boyut puan ortalamalarının lise değişkenine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Futbolcuların yaşadıkları yerleşim merkezi değişkeni ile öfke dışa vurma alt boyut puan ortalamalarına göre, köy değişkeni ile il ve ilçe merkezi değişkeni arasında, metropol değişkeni ile de ilçe merkezi değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık görülmektedir. Köy değişkeni, öfke dışa vurma puan ortalamasının il ve ilçe merkezi puan ortalamalarına göre, metropol değişkeni puan ortalamasının ilçe merkezi değişkeni puan ortalamasına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Futbolcuların futbol oynama süresi değişkeni ile öfke içe vurumu alt boyut puan ortalamalarına göre 15 yıl ve üzeri değişkenin 4-6 ve 7-9 yıl arası olan değişkenlerle, 13-15 yıl olan değişkenin 4-6 ve 7-9 yıl değişkenleri arasında anlamlı bir fark elde edilmiştir. Futbolcuların öfke içe vurumu alt boyut puan ortalamaları futbol oynama süresi 15 yıl üzeri değişkeni olanların 4-6 ve 7-9 yıl değişkenine göre öfke içe vurma puan ortalamalarının daha yüksek olduğu, 13-15 yıl futbol oynama değişkeninin 4-6 ve 7-9 yıl

değişkenine göre daha düşük olduğu, 13-15 yıl futbol oynama değişkeninin ise 10-12 yıl değişkenine göre puan ortalamalarının daha yüksek olduğu elde edilmiştir.

Futbolcuların profesyonel olarak futbol oynama süre değişkeni ile öfke içe vurma, öfke dışı vurma ve öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 1-3 yıl olan değişkenin 4-6 ve 7-9 yıl olan değişkenle, 10-12 yıl olan değişkenin 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl olan değişkenle, 13-15 yıl arası olan değişkenin 4-6 ve 7-9 yıl olan değişkenlerle arasında anlamlı fark elde edilmiştir. Futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 1-3 yıl olan değişkenin 4-6 ve 7-9 yıl olan değişkenlere göre düşük, 10-12 yıl olan değişkenin 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl olan değişkenlere göre yüksek, 13-15 yıl arası olan değişkenin 4-6 ve 7-9 yıl olan değişkenlere göre ise düşük olduğu görülmektedir.

Futbolcuların öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 7-9 yıl olan değişkenle 1-3, 10-12 ve 13-15 yıl olan değişkenler arasında istatistiksel anlamda fark elde edilmiştir. Futbolcuların öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 7-9 yıl arası olan değişkenin diğer değişkenlere göre yüksek olduğu bulunmuştur.

Futbolcuların öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Futbolcuların öfke kontrol alt boyut puan ortalamalarının profesyonel olarak futbol oynama süresi 13-15 yıl arası olan değişkenin 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl değişkenlerine göre yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Futbolcuların oynadıkları takım sayısı değişkeni, öfke içe vurma alt boyut puan ortalamalarına göre, oynadıkları takım sayısı 9 ve üzeri olan değişken ile 3-4 ve 5-6 olan değişkenler arasında anlamlı fark elde edilmiştir. Futbolcuların öfke içe vurma alt boyut puan ortalamalarının oynadıkları takım sayısı 9 ve üzeri olan değişkenin diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Oynadıkları takım sayısı değişkenine göre öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamaları 1-2 olan değişken ile 3-4 ve 5-6 olan değişkenler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Oynadıkları takım sayısı değişkenine göre öfke dışı vurma alt boyut puan ortalamalarının

1-2 olan değişkenin 3-4 ve 5-6 olan değişkenlere göre, 9 ve üzeri olan değişkenin 3-4 ve 5-6 olan değişkenlere göre düşük olduğu görülmektedir.

Öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları oynadığı takım sayısı değişkenine göre takım sayısı 9 ve üzeri olan değişken ile 3-4, 5-6 ve 7-8 olan değişkenler arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Öfke kontrol alt boyut puan ortalamaları 9 ve üzeri olan değişkenin diğerlerinden daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Çalışmamızda; 13 bağımsız değişken arasında, yıkıcı saldırganlık alt boyutunda 3 (spora başlama yaşı, profesyonel olarak futbol oynama süresi, oynadıkları takım sayısı değişkenleri), edilgen saldırganlık alt boyutunda 4 (yaş, spora başlama yaşı, profesyonel olarak futbol oynama süresi, oynadıkları takım sayısı değişkenleri), genel saldırganlık alt boyutunda 2 (spora başlama yaşı, profesyonel olarak futbol oynama süresi değişkenleri) ve atılgen saldırganlık alt boyutunda ise 4 (yaş, anne eğitim durumu, yaşadığı yerleşim merkezi ve oynadıkları takım sayısı değişkenleri) bağımsız değişken ile aralarında anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Futbolcuların yaş değişkeni ile edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının 30 ve üzeri yaş aralığında olanların 24-26 yaş aralığında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Futbolcuların spora başlama yaş değişkeni ile yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamda bir fark tespit edilmiştir. Yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının spora başlama yaş aralığı 11-13 yaş olan futbolcular ile 8-10 ve 14-16 yaş aralığında olanlar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Futbolcuların yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının spora başlama yaş değişkenine göre 11-13 yaş aralığı olanların 8-10 ve 14-16 yaş aralığı olanlara göre puan ortalamalarının daha düşük olduğu bulunmuştur.

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında spora başlama yaş değişkenine göre 5-7 yaş olanlar ile 8-10 yaş olanlar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının spora başlama yaş değişkenine göre 5-7 yaş aralığı olanların 8-10 yaş aralığı olanlara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının spora başlama yaş değişkeni 8-10 yaş aralığı olanlar ile 11-13 yaş aralığı olanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark görülmüştür. Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının 8-10 yaş aralığı olanların 11-13 yaş aralığı olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Profesyonel olarak futbol oynama süresi değişkeni ile futbolcuların yıkıcı, edilgen ve genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında istatistiksel anlamda bir fark elde edilmiştir. Yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları ile profesyonel olarak futbol oynama süresi 15 ve üzeri yıl olanlar arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının profesyonel olarak futbol oynama süresi 15 ve üzeri yıl olanların 1-3, 4-6 ve 7-9 yıl olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi ile 15 ve üzeri yıl olanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının, profesyonel olarak futbol oynama süresi 15 ve üzeri yıl olanların 7-9 yıl olanlara göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 15 ve üzeri yıl olanlar arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Genel saldırganlık alt boyut puan ortalamaları profesyonel olarak futbol oynama süresi 15 ve üzeri yıl olanların 7-9 yıl olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Futbolcuların oynadıkları takım sayısı değişkeni ile yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar görülmektedir. Yıkıcı saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının oynadığı takım sayısı 9 ve üzeri olanların 1-2, 3-4, 5-6 ve 7-8 olanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları ile oynadığı takım sayısı değişkeni arasında anlamlı fark elde edilmiştir. Edilgen saldırganlık alt boyut puan ortalamaları oynadığı takım sayısı 9 ve üzeri olanların 3-4, 5-6 ve 7-8 olanlara kıyasla daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Futbolcuların yaş değişkeni ile atılğan saldırganlık alt boyut puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar elde edilmiştir. Futbolcuların atılğan saldırganlık alt boyut puan ortalamaları yaş değişkenine göre, 21-23 yaş aralığında olanların 27-29 ve 30 ve üzeri yaş aralığında olanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca 24-26 yaş aralığında olanlar ile 27-29 ve 30 ve üzeri yaş aralığında olanlar arasında anlamlı fark elde edilmiştir. 24-26 yaş aralığında olanların 27-29 ve 30 ve üzeri yaş aralığında olanlara göre atılğan saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Futbolcuların anne eğitim değişkeni ile atılğan saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Futbolcuların atılğan saldırganlık puan ortalamaları anne eğitim durum değişkenine göre anneleri ortaokul mezunu olan futbolcuların, ilkokul, lise ve üniversite mezunu olanlara göre daha düşük olduğu bulunmuştur.

Futbolcuların yaşadığı yerleşim merkezi değişkeni ile atılğan saldırganlık puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark tespit edilmiştir. Futbolcuların atılğan saldırganlık puan ortalamaları yaşadığı yerleşim merkezi değişkenine göre, köy merkezinde yaşayanların metropol, il merkezi ve ilçe merkezinde yaşayanlara göre atılğan saldırganlık puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Futbolcuların oynadığı takım sayısı değişkeni ile atılğan saldırganlık puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Futbolcuların atılğan saldırganlık puan ortalamaları incelendiğinde oynadığı takım sayısı 9 ve üzeri takımda oynayan futbolcuların, 1-2, 3-4, 5-6 ve 7-8 takımda oynayanlara göre atılğan saldırganlık düzeylerinin daha düşük olduğu görülmüştür.

Bu araştırmada futbolcuların, sürekli öfke düzeyleri ile saldırganlık alt boyutlarından edilgen saldırganlık, yıkıcı saldırganlık ve atılğan saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla çoklu regresyon analiz değerlendirilmesi yapılmıştır.

Sürekli öfke puanıyla saldırganlık alt boyutlarından yıkıcı ve edilgen saldırganlık puanı arasında negatif bir ilişki var. Bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Buradan sürekli öfke puanı yüksek olan bir kişinin saldırganlık alt boyutlarından edilgen saldırganlık puanının düşük olduğu söylenebilir.

Sürekli öfke puanıyla saldırganlık alt boyutu olan atılğan saldırganlık puanı arasında pozitif bir ilişki var. Bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir. Sürekli öfke puanı yüksek olan futbolcuların, atılğan saldırganlık puanları da yüksek olduğu söylenebilir. Ama bu çalışmada aralarındaki ilişkinin anlamlı olmadığı görülmektedir.

Edilgen saldırganlık, yıkıcı saldırganlık ve atılğan saldırganlık değişkenlerinin öfke düzeyine olan etkisini gösteren regresyon oranı 0,308'dir. Bu üç bağımsız değişken, bağımlı değişkendeki, yani öfke düzeyindeki değişimlerin % 9,5'ini açıklamaktadır. Edilgen saldırganlık, yıkıcı saldırganlık ve atılğan saldırganlık değişkenlerinin öfke düzeyine olan etkisi açısından anlamlı olduğu görülmektedir.

Standardize edilmiş Beta katsayısına göre, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki önem sırasına bakıldığında; yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve atılğan saldırganlık olarak sıralanmaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testinin sonuçlarına göre ise edilgen saldırganlık ile yıkıcı saldırganlık değişkeninin öfke düzeyi üzerindeki etkisi anlamlı olduğu görülürken, atılğan saldırganlık değişkeninin öfke düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Edilgen ve yıkıcı saldırganlık alt boyutları ile öfke düzeyi arasındaki korelasyon, negatif anlamda düşük iken diğer bağımsız değişkenler kontrol edildiğinde negatif anlamda yükseldiği, fakat atılğan saldırganlık ile öfke düzeyi arasındaki korelasyon pozitif yönde yüksek iken diğer bağımsız değişkenler kontrol edildiğinde düştüğü görülmektedir.

Futbolcuların sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt boyutları puan ortalamalarının incelemesi sonucunda; sürekli öfke ve öfke ifade tarzı alt boyutlarından; öfke içe vurma ve öfke dışa vurma puanlarının ölçekten alınabilecek değerler göz önüne alındığında genel ortalamanın altında olduğu tespit edilmiştir. Öfke kontrol puanının ise ortalamanın üzerinde olduğu sonucu elde edilmiştir.

Futbolcuların genel olarak saldırganlık boyutu ve saldırganlık alt boyutları puan ortalamaları incelendiğinde, yıkıcı ve edilgen saldırganlık ortalama puanının, genel ortalamadan yüksek olduğu, atılğan saldırganlık ve genel saldırganlık alt boyut ortalama puanının genel ortalamadan düşük olduğu sonucu elde edilmiştir.

Bu çalışmada kullanılan demografik özelliklerin öfke ve öfke ifade tarzları ile ilişkilerinde futbolcuların baba mesleğinin önemli oranda etkili olduğu, saldırganlık boyutunda ise futbolcuların yaş faktörünün önemli oranda etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Elde edilen diğer bir sonuçta; öfke ve saldırganlık düzeylerini etkileyen en önemli bağımsız değişkenler profesyonel olarak futbol oynama süresi ve oynadıkları takım sayısı olmuştur. Bu bağımlı değişkenleri en çok etkilemesini beklediğimiz oynadıkları mevki değişkeninde ise hiçbir farklılığa rastlanmamıştır.

7. ÖNERİLER

Yapılan bu çalışmada, beklentimizin aksine futbolcuların oynadıkları mevki değişkeninin öfke ve saldırganlığı etkilemediği ortaya çıkmıştır. Özellikle öfke ve saldırganlık konuları beraber veya tek tek ele alınarak futbolcuların oynadıkları mevki değişkeni üzerinde çalışılabilir.

Ayrıca bu çalışmada, sürekli öfke ile saldırganlık alt boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. Yeni bir çalışmada bu kez öfkenin alt boyutları ile saldırganlığın alt boyutları arasındaki ilişki incelenebilir.

Bu çalışmada profesyonel futbolcuların öfkelerini kontrol edebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Amatör futbolcularda da bu çalışma yapılarak profesyonel futbolcular ile aradaki fark ortaya konulabilir.

Saldırganlık ve öfke ve ifade tarzları ile ilgili çalışmalar diğer amatör veya profesyonel ligler, bireysel sporcular, diğer takım sporcuları, antrenör, öğretmen, vb. çok farklı gruplarda da uygulanabilir.

Kişilik özellikleri, öfke ve saldırganlık düzeyleri ile birlikte işlev kazanan başka sebeplerinde performansı etkileyebileceği dikkate alınarak, daha kapsamlı ve geniş örneklem grubuna yönelik yeni çalışmaların yapılması daha yararlı olabilir.

Futbolcuların karakter yapısına bağlı olarak öfke ve saldırganlık düzeylerindeki artış, motivasyonlarını dolayısıyla da takım içi ilişkilerini ve performanslarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle futbolcuların başarılı olabilmeleri için futbolcularda öfke ve saldırganlığa yol açabilecek faktörlerin belirlenerek, kontrol altında tutulması gerektiği önerilebilir. Spor dalına uygun karakter özelliklerine sahip futbolcular seçilmeli ya da bunun yerine, futbolcunun karakter özelliklerini tanıyarak ona uygun motivasyon modellerinin geliştirilmesi, başarının sağlanması ve devam ettirilebilmesi için daha faydalı olabilir.

Antrenör, aile, medya ve yöneticiler, kaybetmenin bir son olmadığını, bazen maç kaybetmekle elde edilen kazanımların maçı kazanmakla elde edilen değerlerden çok daha

fazla olacağını, genç yaştaki sporculara açıklayarak, onların karakter gelişimlerinde önemli rol oynayabilirler.

Futbolcuların kişilik özelliklerinin bilinmesi, psikologlar veya spor psikologları tarafından gerekli desteğin verilmesini sağlayacaktır. Futbolcuların ruhsal durumunu bilen ve onların sorunlarını, sevinçlerini anlayabilecek spor psikologlarının kulüplerde bulunması tavsiye edilebilir.

Spor eğitiminde bilinçli yaklaşımlar uygulandığında ve yaşam kalitesini artıran maddi önlemler alındığında, sporcuların performans, istek, başarı ve sabır ile kişilik düzeylerinde olumlu gelişmeler olacağından, eğitim kurumlarının, gerekli önlemleri alarak sporcu yetiştirmeleri önerilebilir.

Antrenörler, yöneticiler, sporcular, medya mensupları ve sporda öncü rolü olanlar, sporda öfke ve saldırganlık ile ilgili seminer, sempozyum, kongre gibi etkili olacağı düşünülen söyleşilere katılabilirler.

KAYNAKLAR

- Acet, M., (1997). *Futbol seyircisinin sosyo-kültürel yapısının şiddet eylemine etkisi voleybol ve basketbol seyircileri ile karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Acet, M., (2005). *Sporda saldırganlık ve şiddet*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Adak, N., (2004). Bir sosyalizasyon aracı olarak televizyon ve şiddet. *Bilgi Dergisi*, 30, 27-38.
- Afyon, Y. A., Metin, S. C. (2015). Muğla süper amatör ligindeki futbolcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 5-11.
- Ağlamaz, T., (2006). Lise öğrencilerinin saldırganlık puanlarının kendini açma davranışı, okul türü, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık gelir düzeyi açısından incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Akgül, H., (2005). *Grupla psikolojik danışma ve rehberlik programları*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Akpınar, S., Temel, V., Nas, K. (2012). Determination of students' trait anger and anger expression styles who are studying at physical education and sports high school. *Prime Journal of Social Sciences (PJSS)*, 1(3), 46-50.
- Aksoy, R., Bakış, M., Ünveren, M. (2012). *Spor sosyolojisi*. (3.Baskı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Alisinanoğlu, F., (2002). Gençlik dönemi özellikleri ve genç anne baba iletişimi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 27(123), 62- 63.
- Ayna, F., (2013). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyine göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bahadır, Z., (2006). Futbol seyircisinin sosyo ekonomik kültürel yapısının şiddet eylemine etkisi (Konyaspor örneği), Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Balcıoğlu, İ., (2001). *Şiddet ve toplum*. (3.Baskı). İstanbul: Bilge Yayınları..
- Balcıoğlu, İ., (2003). *Sporun sosyolojisi ve psikolojisi*. (1. Baskı). İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Balkaya, F., (2001). Öfke: Temel boyutları, nedenleri ve sonuçları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 4(7), 21-45.
- Balkaya, F., Şahin, N.H. (2003). Çok boyutlu öfke ölçeği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(3): 192-202.
- Baumann, S., (1994). *Uygulamalı spor psikolojisi*. (Çeviri: İkizler, H.C ve Özcan, A.Ö) İstanbul: Alfa Basın Yayım Dağıtım, 81-87.

- Baygöl, E., (1997). *Ergenin öfke tepkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Bayrak, M., Özmaden, M., ve Tunç, T. (2013). *Spor medyasının seyirci saldırganlığı üzerine etkisi*. Uluslararası Sporda Şiddetin Temelleri ve Önlenmesi Yönündeki Stratejiler Sempozyumu (s.195-211). Samsun.
- Bayram, Y., (2012). *Spor yapan ve yapmayan 14-18 yaş grubu öğrencilerin saldırganlık tutumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Berk, E. L., (2013). *Çocuk gelişimi*. (A. Dönmez, Çev.). Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Beşkat M., (2016). *Futbol seyircilerinin empatik eğilimleri ile sporda saldırganlık ve şiddet düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Bostan, G. ve Kılıçgil, E., (2008). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencisi olan ve olmayan Ankara Üniversitesi öğrencilerinin saldırganlık boyutları. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VI(3),133-140.
- Budak, S., (2003). *Psikoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., (2010). *Sosyal bilimler için veri analiz el kitabı*. (11.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Cüceloğlu, D., (1993). *İnsan ve davranışı psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitapevi, 4.Baskı.
- Cüceloğlu, D., (2000). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çağlayan, H. Ç., Çetin M. Ç., ve Şirin E.F. (2005). Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eğilimindeki rolü (Konyaspor örneği). *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt 7, Sayı 2, Erzurum.
- Çobanoğlu, M. G., (1993) *Sporda saldırganlık olgusu ve bu olgunun sportif performans üzerine etkisi*. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Deniz, M. E., Kesen, N. F. ve Üre, Ö. (2006). Yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin sürekli öfke ve öfke tarzı düzeylerinin incelenmesi üzerine bir araştırma, *Educational Sciences: Theory&Practice*, 6(1), 133-159.
- Dervent, F., (2007). *Lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve sportif aktivitelere katılımı ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, O., (2005). *Spor psikolojisi*. (2.Baskı). Adana: Nobel Kitapevi.
- Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

- Dunn, J. G. H., Gotwals, J., Dunn, J. C. and Syrotuik, D. G. (2006). Examining the relationship between perfectionism and trait anger in competitive sport. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 4(1), 7-24.
- Dursunoğlu, A. S., (1998). *Sporda saldırganlık*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu, Ankara.
- Efron, R. P. (1997). *Her an öfkeli misiniz?* (Çev: S. Eren) Ankara: HYB Yayıncılık.
- Engür, M., (2011). *Performans başarısızlığı değerlendirme envanteri ve kendinle konuşma anketinin Türk sporcu popülasyonuna uyarlanması ve uygulanması*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Eroğlu, S. E., (2009). Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 205-221.
- Erşan E., Doğan O. (2002). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinde atılganlık ve saldırganlık düzeylerinin sosyo-demografik özelliklerle ilişkisi*. 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya.
- Filiz, A., (2009). *Farklı lise türlerindeki öğrencilerin empatik eğilimleri ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi (Kartal ilçesi örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. and Carlsmith, J. M. (2003). *Sosyal psikoloji* (Çev. Ali Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.
- Fromm, E., (1997). *Sevginin ve şiddetin kaynağı*. (Çev: Önalp E., Kutlu M.N.) (6.Baskı). İstanbul: Can Yayınları.
- Gençtan, E., (1996). *İnsan olmak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gökçeçek, S., (2015). *Ortaöğretim kurumlarında spor yapan ve yapmayan öğrencilerin saldırganlık tutumlarının araştırılması (Samsun ili örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Göksu, T., (2007). *Sosyal psikoloji*. (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık,
- Gülşen, B., Yavuz, A. U., Küçük, K. ve Oral, H. (Mayıs 2011). *Sigara, alkol uyuşturucu madde bağımlılığı* (Bildiri). Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi XIII. Öğrenci Sempozyumu Çalışma Grubu Sunumları, Ankara.
- Gültekin, F., (2008). *Saldırganlık ve öfkeyi azaltma programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık ve öfke düzeyleri üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Güner, Ç. B., (2006). *Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

- Günindi, Y., Giren Y. S. (2011). Aile kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, (31), 349-361.
- Hasta, D., Güler, M. E. (2013). Saldırıcılık: kişilerarası ilişki tarzları ve empati açısından bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 64-104.
- İkizler, H. C., (1993). *Sporda başarının psikolojisi*. İstanbul: Alfa Basımevi.
- İkizler H. C., Karagözoğlu C. (1997). *Sporda başarının psikolojisi*. (3. Baskı). İstanbul: Alfa Basımevi, 60-63.
- İmamoğlu, S., (2003). *Öğretmen adaylarının öfke ve öfke ifade tarzları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kabak, F., (2009). *Ergenlerde spora katılımın saldırgan davranışlar üzerine etkilerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Kaplan, A., (2007). *Öfke yönetimi becerileri programının ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ve benlik saygısına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kaplan, B., Aksel, E. Ş., (2013). Ergenlerde bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 1(1).
- Karagözoğlu, C., Ay, S. M., (1997). *Futbol seyircisinde saldırganlık eğilimleri - İstanbul örneği-* Ş.Tiryaki (Ed.). 1. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu Bildiri Kitabı. (s,165-172).
- Kesen, N. F., Deniz, M. E., Durmuşoğlu N., (2007). Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (17), 353-364.
- Kılıççı, Y., (2006). *Okulda ruh sağlığı*. (5. Baskı). İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Kılıçgil, E., (2001). *Kırmızı kart örneklerle Türk spor kültürüne sosyolojik bakış*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kırbaş, Ş., Taşmektepligil, Y., ve Üstün, A., (2007). Ortaöğretimde gençleri şiddete yönelten nedenler ve şiddeti önlemede spor aktivitelerinin rolünün incelenmesi; Amasya ili örneği. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spormetre Dergisi*, 5(4), 177-185.
- Kırkbir, F., (2014). *Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde okuyan ve üniversiteler arası müsabakalarda yarışan öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

- Kısaç, İ., (1997). *Üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sürekli öfke ve öfke ifade düzeyleri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kısaç, İ., (2005) Gençlerin öfkelerini ifade ettikleri hedef kişiler. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 71-81.
- Kıvanç, Ü., (2001), *Kesin ofsayt, televizyon futbolu ve futbol medyası* (1. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kiper, İ. İ., (1984). *Saldırganlık türlerinin çeşitli ekonomik, sosyal ve akademik değişkenlerle ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Knopf, A., (1974). *Social psychologicaly and modern life*. New York: Brozdi Book.
- Koç, B., (2011). *Okullarda şiddet*. (İkinci Baskı). İstanbul: E Yazı Yayınları.
- Koçak, E., (2008). *Ergenlerde yalnızlığın yordanmasında benlik saygısı, sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Koçak, O., (2001). *"Feyyaz'ın tekmesi", futbol ve kültürü, takımlar, taraftarlar, endüstri, efsaneler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Konter, E., (1996). *Spor psikolojisi ve futbol*. İzmir: Saray Kitapevi.
- Korkut, F., (2002). Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 177-184.
- Kozcu, Ş., (1984). *Anaokulu çocuklarında saldırgan davranışların ve anne tepkilerinin incelenmesi*, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Köknel, Ö., (2000). *Bireysel ve toplumsal şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köknel, Ö., (1999). *Kişilik: kaygıdan mutluluğa*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köknel, Ö., Özügürlü, K., ve Bahadır, G. A. (1993). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Yaylım Matbaası.
- Kula, E., (2008). *Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ve saldırganlık durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuru, E., Baştuğ, G. (2008). Futbolcuların kişilik özellikleri ve bedenlerini algılama düzeylerinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Spormetre Dergisi*, 6 (2), 95-101.
- Kuter, M., Füsün, Ö., (1998). *Sporda risk faktörleri* (1. Baskı). Bursa: Özsan Matbaası.
- Lazarus, R. S., (1991). *Emotion and adaptation*. New York: Oxford University Press.

- Miller, C. R., Eisner, W. and Allport, C. (1994). Creative coping: a cognitive-behavioral group for borderline personality disorder. *Archives of Psychiatric Nursing*, 8(4), 280-285.
- Moralı S., Acar, M. F., (1998). Futbolda şiddetin toplum bilimsel boyutları. *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 22-26.
- Nas, K., Birol, S. Ş. ve Temel V., (2016). Futsalcıların öfke tarzlarının bazı değişkenler açısından belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 10-22.
- Novaco, R. W., (1975). *Anger control: the development and evaluation of an experimental treatment*. Lexington, MA: Lexington Books.
- Oda, B., (2014). *11-13 yaş grubundaki spor yapan ve yapmayan öğrencilerin iyimserlik ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Öngel, H. B., Günay, M., (1988). Sporda şiddet ve saldırganlık eğilimlerine psiko-sosyal yaklaşımlar. *Türkiye Sosyal Araştırma Dergisi*, 2(2), 89-117.
- Özbey, S., Alisinanoğlu, F. (2009). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Ordu Üniversitesi Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 373-38.
- Özer, A. K., (1994). Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçekleri ön çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 31: 26-35.
- Özerkan, K. N., (2004). *Spor Psikolojisine Giriş-Temel Kavramlar*. İstanbul, Nobel Yayın.
- Özen, Ü., Eygü, H., Kabakuş, A. K., (2013). Üniversite öğrencilerinin sporda şiddet ve saldırganlık algıları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 4(7), 323-342.
- Özkatar, K. E., (2010). *18-25 yaş arası işitme engelli sporcuların stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Özmaden, M., (2004). *Seyircilere göre futbolda saldırganlığı teşvik eden faktörler üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özmen, A., (2006). Öfke: Kuramsal yaklaşımlar ve bireylerde öfkenin ortaya çıkmasına neden olan etmenler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1, 45-51.
- Özsoy, S., (2011). Spor gazetelerinin başlıklarında militarist ve şiddet içerikli metaforlar. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1, 88-114.

- Öztürk, N., (2008). *Ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Pekince, H., (2012). *Ergenlerin saldırganlık düzeyleri ile sosyal aktivitelere katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Peter, G., Beyer, E. (1997). Saldırganlık. (Çev. Z. Kılıç). *Spor Ekin Dergisi*, 1(2), 36-37.
- Savaşır, I., Şahin, N. H., (1997). *Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: sık kullanılan ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Sezan, T., (2016). *Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin öfke ifade tarzları*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Solak, N., (2011) Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleriyle empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Çorum ili örneği). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Soykan, Ç., (2003). Öfke ve öfke yönetimi. *Kriz Dergisi*, 11(2), 19-27.
- Spielberger, C. D., Krasner, S. S. and Solomon, E. P. (1998). The experience, expression and kontrol of anger. In M.P. Janisse (ed.). *Health psychology: individual differences and stres*. New York. 89-108.
- Sülün, Ö., (2013). *Futbol hakemlerinin öfke ve kızgınlık düzeyleri ile empatik eğilim düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Şahin, A., (2014). *Spor yapan ve yapmayan bedensel engelli bireylerin öfke ifade tarzlarının araştırılması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, H. M., (2003). *Sporda şiddet ve saldırganlık* (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın.
- Tekin, A., Tekin, G. ve Eliöz, M. (2011). Kick-boksörlerin çeşitli değişkenlere göre öfke ve saldırganlık düzeylerinin araştırılması. *Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1), 34-47.
- Temel, V., (2015). *Beden eğitimi öğretmenlerinin, problem çözme becerileri, karar verme stilleri ve öfke tarzları*. Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Temel, V., Nas, K., Birol, S. S., (2016). Determination of the volleyball players' anger expression styles in terms of some variable. *Journal Of Sport And Social Sciences*, 3(1), 11-25.

- Tiryaki, S., (1996). *Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi (takım ve bireysel sporlar açısından bir inceleme)*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Tiryaki, S., (2000). *Spor psikolojisi*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Topuz, R., (2008). *Amatör futbol oyuncularının saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Tutkun, E., Güner, B. Ç., Ağaoğlu, S. A. ve Soslu, R. (2010). Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 23-29.
- Tuzgöl, M., (1998). *Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Üstün, B., Akgün, E. ve Partlak, N., (2005). *Hemşirelikte iletişim becerileri öğretimi*. İzmir: Okullar Yayınevi.
- Vatandaş, C., (2003). *Aile ve şiddet (Türkiye’de eşler arası şiddet)*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- Weilburger, L. S., (2009). *Baba sakın bize vurma*. (Editör: İlayda Özbaş), İstanbul: Ekinoks Yayıncılık.
- Yalçın, Y., (2009). *Spor tatmininin sporcuların stres ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi: antrenör cinsiyetinin rolünü belirlemeye yönelik Antalya ilinde bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Yazgan, S., (2007). *Öfke kontrolü ile tolerans düzeyi arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Yetim, A., (2000). *Sosyoloji ve spor*. Trabzon: Topkar Matbaacılık.
- Yıldız, M., (2008). *Farklı liglerde yer alan futbolcuların kişilik tipleri ile sürekli öfke-öfke ifade tarzlarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, N., (2004). *Öfke ile başa çıkma eğitiminin ve grupla psikolojik danışmanın ergenlerin öfke ile başa çıkabilmeleri üzerindeki etkileri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

Ek-1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcı;

Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında “Futbolcuların Saldırganlık Düzeyleri İle Öfke Tarzlarının Belirlenmesi” konusunda doktora çalışması yapmaktayım. Bu çalışma bilimsel bir amaçla kullanılacak olup, verdiğiniz cevaplar başka bir amaçla kullanılmayacaktır.

Araştırmanın amacına ulaşabilmesi, sizlerin iş birliği ve yardımı ile mümkün olacaktır. Araştırma açısından büyük önem taşıyan ilgi, destek ve katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Danışman:

Doç.Dr. Tekin ÇOLAKOĞLU

Doktora Öğrencisi:

Kazım NAS

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bu bölümdeki sorular çoktan seçmeli olarak sunulmuştur. Size uygun gelen seçeneğin yanındaki ayraçın içerisine (X) işareti koyarak belirtiniz.

1- Yaşınız?

- 16-18 19-21 22-24
 25-27 28-30 31 ve Üzeri

2- Eğitim durumunuz?

- İlkokul Ortaokul Lise
 Üniversite Y.Lisans-Doktora

3- Annenizin eğitim durumu?

- Okur yazar değil Okur yazar İlkokul Ortaokul
 Lise Üniversite Y.Lisans-Doktora

4- Babanızın eğitim durumu?

- Okur yazar değil Okur yazar İlkokul Ortaokul
 Lise Üniversite Y.Lisans-Doktora

5- Annenizin mesleği?

- Ev hanımı Memur İşçi Çiftçi
 Emekli Esnaf

6- Babanızın mesleği?

- Memur İşçi Esnaf Serbest
meslek Çiftçi Emekli

7- Medeni durumunuz?

- Evli Bekar

Ek-1. (devamı) Kişisel Bilgi Formu

8- Evli iseniz eşinizin eğitim durumu?

- () Okur yazar değil () Okur yazar () İlkokul () Ortaokul
 () Lise () Üniversite () Y.Lisans-Doktora

9- Evli iseniz eşiniz çalışıyor mu?

- () Evet () Hayır

10- Yaşamınızın büyük bir bölümünü geçirdiğiniz yerleşim merkezi?

- () Metropol () İl merkezi () İlçe merkezi
 () Kasaba () Köy

11- Spora başlama yaşıınız?

- () 5-7 () 8-10 () 11-13 () 14-16

12- Kaç yıldır futbol oynuyorsunuz?

- () 1-3 () 4-6 () 7-9
 () 10-12 () 13-15 () 15 ve üzeri

13- Kaç yıldır profesyonel olarak futbol oynuyorsunuz?

- () 1-3 () 4-6 () 7-9
 () 10-12 () 13-15 () 15 ve üzeri

14- Bugüne kadar toplam kaç takımda görev aldınız?

- () 1-2 () 3-4 () 5-6
 () 7-8 () 9 ve üzeri

15- Hangi mevkide oynuyorsunuz?

- () Kaleci () Bek () Stoper
 () Orta Saha () Forvet

EK-2. Sürekli Öfke ve Öfke Tarz Ölçeği

I. BÖLÜM

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her bir ifadeyi okuyun, sonrada **genel** olarak nasıl hissettiğinizi, ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanına çarpı işareti koyarak belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin **genel** olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

	Yanıtlarınızı aşağıdaki ölçeğe göre değerlendiriniz. 1- Hiçbir Zaman 2- Bazen 3- Çoğu Zaman 4- Hemen Her Zaman	Hiç	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
1	Çabuk parlarım.				
2	Kızgın mizaçlıyım.				
3	Öfkesi burnunda bir insanım.				
4	Başkalarının hataları yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.				
5	Yaptığım iyi bir şeyden sonra, takdir edilmemek canımı sıkar.				
6	Öfkelenince kontrolümü kaybederim.				
7	Öfkelendiğimde, ağzıma geleni söylerim.				
8	Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir.				
9	Engellendiğimde, içimden birine vurmak gelir.				
10	Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılığna dönerim.				

II. BÖLÜM

YÖNERGE: Herkes her zaman kızgınlık veya öfke duyabilir. Ancak, kişilerin öfke duyguları ile ilgili tepkileri farklıdır. Aşağıda, kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlamada kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke kızgınlık duyduğunuzda **genelde ne sıklıkla** ifade de tanımlanan şekilde davrandığınızı veya tepki gösterdiğinizi parantezlerden uygun olanına çarpı işareti koyarak belirtin. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeyin.

	ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...	Hiç	Bazen	Çoğu Zaman	Her Zaman
11	Öfkemi kontrol ederim.				
12	Kızgınlığımı gösteririm.				
13	Öfkemi içime atarım.				
14	Başkalarına karşı sabırlıyım.				
15	Somurtur ya da surat asarım.				
16	İnsanlardan uzak dururum.				
17	Başkalarına iğneli sözler söylerim.				
18	Soğukkanlılığımı korurum.				
19	Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.				
20	İçin için köpürürüm ama göstermem.				
21	Davranışlarımı kontrol ederim.				
22	Başkaları ile tartışırım.				
23	İçimde, kimseye söyleyemediğim kinler beslerim.				
24	Beni çileden çıkaran her neyse saldırırım.				
25	Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.				
26	Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.				
27	Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.				
28	Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.				
29	Kötü şeyler söylerim.				
30	Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım.				
31	İçimden, insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.				
32	Sinirlerime hakim olamam.				
33	Beni sinirlendirene, ne hissettiğimi söylerim.				
34	Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.				

EK-3. Saldırganlık Envanteri

	1- Bana Çok Uyuyor 2- 3- 4- 5- 6- 7- Bana Hiç Uymuyor	1	2	3	4	5	6	7
1	Haklı olan kişi, karşısındakine doğal olarak herkesin içerisinde sert ve kırıcı davranabilir.							
2	Beni öfkeleniren kişiye genellikle öfkelenirim.							
3	Haksızlık karşısında kişinin hakkını araması kendi bilek ve dil gücüne kalmıştır.							
4	Rahatsızlığımı içinde tutmaktansa bu duygumu beni rahatsız eden kişiye açabilirim, örneğin, dumandan rahatsız oluyorsam, yanımda sigara içene rahatsız olduğumu söylerim.							
5	Başarısızlık karşısında kolay kolay ümitsizliğe kapılmam.							
6	Satın aldığım, fakat sonradan içime sinmeyen bir malı değiştirmeye götürürüm.							
7	Bir kişi eğer beni küçük düşürmüş ise, içimden onunla alay eder ve ona küfredirim.							
8	Bir şeyi çok istiyorsam, istediğimi açıkça belirtmeyerek imada bulunurum.							
9	Bana haksızlık ettiğine inandığım kişilerin başına kötü işler geldiğini, mahvolduklarını hayal ederek avunurum.							
10	Eğer bir düşüncenin doğruluğuna inanıyorsam, bu düşüncüyü savunan tek kişi ben olsam bile yine de fikrimi savunurum.							
11	Yeni tanıştığım kişilerle rahatça konuşabilirim.							
12	Karşımdakilere gerek olumlu, gerek olumsuz duygularımı rahatça açabilirim.							
13	Eğer bir insan beni çok sinirlendirmişse üzerine yürüyebilirim.							
14	Sinirlendiğimde bazen öyle kendimden geçerim ki ağzımdan çıkan sözlerin farkında olmam.							
15	Bu dünyada yaşayabilmeleri için insanların acımasız olmaları gerekiyor.							
16	Bir dükkân, bir butik veya markette, satıcının benimle ilgilenmediğine inanırsam, onun sonradan çok fazla vaktini alarak intikamımı alırım.							
17	Bana emretmeye hakkı olmadığına inandığım bir kişinin buyruğuna ses çıkarmasam da, ya verdiği işi yapmam ya da yapsam da bir şeye benzemez.							
18	Bir kişi beni kırsa fakat sonradan özür dilese, beni ne kadar kırmış olduğunu en az birkaç kez üstü kapalı olsa da hatırlatmadan rahat edemem.							
19	Bir kimse görevini yapmadığında her kim olursa olsun bunu kendisine söylerim.							
20	Çok saygı duyduğum bir kişi benimkinin tam tersi bir düşüncüyü savunuyor diye kendi düşüncemi savunmaktan vazgeçmem.							
21	Topluluk karşısında konuşmaktan çekinmem.							
22	Benimkinin tersi olan görüş ve düşünceleri alt etmek bana keyif verir.							
23	Sinirlenirsem tanımadığım kişilerle ağız dalaşına girerim, hatta kavga ederim.							
24	Kişinin hakkını yedirmemek amacıyla, başkalarının hakkını yemesi ters bir davranış değildir.							
25	Çevremdekiler istediklerimi yapana dek, imalarla, işnelemelerle onları tedirgin ederim.							
26	İstemediğim bir şey yapmam istendiğinde ya o işi geciktiririm ya da baştan savma yaparım.							
27	Bir arkadaşım istediğimi yapmamakta direniyorsa ona, vaktiyle onun için yapmış olduğum iyilikleri hatırlatırım.							
28	Bir kimseden bir istekte bulunacaksam, araya bir aracı koymaktansa gider, yüz yüze görüşürüm.							
29	Birisi bende bir hata bulursa, ben de onun hatalarını bulur ve ortaya dökerim.							
30	İstemediğim bir yer veya toplantıya gitme vakti gelince hastalanıveririm.							

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı Adı : NAS Kazım
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 1971, Karaman
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0 (338) 226 21 11
 Fax : 0 (338) 226 21 19
 e-posta : kazimnas@kmu.edu.tr

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Doktora	Gazi Üniversitesi/Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı	Devam ediyor
Yüksek lisans	Selçuk Üniversitesi/Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı	2010
Lisans	Selçuk Üniversitesi/Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	1993

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
-1994	Niğde Anadolu Teknik Meslek Lisesi	Öğretmen
1994-1996	Necip Fazıl Kısakürek Ortaokulu	Öğretmen
2011-devam ediyor	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi/BESYO	Öğr. Gör.

Yabancı Dili

İngilizce

GAZİ GELECEKTİR..

